

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Stanislav TOMŠÍČEK

**TEOLOGIE A SPIRITUALITA EUCHARISTICKÉ
ADORACE
v nauce a praxi církve po 2. vatikánském koncilu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: ThLic. Pavel Vojtěch Kohut OCD

PRAHA 2006

Chtěl bych poděkovat vedoucímu diplomové práce ThLic. Pavlovi Vojtěchovi Kohutovi OCD za cenné připomínky a rady při vedení této práce.

Děkuji také všem, kteří mi svou radou či konzultací pomohli při přípravě diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 19. 4. 2006

Stanislav Tomšíček

ÚVOD

Tématem mé diplomové práce je eucharistická adorace. Proč právě toto téma? Před několika roky se v naší farnosti na podnět farníků začaly konat častěji eucharistické adorace, vždy jedenkrát za čtrnáct dnů. Místní kněz nabídl farníkům možnost moderovat tyto adorace. Někteří farníci se tedy začali střídat při vedení adorace a snažili se připravit krátké slovo či meditaci. Nastala však otázka: Co vlastně se má „dělat“ při adoraci? Co je náplní adorace? Jak naplnit „dlouhou dobu“ ticha? Je lépe stále něco říkat, číst nebo je vhodnější více mlčet? Takovéto otázky stály před každým, kdo se začal podílet na moderování adorace.

Druhým podnětem pro volbu tohoto tématu byla návštěva kostela, kde probíhala stálá adorace. Lidé přicházeli a modlili se zde. Kládl jsem si otázku, jaký je rozdíl mezi tím, kdyby se modlili doma či v přírodě, a mezi návštěvou kostela, v kterém je ještě vystavena Nejsvětější svátost. Co lidé prožívají, když během dne jdou na adoraci, když vstoupí z ulice do ticha kostela? Jak na ně působí chvíle mlčení, jak překonávají roztržitosti a zevšednění či nudu během adorace? Jak čelit těmto „problémům“, které provázejí modlitbu?

Poslední motiv mé volby byly eucharistické adorace v Kolíně nad Rýnem během celosvětového setkání mládeže. Měl jsem možnost vidět, jak mnoho mladých přicházelo adorovat, jak v tichosti setrvali před Pánem. Co tyto mladé přitahovalo? Možná je k tomuto chování také povzbuzovalo téma navržené papežem Janem Pavlem II.: „Přišli jsme se mu poklonit“ (Mt 2,2).¹ Výše zmíněné důvody mne vedli k zájmu o tuto tematiku. Avšak v českém jazyce není téma eucharistické adorace podrobně zpracováno. Proto touto diplomovou prací chci přispět k prohloubení daného tématu.

V této práci jsem vycházel z pojetí eucharistie a eucharistické úcty, jak jí předkládají koncilní a pokoncilní dokumenty magisteria. První kapitola se věnuje pojetí eucharistie jako díkůvzdání, chvály, oběti, památky a hostiny. Jako předpoklad eucharistické úcty ještě připojuji podkapitolu o přítomnosti Krista v eucharistii.

V druhé kapitole pro lepší porozumění pokoncilnímu vývoji nejprve zařazují stručně shrnutí vývoje eucharistické úcty v historii církve až do Druhého vatikánského koncilu. Poté jsem se zaměřil na koncilní a pokoncilní dokumenty magisteria, věnující se tematice eucharistické úcty. Tyto dokumenty zdůrazňují sepětí eucharistické adorace se slavením eucharistie, ze kterého adorace a vůbec všechny projevy eucharistické úcty

¹ *Kristus vás miluje, Jan Pavel II. mládeži*, Paulínky, Praha 2005, s. 280.

vycházejí a opět k němu směřují. Na tuto část navazuje pojednání o různých způsobech eucharistické úcty a jejích kritériích.

Třetí kapitola je věnována spiritualitě adorace. Eucharistická adorace je ze své podstaty zaměřena ke Kristu, kontemplaci Krista, jeho tajemství a sjednocení s ním. K tomuto cíli napomáhá naslouchání Božího slova, ztišení, různé postoje těla či zpěv a hudba. Jak slavení eucharistie, tak také eucharistická adorace obsahuje postoj klanění, modlitbu velebení, díky, chval a proseb. Tuto kapitolu zakončuji zamyšlením nad propojením eucharistické adorace se životem, nad tím, jak adorace podporuje obrácení člověka k Bohu i aktivní vztah k bližnímu.

Témata eucharistie, či adorace jsou velmi bohatá, proto jsem se nemohl věnovat všem, ale vybral jsem pouze některá. Jsem si vědom, že mnohá témata jako například souvislost eucharistie a tajemství vtělení, eucharistie jako „zástava budoucí slávy“, eucharistická adorace a jednota křesťanů, katecheze o eucharistické adoraci by si zasloužila podrobné zpracování.

V této práci budu primárně vycházet z pokoncilních dokumentů magisteria, věnujících se eucharistické adoraci. Z důvodu mých jazykových znalostí použitá literatura pochází z české a italské jazykové oblasti, neopírá se o německy a anglicky psané prameny, které by jistě přispěly k širšímu zpracování zadaného tématu. Během závěrečné fáze této diplomové práce jsem našel odkaz na skriptum od Vojtěcha Nepšinského², ale neměl jsem možnost je získat, proto jsem je nemohl do mé práce začlenit.

² Vojtěch NEPŠINSKÝ, *Eucharistická úcta mimo svätej omše*, Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín 2005.

1. Slavení eucharistie

„Eucharistie je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života“ (KKC1324). První kapitolu budu proto věnovat teologii eucharistie, jak ji vytyčuje Druhý vatikánský koncil a následné dokumenty magisteria. Nejprve se zastavím u pojmu „*fons et culmen*“, a poté budu pojednávat o pojetí eucharistie jako díkůvzdání, chvály, oběti, památky a hostiny. V závěru ještě se zastavím nad tématem přítomnosti Krista v eucharistii.

1.1 Eucharistie – pramen, střed a vrchol života církve

V této kapitole poukážu na eucharistii jako střed a vrchol církve, budu se zabývat privilegovaným postavením eucharistie mezi ostatními svátostmi, upozorním na její spojení s Nejsvětější Trojicí a také na její úlohou v životě církve.

1.1.1 Koncilní vyjádření *fons et culmen*

Označení „pramen a vrchol“ nebo *fons et culmen* má svůj vývoj³ a také se mění kontext ve kterém je použit.⁴ Používá ji už tridentský katechismus, když objasňuje vztah eucharistie k ostatním svátostem: ona je jako pramen, zatímco ostatní svátostí jsou řeky; z pramene prýští síla a dokonalost ostatních ritů a svátostí.⁵

Formulaci „pramen a vrchol“ poprvé použili koncilní otcové Druhého vatikánského koncilu v konstituci *Lumen gentium*: „Účastí na eucharistické oběti, která je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života, podávají [= věřící] Bohu božský obětní dar a s ním i sebe samy“ (LG 11). V tomto odstavci *Lumen gentium* otcové pojednávají o uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech. Ve výčtu svátostí označují, v návaznosti na encykliku *Mediator Dei*, eucharistickou obětí za zdroj a vrchol celého křesťanského života. Jejich úmyslem bylo zdůraznit prvenství eucharistie vůči ostatním svátostem.

Konstituce *Lumen gentium* poukazuje na to, že „liturgie nevyčerpává všechnu činnost církve“ (SC 9), ale „přesto však je liturgie vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdrojem, z něhož vyvěrá veškerá její síla. (...) Z liturgie tedy,

³ Při shrnutí používání tohoto pojmu vycházím z příspěvku Matthieu ROGUE, *Eucharistie, trinitární zkušenost podle Viléma ze Saint-Thierry*, in: *MKR Communio* 2/2000, (dále jen: Matthieu ROGUE, *Eucharistie, trinitární zkušenost*), s. 135 – 145.

⁴ Dokumenty Druhého vatikánského koncilu: např. LG 11, SC 10, CHD 30, PO 5; *Katechismus Katolické církve*, Zvon, Praha 1995, (dále jen: KKC) č. 1324; JAN PAVEL II., encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2003, (dále jen: Ede).

⁵ Srov. Gérard PHILIPS, *La chiesa e il suo ministero*, Jaca Book, Milano 1993, s. 144.

především eucharistie, jako ze zdroje do nás proudí milost. Liturgií se nejúčinněji uskutečňuje v Kristu posvěcení člověka a oslava Boha, a právě k tomuto cíli je zaměřeno všechno ostatní působení církve“ (SC 10). Zde se jedná o zařazení liturgie a prvořadě eucharistie do vztahu s ostatními činnostmi církve.

Dekret *Christus Dominus* když pojednává o spolupráci kněží s biskupem, vyjmenovává činnosti kněze a zdůrazňuje, že „při službě posvěcování se mají faráři snažit, aby eucharistická oběť byla středem a vrcholem celého života křesťanské obce“ (CHD 30). Opět se zde jedná o život a uspořádání farnosti.⁶

Dekret *o Presbyterorum ordinis* cituje svatého Tomáše, který nazývá eucharistii dovršením duchovního života a cílem svátostí (srov. PO 5) a dále tuto myšlenku rozvíjí: „Ostatní svátosti a také všechny církevní služby a apoštolská díla souvisejí s posvátnou eucharistií a jsou k ní zaměřeny. Vždyť nejsvětější eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve, Krista samého, našeho velikonočního Beránka a živý chléb. (...) Proto se nám eucharistie jeví jako zdroj a vrchol veškerého hlásání evangelia“ (PO 5).

Druhý vatikánský koncil tedy na mnoha místech potvrzuje, že slavení eucharistie je pramenem a vrcholem celého křesťanského života, srdcem zbožnosti a hnací silou vitality církve. Eucharistie je nejvyšším úkonem lásky člověka k Bohu, který může vykonat. Eucharistie je ovšem také největším bohatstvím, které od Boha obdrželi.⁷

Dokument *Presbyterorum ordinis* navazuje na *Lumen gentium* 11 a vybízí věřící, aby posílení Kristovým tělem a silou Ducha svatého následovali Krista v jeho sebedarování a připojili se k němu obětováním sebe sama i svých činů. Toto sebedarování má pramen v eucharistii a opět směřuje ke sjednocení s Kristem v eucharistii.⁸ Proto opravdu můžeme říci, že „eucharistie je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života“ (KKC 1324). Na základě všeobecného kněžství se pokřtění křesťané přidružují k eucharistické oběti; zde pramení aktivní účast na liturgii. Odtud také vychází svědectví života a různé formy bratrské lásky (srov. LG 10).

„Z eucharistie církve ustavičně žije a roste“ (LG 26). V konstituci *Lumen gentium* se hovoří o kněžském úřadu biskupů, o jejich poslání. Slavení eucharistie má privilegované postavení v tomto úřadu. Ze slavení eucharistie vychází síla k růstu

⁶ Srov. Matthieu ROGUE, *Eucharistie, trinitární zkušenost*, s. 144.

⁷ Srov. Andrea Gasparino, *La messa cena del Signore*, Elle Di Ci, Leumann 1993, s. 147 – 150.

⁸ Srov. PO 5; EM 6; EM 3e.

a vitalitě církve. „Z ní zdroje a vrcholu celého křesťanského života čerpá církev během svého putování posilu, neboť zde nachází pramen veškeré naděje.“⁹

Pokoncilní magisterium navazuje na koncilní označení *fons et culmen* a dále je rozvíjí. V eucharistii se uskutečňuje podstata církve, skrze eucharistii Bůh posvěcuje svět a církev vzdává skrze Krista chválu Otci v Duchu svatém. V ní se setkává společenství božského života i jednota Božího lidu.¹⁰ Eucharistie je střed místní církve, protože v ní jsou věřící shromážděni a sjednoceni hlásáním Kristova evangelia a společně slaví Večeři Páně (srov. EM 7).

„Církev stále upírá svůj pohled na Pána ve svátosti oltářní, v níž odhaluje plné vyjádření jeho nesmírné lásky“ (Ede 1), uskutečněné ve velikonočním tajemství. Pokud církev z tohoto tajemství žije, kontempluje ho a nechá se jím prodchnout, pak opravdu platí, že eucharistie je ohniskem života církve (Ede 3).

V eucharistii máme soustředěno vše, co Bůh učinil a ještě učiní pro lidi v dějinách spásy. Tato plnost duchovního života má svůj základ v přítomnosti vzkríšeného Pána v jeho velikonočním tajemství, ve společenství života s Nejsvětější Trojicí.¹¹ Proto se chci v další části svého pojednání krátce věnovat vztahu eucharistie a Nejsvětější Trojice.

1.1.2 Vztah Nejsvětější Trojice a eucharistie

Koncilní nauka i pokoncilní magisterium představují tedy eucharistii jako „zdroj a pramen křesťanského života“. Dobře však víme, že zdrojem a pramenem všeho je Nejsvětější Trojice.¹² *Katechismus Katolické církve* nás ujišťuje: „Tajemství Nejsvětější Trojice je ústřední tajemství víry a křesťanského života“ (KKC 261). Od Nejsvětější Trojice vychází každý dar, ona vše uvádí do činnosti a směřuje k cíli, kterým není nic jiného, než ona sama. Eucharistie nás uvádí do vztahu s Nejsvětější Trojicí, která je posledním „zdrojem a vrcholem“ všeho stvoření. Kristus nám dává účast na své oběti

⁹ JAN PAVEL II, posynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Europa, o Ježíši Kristu žijícím v církvi, prameni naděje pro Evropu*, ČBK, Praha 2003, 75; Srov. Ede 21.

¹⁰ Srov. LG 10; EM 6; KKC 1325.

¹¹ Srov. Jesús CASTELLANO, heslo *L'Eucaristia*, in: *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, 2. svazek, E. Ancilli (ed.), Città Nuova Editrice, Roma 1990, (dále jen: Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, DES), s. 956.

¹² „I. Vatikánský koncil učí, že „Bůh je původcem i cílem všech věcí (DS 3004) a že je určil k nadpřirozenému cíli, totiž k účasti na božských dobrech (DS 3005).“ – Wolfgang BEINERT, *Slovník katolické dogmatiky*, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 1994, s. 85.

a uděluje dar života a společenství s ním. Tím nás uvádí do hlubin Nejsvětější Trojice.¹³ Vždyť Bůh se „rozhodl povznést lidi k účasti na božském životě“ (LG 2).

„Eucharistii (...) smíme po právu nazvat pravým zrcadlem Trojice.“¹⁴ Eucharistie je prostorem, odkud je člověku darován vnitřní Boží život. V liturgii nebo při eucharistické adoraci můžeme kontempletovat toto darování, sdílení se samotným Bohem. K ústřednímu postavení eucharistie nás přivádí skutečnost, že se zde setkávají tajemství Nejsvětější Trojice a reálné zpřítomnění těla, lidství Ježíše Krista. Nejedná se o dvě různá tajemství, ale o tajemství jediné. Eucharistie je ústřední tajemství, protože náleží do ekonomické Trojice. A protože může poznat imanentní Trojici skrze Trojici ekonomickou, takže ekonomická Trojice má vůči Trojici imanentní svátostnou povahu, mohou lidé poznat imanentní Trojici také prostřednictvím eucharistie.¹⁵ Přináležitost, vztah mezi eucharistií a ekonomickou Trojicí je dán třemi body:

Za prvé v eucharistii je reálně přítomen Jeden z Trojice pod svátostnými způsoby. Ježíšovo díkůvzdání a jeho sebedarování má předobraz ve věčném sebedarování Syna Otci v imanentní Trojici.

Druhým důvodem je to, že eucharistie je svátostí inhabítace (přebývání), protože směřuje k tomu, aby Jeden z Trojice přebýval v nitru člověka, které má opět pravzor ve věčné perichorezi imanentní Trojice.

Třetí vazba mezi Trojicí a eucharistií vyplývá z toho, že církev je ikonou Trojice. V liturgickém slavení se církev v nejvyšší míře projevuje (vyjadřuje), proto také je eucharistická liturgie ikonou tajemství Trojice.¹⁶

1.2 Pojetí eucharistie

Na eucharistii se můžeme dívat z různých pohledů. V této práci nemohou být podrobně probírány všechny, i když základní budou přinejmenším zmíněny. Rozdělení budu čerpat z konstituce *Sacrosanctum concilium* (SC 47), z dokumentu *Eucharisticum mysterium* (EM 3a) a z *Katechismu Katolické církve* (KKC 1322 – 1419).

V prvním z uvedených textů čteme: „Náš Spasitel při poslední večeři, tu noc, kdy byl zrazen, ustanovil eucharistickou **obět'** svého Těla a své Krve, aby pro všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání obět' kříže a aby tak své milované snoubence,

¹³ Srov. Matthieu ROUGE, *Eucharistie, trinitární zkušenost*, s. 144 – 145.

¹⁴ Srov. Ctirad Václav POSPIŠIL, *Trojice a eucharistie* in: Kol. autorů, *Eucharistie – mysterium fidei*, Trinitas, Svitavy 2002, (dále jen: *Eucharistie – mysterium fidei*), s. 44.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 44 – 45.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 59 – 62.

církvi, zanechal **památku** na svou smrt a na své vzkříšení: svátost milostné lásky, **znamení jednoty**, pouto bratrské lásky; velikonoční **hostinu**, v níž je požíván Kristus, duše se naplňuje milostí a dává se nám záruka budoucí slávy“ (SC 47).

Doplníme-li ho o další výpovědi, můžeme říci, že eucharistii lze nahlížet především jako:

- 1) *díkůvzdání a chválu* Otci,¹⁷
- 2) *oběť*, v níž se zpřítomňuje oběť kříže,¹⁸
- 3) *památku* smrti a zmrtvýchvstání našeho Pána,¹⁹
- 4) posvátnou *hostinu*,²⁰
- 5) *přítomnost Krista* mocí jeho slova a Ducha.²¹

Celý zbytek této kapitoly bude věnován bližšímu ozřejnění těchto základních rozměrů eucharistie.

1.2.1 Eucharistie jako díkůvzdání a chvála

Církev se připojuje ke Kristu a skrze něho, s ním a v něm vzdává díky a chválí Otce za dílo stvoření, za dějiny spásy, především za dar spásy. Tato chvála vrcholí právě v slavení eucharistie.

Eucharistie je původně řecké slovo, které znamenalo poděkování, akt díků. Slovu *eucharistein* je blízké slovo *eulogein*. Je odvozené z řeckého *eu-logos*, to je dobré slovo.²² Obdobně latina používá slovo *benedicere*, které vychází ze slovního spojení *bene-dictio*.²³

¹⁷ Srov. KKC 1385.

¹⁸ Srov. EM3a; KKC 1366.

¹⁹ Srov. SC 47; EM 3a; KKC1362.

²⁰ Srov. SC47; EM3a; KKC 1382.

²¹ Srov. KKC 1385.

²² Giuseppe Crocetti poukazuje na to, že otázka, zda slavení eucharistie více odpovídá sloveso *eulogein* nebo *eucharistein*, zůstává otevřená. Není zřejmé, zda mají stejnou hodnotu. Podle názoru H. Cazellese sloveso *eucharistein* je spojen s významem obětním. – Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo redentore – presenza nell'eucaristia*, in: *La scuola cattolica* 110/1982 (dále jen: Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*), s. 23. Také Vincenzo Raffa pojednává o používání pojmu *eulogia* a *eucharistia*. Předkládá různé koncepce řešení. Usuzuje však, že vhodnější je slovo *eucharistia*, protože prvotní církev pro slavení Večeře Páně používala spíše tohoto termínu než eulogie. – Srov. Vincenzo RAFFA, *Liturgia eucharistica*, Centro Liturgico Vicenziano, Roma 1998, (dále jen: Vincenzo RAFFA, *Liturgia eucharistica*), s. 380 – 390.

²³ Srov. František KUNETKA, *Slavnost našeho vykoupení*, Karmelitánské nakladatelství (dále jen: KN), Kostelní Vydří 1997, s. 50.

1.2.1.1 Děkuvzdání ve Starém zákoně

Slovo *eucharistein* se používalo v Novém zákoně k překladu židovského výrazu *berakáh* (žehnání). Izraelité dobrořečili, „žehnali“ Hospodinu, obdivovali jeho podivuhodné skutky a vzdávali mu díky za jeho dary. Vyzývání a velebení Boha znamenalo také vyznání víry a spolehnutí se na Hospodina, že dá prosícím vše potřebné. Slavnostním požehnáním na konci jídla židé děkovali Bohu za jeho starostlivost a dobrotu.²⁴ V Písmu nalézáme dobrořečení, žehnání ve vztahu k Bohu i k lidem. Pokud se vztahuje na Boží činnost, mluví se o jeho požehnání, záchraně člověka a daru spásy. Bůh daruje požehnání (žehná) také zvířatům, polím a celému světu. Toto požehnání může také zprostředkovat člověk. Pokud se požehnání vztahuje na samotného Boha, užívá se ve smyslu „chválit, vyznávat, děkovat a dosvědčovat věrnost“. Termín „žehnat“ vystihuje oba směry dialogu Boha a člověka, který se uskutečňuje v liturgii. Požehnání udílené Bohem se naplňuje, když jej člověk přijme a vzdává Bohu chválu. To znamená, že nejprve Bůh žehná a potom jej člověk chválí.²⁵ *Katechismus Katolické církve* toto vystihuje následujícím způsobem: „Protože Bůh dává požehnání, srdce člověka může zase velebit [= žehnat] toho, který je zdrojem všeho požehnání“ (KKC 2626).

1.2.1.2 Židovské modlitby díky

Slavení eucharistie čerpá tedy z židovských kořenů. José Aldazábal poukazuje na tři židovské modlitby, v kterých má děkuvzdání a chvála Hospodina přední místo:²⁶

Modlitby žehnání (*berakáh*). V Písmu nacházíme různé příklady žehnání, ať už se jedná o osobní a soukromé nebo oficiální a veřejné. Izraelité si uvědomovali spásný Boží zásah v různých událostech svého života, a na to odpovídali děkuvzdáním.²⁷ Modlitba požehnání byla v Izraeli velmi rozšířená. Také Ježíš takto děkoval Otci.²⁸ V Zachariášově, Mariině a Simeonovu kantiku nebo v listě Efezanům (1,3) můžeme pozorovat společné rysy toho, jak člověk nahlíží dary od Boha a vzdává mu za ně dík.

²⁴ Srov. Renzo GERARDI, heslo *Eucharistia* in: Luciano PACOMIO, Vito MACCLUSO (edd.), *Lexicon Dizionario Teologico Enciclopedico*, Piemme, Casale Monferrato 1994, s. 386.

²⁵ Srov. František KUNETKA, *Slavnost našeho vykoupení*, s. 50.

²⁶ Srov. José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, in: Dionisio BOROBIO (ed.), *La celebrazione nella Chiesa, I sacramenti*, (dále jen: José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*) s. 346 – 349; Hubert LUTHE (ed.), *Incontrare Cristo nei sacramenti, Sussidio teologico per una pastorale sacramentaria*, Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo 1989, s. 242 – 243.

²⁷ Srov. např. Ex 15; Dt 32; Ž; Tob 13.

²⁸ Srov. např. Mt 11,25 – 28; Jan 11,41.

Modlitba díkůvzdání (*birkat ha-mazon*). Obsahuje tři aspekty: žehnání, díkůvzdání a prosbu. Hlavní důraz je položen na vzdávání díky.

Modlitba oběti díky (*zebah todah*). Jde o modlitbu, která může obsahovat vyznání velikosti Boží nebo vyznání vlastních hříchů. První část tvoří chvála a díkůvzdání, druhou prosba, aby Bůh jednal ve prospěch svého lidu.

1.2.1.3 Díkůvzdání při slavení eucharistie

Katechismus Katolické církve zdůrazňuje důležité místo vděčnosti Bohu za vykoupení i za jeho skutky a za jeho dary lidem: „Eucharistie je obětí díky Otci, požehnáním, kterým církev vyjadřuje svou vděčnost Bohu za všechna jeho dobrodiní, za všechno, co vykonal skrze stvoření, vykoupení a posvěcení. Eucharistie znamená především díkůvzdání“ (KKC 1360).

Slavení eucharistie nás vtahuje do tajemství Kristova poslání. I ve struktuře mše svaté se díkůvzdání mnohokrát vyslovuje a opakuje. Vede nás na více místech k chvále za velikost Boží a za dílo spásy, k díkům za Boží slovo, za jeho přítomnost.²⁹ Děje se tak například při zpěvu „Sláva na výsostech Bohu“, při aklamaci po přečtení biblického úryvku („Bohu díky“), při prefaci nebo zpěvu „Svatý“ (*Sanctus*). V dialogu před prefací jsou prvky, které nalzáme v již zmíněné židovské modlitbě *birkat ha-mazon*. Preface je chválou za dílo spásy zaměřena k Otci. Můžeme tedy říci, že zmíněné modlitby jsou zaměřené na chválu a vzdávání díky. Je to modlitba plná údivu, která uznává Boha za Stvořitele a Pána celého světa a obzvláště chválí Boha za dílo vykoupení.³⁰ V díkůvzdání se oslavuje Bůh, jeho velké skutky a dary od Něho. Nesmíme zapomínat, že skrze dary se nám zjevuje sám dárce.³¹ Stejnou myšlenku o díkůvzdání vystihují Všeobecné pokyny k Římskému misálu: „Kněz jménem veškerého svatého lidu oslavuje Boha Otce a vzdává mu díky za celé dílo spásy nebo za jeho určitou část podle různého charakteru dne, svátku či doby.“³²

Naopak odmítnutí díky a úcty Bohu vede ke zvrácenosti a odcizení se Bohu.³³ Jak říká svatý Pavel: „Ačkoli Boha poznali, přece ho jako Boha nectili a neprojevovali

²⁹ Srov. B. HÄRING, heslo *Modlitba*, in: Stefano De FIORES, Tullo GOFFI (edd.), *Slovník spirituality*, KN, Kostelní Vydří 1999, (dále jen: *SSp*), s. 528.

³⁰ Srov. José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 346 – 349.

³¹ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica, riflessione teologica e pastorale*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2003, (Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*), s. 49.

³² KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, český překlad ČBK, Praha 2003, (dále jen: *VPŘM*), 55a.

³³ Srov. B. HÄRING, heslo *Modlitba*, in: *SSp*, s. 528.

mu vděčnost. Jejich uvažování nevedlo k ničemu a jejich moudrá mysl se zatemnila“ (Řím 1,21).

Papež Pavel VI. se ve své encyklice odvolává na *Didaché*, které spojuje eucharistii s díkyvdáním.³⁴ *Katechismus Katolické církve* shrnuje pojetí o eucharistii jako díkyvdání a chvály: „Eucharistie (...) je také obětí chvály a díkyvdání za dílo stvoření. V eucharistické oběti je celé stvoření, které Bůh miluje, představeno Otcí prostřednictvím Kristovy smrti a jeho zmrtvýchvstáním. Církev může skrze Krista přinášet oběti chvály za všechno, co Bůh ve stvoření a v lidstvu učinil dobrého, krásného a spravedlivého“ (KKC 1359).

Chvála a dík mají mnoho společného a někdy se od sebe dost těžko oddělují. V Písmu svatém se často slévají v jedno. Ten, kdo je zahrnut Boží dobrotou spontánně vyjadřuje svou vděčnost a dobrořečí Hospodinu.³⁵ Doprovází ho obdobné projevy radosti, obě vyvyšují Boha. Chvalozpěvy bývají zaměřeny více na samotného Boha, než na projevy jeho dobroty a nemusí se pojit s konkrétními událostmi. Chvalozpěvy opěvují Hospodinovu dobrotu a spravedlnost, jeho lásku, svatost a věrnost.³⁶ *Katechismus Katolické církve* připomíná, že chválit Boha můžeme jen skrze Krista, a protože on ji spojí s chválou svojí a obě spojené se stávají obětí chvály Otcí (srov. KKC 1361). Stejně tak dokument *Eucharisticum mysterium* říká: „Církev (...) společně s Kristem vzdává v Duchu svatém díky Otcí za všechna dobra, která dává lidem ve stvoření a především pak ve velikonočním tajemství a vyzývá příchod jeho království“ (EM 3c).

1.2.1.4 Díkyvdání jako naše odpověď Bohu

Postoj díky a chvály Hospodina není jen teoretickou záležitostí, ale je to náplň celého křesťanského života. Je to odpověď na Boží dar. Jan Pavel II. ve svém dopisu biskupům a kněžím k Zelenému čtvrtku píše: „Eucharistie je vyjádřením naší odpovědi, která se chce odměnit za tuto Lásku, jež se rozdala až po smrt na kříži: to je naše eucharistie, náš dík a velebení.“³⁷ Když si uvědomíme, že eucharistie je největší dar, který dal Kristus své snoubence církvi, a tedy i nám všem, vede nás to k vděčnosti a věrnosti. Skrze víru poznáváme pravý postoj, kterým máme odpovědět na tajemství

³⁴ Srov. *Didaché* 9,14, cit dle: MF 41.

³⁵ Srov. např. Ž 35,18; Ž 69,31; Ezd 3,11.

³⁶ André RIDOUARD, heslo *Chvála*, in: Xavier LÉON-DUFOUR, *Slovník biblické teologie*, Křesťanská akademie, Řím 1981, (dále jen: SBT), s. 145.

³⁷ JAN PAVEL II., *Dominicae Cenaе*, Křesťanská akademie, Řím 1981, (dále jen: DC), 3.

eucharistie a to je díkůčinění a chvála.³⁸ Již zmíněný papež opakovaně vysvětloval, že eucharistie je dokonalou obětí chvály, vrcholnou oslavou, skrze kterou křesťané přinášejí Bohu oběť chvály (srov. Žid 13,15), božský obětní dar a s ním nabízejí také sami sebe. Proto v Ježíši všichni vykoupení zpívají zpěv díky a chvály.³⁹ V eucharistii lidé vzdávají díky Bohu za svou existenci. Ačkoli se to může zdát jednoduché, přesto je to jeden ze základních aspektů vztahu k Bohu. Člověk od Boha život přijímá, nenechává si jej jen pro svoje potěšení, naopak je za něho vděčný a stále jej odevzdává ke službě.⁴⁰ Dokument *Eucharisticum mysterium* dále vybízí věřící, aby pod vedením Ducha svatého v každodenním životě vzdávali díky a nejen slovy projevovali bratrskou lásku (srov. EM 38).

1.2.2 Eucharistie jako oběť

Tato kapitola bude věnována pojetí eucharistie jako oběti Ježíše Krista. Jeho svobodné darování, jeho oběť na oltáři kříže se svátostně zpřítomňuje při slavení eucharistie. Již ve slovech ustanovení je naznačen obětní charakter eucharistie. Kristus ke své oběti připojil církev, své tajemné tělo. Církev vtažena do tohoto tajemství se připodobňuje ke Kristu a skrze něho je také sama obětována.

1.2.1.1 Oběť Ježíše Krista

Pojetí eucharistie jako oběti nelze pochopit pouze na základě starozákonního pojetí oběti, protože Kristova oběť přesahuje starozákonní oběti, je originální, jediná a neopakovatelná. Přesto starozákonní pojetí oběti může pomoci analogicky se přiblížit k novozákonnímu chápání oběti.⁴¹

Hospodin si vyvolil izraelský národ, prokazoval mu svou lásku a věnost, vyvedl ho z egyptského zajetí a uzavřel s ním smlouvu. Izraelský národ se zavázal, že bude zachovávat Hospodinovy příkazy jako vyjádření věnosti svému Bohu. Na znamení této smlouvy byla přinesena krvavá oběť (srov. Ex 24,1–11). Starozákonní smlouva byla dočasná, zrušitelná, a proto již ve Starém zákonu byla skrze proroky ohlašována nová, věčná smlouva.⁴² Tuto novou věčnou smlouvu uzavřel Ježíš Kristus. Při poslední večeři

³⁸ Srov. tamtéž, 12.

³⁹ Srov. JAN PAVEL II., Katecheze při generální audienci 11. 10. 2000, in: http://deskacmtf.upol.cz/upload/Euchar._katecheze_Jana_Pavla_II.doc, staženo 21.3. 2006, (dále jen: KGA).

⁴⁰ Srov. Richard MACHAN, *Eucharistie a církev*, in: *Eucharistie - mysterium fidei*, s. 68.

⁴¹ Srov. José ALDAZÁBAL, *L'eucaristia*, s. 403.

⁴² Srov. např. Jer 31,31–31; Iz 55,3; Bar 2,35.

předpověděl a nekrvavě anticipoval uzavření této smlouvy, kterou na kříži zpečetil svou krví.⁴³

Ještě jednou se vraťme k uzavření smlouvy mezi Hospodinem a Izraelem. Mojžíš při oběti na Sinaji polovinou obětní krve pokropil oltář a druhou polovinou lid se slovy: „Hle, krev smlouvy, kterou s vámi uzavírá Hospodin na základě všech těchto slov“ (Ex 24, 8 ČEP). Pro pochopení oběti musíme pamatovat na to, že Starý zákon oběti nechápal jen jako vnější obětní dary, ale také jako znamení osobní oběti. Také Kristus, jak říká papež Jan Pavel II. v encyklice *Ecclesia de Eucharistia*, „dává sám sebe, svou osobu ve svém lidství“ (Ede 11). V tomto smyslu list Židům vztahuje na Krista slova čtyřicátého žalmu: „Oběti ani dary jsi nechtěl, ale dal jsi mi tělo. V zápalné oběti ani v oběti za hřích, Bože, jsi nenašel zalíbení. Proto jsem řekl: zde jsem, abych konal, Bože, tvou vůli, jak je o mně v tvé knize psáno.“⁴⁴ Kristus nenabízí na kříži Otci nějaké věci, ale předkládá sám sebe jako dar a oběť.⁴⁵ To je také důvod, proč Kristova oběť je jedinečná. List Židům dále říká: „[Kristus] nemá zapotřebí, jako jiní velekněží, stále a stále podávat oběti nejprve za hříchy vlastní a teprve potom za hříchy lidu“ (Žid 7,27). A nebo na jiném místě: „Není třeba, aby vícekrát obětoval sám sebe, (...) ale zjevil se teď na konci věků jednou provždy, aby svou obětí odstranil hřích“ (Žid 9,25–26).

Ve slovech ustanovení eucharistie nám zaznívá obětní sebeodevzdání Služebníka Hospodinova, který „vydal sám sebe na smrt, (...) on nesl hříchy mnohých, Bůh jej postihl místo nevěrných“ (Iz 53,12 ČEP). Eucharistie je tedy obětí vykoupení. eucharistie je Kristova oběť, oběť Nového zákona, která nahrazuje smlouvu sjednanou na Sinaji. Stará smlouva stvrzovala solidaritu mezi Bohem a člověkem. Skrze eucharistii se spojení mezi nimi naplňuje a vzájemné společenství vrcholí.⁴⁶ Kristus nabídl v oběť sebe samého, aby tak vysvobodil člověka ze hříchu a umožnil mu vstoupit do plného společenství s Bohem.⁴⁷

Slavení eucharistie zpřítomňuje Kristovu oběť, proto jedním z aspektů eucharistie je její obětní charakter. Ten patří k základním pravdám víry, jak to zdůraznil

⁴³ Srov. Vincenzo RAFFA, *Liturgia eucaristica*, s. 765 – 766.

⁴⁴ Žid 10,5–7; srov. Žl 40, 7–9; 51, 18–19

⁴⁵ Srov. NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Vyznání víry církve*, Překlad 1. dílu katolického katechizmu pro dospělé, Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, České Budějovice 1999, (dále jen: *Vyznání víry církve*), s. 261.

⁴⁶ Srov. JAN PAVEL II., KGA 11. 10. 2000.

⁴⁷ Srov. Jean-Marie LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, s. 91.

již Tridentický koncil (DS 1740) v reakci na reformaci.⁴⁸ Toto učení přejal Druhý vatikánský koncil (srov. např. SC 2, 47), i *Katechismus Katolické církve*, který vidí zdůvodnění obětního rázu již ve slovech Krista při ustanovení eucharistie (srov. KKC 1365). Také Jan Pavel II. v apoštolském listu *Dominicae Cenaе* se odvolává na konstituci *Sacrosanctum Concilium* a píše o eucharistii jako o oběti našeho vykoupení a oběti Nové úmluvy. Zpřítomnění této oběti naší spásy navrácí člověka i svět Bohu (srov. DC 9).

Výše řečené shrnuje *Katechismus Katolické církve*: „Kristus dává v eucharistii totéž tělo, které za nás vydal na kříži, tutéž krev, kterou prolil za odpuštění hříchů“ (KKC 1365). „Kristova oběť a oběť eucharistie je jedna jediná oběť. Vždyť jde o jednu a tutéž oběť a sám Ježíš ji přináší skrze službu kněží, on, který obětoval na kříži sám sebe. Různý je pouze způsob, jímž se oběť přináší. V této oběti, která se koná při mši svaté, je přítomen a nekrvavým způsobem obětován sám Kristus, který se obětoval jen jedenkrát krvavým způsobem na oltáři kříže“ (KKC 1367).

Moderní teologie upozorňuje, že pro celostní pohled na eucharistickou oběť je třeba vidět toto tajemství v optice vzkříšení. Oběť kříže a vzkříšení je jediná událost, která se zpřítomňuje při slavení.⁴⁹

1.2.1.2 Oběť církve

Papež Pavel VI. ve své encyklice *Mysterium fidei* napsal: „Církev ve spojení s Kristem zastává úřad kněze i oběti, když v oběti mše svaté se celá obětuje a celá je obětována“ (MF 31). Tato věta se opírá o encykliku Pia XII. *Mediator Dei* a o jedenáctý odstavec *Lumen gentium*. Církev, Kristovo tělo je také obětována s Kristem – Hlavou, skrze něho, s ním a v něm. Papež Pavel VI. dále zdůvodňuje tuto myšlenku: „Církev se naučila obětovat sebe samu v oběti, kterou podává v univerzální oběť tím, že jedinečnou a nekonečnou vykupitelskou moc oběti kříže vztáhla na celý svět“ (MF 32).

Katechismus Katolické církve navazuje na toto učení a říká: „Eucharistie je také obětí církve. Církev, jež je Kristovým tělem, má účast na oběti své hlavy. Je s Kristem sama celá obětována. Spojuje se s jeho přímluvou u Otce za všechny lidi. V eucharistické oběti se stává Kristova oběť také obětí jeho Těla. Život věřících, jejich chvála, jejich utrpení, jejich modlitba, jejich práce jsou spojeny s Kristovou chválou

⁴⁸ Srov. Vincenzo RAFFA, *Liturgia eucaristica*, s. 766. Obětní a smírný ráz eucharistie byl v době konfrontace s protestantismem možná až příliš zdůrazňován na úkor ostatních, neméně důležitých aspektu eucharistie. Pokud se omezí vidění oběti kříže jen na úkon smíru, pak je neobyčejně těžké pochopit ho také jako největší znamení lásky Boha k nám a nejskvělejší lásky člověka k Bohu. – Srov. E. RUFFINI, heslo *Eucharistie* in: *SSp*, s. 244.

⁴⁹ Srov. José Aldazábal, *L'Eucaristia*, s. 404 – 405.

a modlitbou, s jeho utrpením a prací i s jeho bezvýhradnou obětí a tím získávají novou hodnotu. Kristova oběť, přítomná na oltáři, poskytuje všem generacím křesťanů možnost být spojeni s jeho obětí“ (KKC 1368).

Kristus svou obětí vykoupil svět, lidem daroval nejen spásu, ale také pozvání k účasti na jeho poslání. Zve církvev jako celek, i každého člověka zvlášť, k aktivní spolupráci. Bůh daroval člověku svobodnou vůli i povolání k spolupráci na díle spásy. Svatý Pavel také mluví o své spolupráci s Božím plánem. Říká: „A jeho milost, kterou mi udělil, nezůstala ležet ladem. Ano, pracoval jsem do únavy daleko více než všichni ostatní. Vlastně ne já, nýbrž Boží milost se mnou“ (1 Kor 15,10).⁵⁰ Proto také my můžeme říci, že žijeme v Kristu a on dále působí skrze nás a v našem životě. Tak se připojujeme k jeho oběti. Náš život v Kristu, působení církve je také přinášením oběti, obětováním nás samotných, obětováním jedněch pro druhé a obětováním celého světa.⁵¹ Církvev je prostorem pro spolupráci s Kristem. Z účasti na tomto společenství není vyloučen žádný věřící. Slavení eucharistie je nejhlubším a velmi hodnověrným projevem této spolupráce s Kristem. Součinnost s Kristem se projevuje tak, že věřící při mši svaté přinášejí společně s obětními dary také plody své bratrské lásky, dobro uskutečněné v jejich životě nebo snahu o růst svého křesťanského života. Obětují Bohu také lítost nad svými nedostatky či pády. Takto se spojují s Kristem, jejich skutky získávají větší hodnotu a přispívají k budování církve.⁵²

Rovněž Jesús Castellano předkládá obdobnou myšlenku: církvev přináší oběť, kterou jí Otec připravil, poznává dar oběti Krista, obětuje, co jí bylo dáno a předkládá také sebe samotnou společně s Kristem, jako oběť Bohu příjemnou, k chvále jeho slávy. Tak se naplňuje oběť Krista a církvev. Věčná oběť Krista se stává časnou skrze oběť církvev. Církvev, společenství, které slaví eucharistii, každý tím způsobem, který mu náleží, vykonává naplnění oběti. Naplňuje oběť gesty, slovy a modlitbou, zpřítomňuje Nebeskému Otci oběť Krista tím, že aktualizuje v čase věčnou oběť dovršenou jednou provždy. Tak je církvev spojena s Kristem v jeho oběti Otci. Věřící participují na eucharistické oběti, obětují Bohu božskou (Ježíšovu) oběť a s ní sebe samotné (srov. LG 11).⁵³

⁵⁰ Srov. Wincenty GRANAT, *K člověku a Bohu v Kristu*, 3. svazek, Křesťanská akademie, Řím 1983, s. 261.

⁵¹ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Eucharistie lék nesmrtelnosti*, Refugium Velehrad-Roma, Velehrad 2005, s. 26.

⁵² Srov. Wincenty GRANAT, *K člověku a Bohu v Kristu*, s. 261 – 262.

⁵³ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 966, 968 – 969.

Také Jan Pavel II. v encyklice *Eccelesia de eucharistia* cituje třetí číslo věroučné konstituce *Lumen gentium*, kde se zdůrazňuje, že slavení eucharistie uskutečňuje dílo našeho vykoupení. Na to navazuje a píše o způsobu, jak se účastnit na Kristově oběti, abychom získali její nevyčerpatelné plody. Papež poukazuje na lásku Ježíše, poslušného až do krajnosti, která se projevuje též v eucharistii. Kristus daroval církvi svou oběť a také přijal její oběť za svou, protože církev je pozvána k připojení oběti s obětí Krista (srov. Ede 11, 13).

Jak již bylo řečeno, eucharistie je také obětí církve. Církev obětuje a je obětována.⁵⁴ *Církev obětuje*: Svatý Pavel vybízí křesťany, aby se obětovali jako oběť svatá, živá a Bohu milá (srov. Řím 12,1). Tato výzva platí stále i pro církev, aby se sama nabídla Bohu jako oběť skrze Krista. V této duchovní oběti má každý podíl, skrze své všeobecné kněžství (srov. LG 10). Jak říká konstituce *O posvátné liturgii*: „(Věřící) mají přinášet neposkvrněný obětní dar nejen rukama kněze, ale i spolu s ním, a tím se mají učit obětovat sami sebe“ (SC 48). Dispozici k oběti má ten, kdo miluje, proto je duchovní bohoslužbou ve své podstatě život lásky utvářený eucharistií. Církev nabízí Bohu život věřících, jejich chválu, jejich utrpení, jejich modlitbu, jejich práci. Obětuje celé stvoření a všechny lidi, za které se také přimlouvá, když procházejí různými zkouškami. Spojuje se také s těmi, kteří už jsou v nebeské slávě (srov. KKC 1370).⁵⁵

Církev je obětována: Církev je tajemným tělem Krista, proto participuje na oběti Krista. Když se Kristus obětoval na kříži, nepřinesl tuto oběť jen za sebe, ale také za údy svého těla.⁵⁶

1.2.3 Eucharistie jako památka

Druhým pojetím eucharistie je památka. Při mešní oběti se zpřítomňuje smrt a vzkříšení Ježíše Krista. On při ustanovení eucharistie nařídil učedníkům: „To je moje tělo, které se za vás vydává. To konejte na mou památku“ (srov. Lk 22,19). Když církev slaví eucharistii, Kristova oběť se neopakuje, nemnoží, ale je to jedna jediná oběť (srov. KKC 1382). Eucharistie není pouhým naším myšlenkovým vzpomínáním ani není násobeným opakováním Ježíšovy smrti nebo popřením opravdové jednorázové

⁵⁴ Tyto aspekty přinášejí hluboké propojení života a slavení eucharistie. Jak zjistíme níže, budou mít odraz ve vnitřním postoji při adoraci.

⁵⁵ Srov. Paolo GIGLIONI, *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 81.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 82.

časovosti této dějinné události.⁵⁷ Tato památka tedy není pouhou připomínkou nebo vzpomínkou, ale svátostným zpřítomněním.

Druhý vatikánský koncil v *Konstituci o posvátné liturgii* učí: „Náš Spasitel při poslední večeři, tu noc, kdy byl zrazen, ustanovil eucharistickou obět' svého těla a své krve, aby pro všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání obět' kříže a aby tak své milované snoubence Církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení“ (SC 47). Také Jan Pavel II. ve své encyklice *Ecclesia de Eucharistia* dokládá tutéž pravdu, když píše: „Mše zpřítomňuje obět' kříže; To, co se opakuje, je slavení její památky, její "památné zpřítomnění" (*memorialis demonstratio*), a proto se jediná a definitivní výkupná obět' Krista vždy zpřítomňuje v čase. Obětní povaha eucharistického tajemství tedy nemůže být chápána jak něco samo o sobě, nezávisle na kříži nebo jen s nepřímým vztahem k oběti na Kalvárii“ (Ede 12).

Katechismus Katolické církve říká: „Památka, podle Písma svatého, není pouze vzpomínka na minulé události, nýbrž hlásání velkolepých děl, které Bůh učinil pro lidi. Liturgická oslava těchto událostí je jistým způsobem zpřítomňuje a aktualizuje. Právě tak chápe Izrael své osvobození z Egypta: Kdykoliv se slaví velikonoce, události exodu (odchodu z Egypta) se zpřítomňují ve vědomí věřících, aby s nimi srovnali svůj život“ (KKC 1363).

Nejprve se zastavme u toho, co je to vlastně památka. Nejspíše v nás vyvolá představu nějakého pomníku, připomínajícího určitou historickou událost. Nebo nám může na mysl vytanout nějaká fotografie zachycující známé osoby nebo místo, kde jsme byli kdysi dávno. Křesťanský pojem památky se liší od pojetí památky v různých náboženstvích. Není nostalgickou památkou, ale je zpřítomněním spasitelné události. Tato památka se nekoná na základě lidské skutečnosti, která se opakuje, ale je to zkušenost setkání s Bohočlověkem.⁵⁸ Když však o památce mluví Písmo svaté ve spojitosti s liturgickou oslavou vyjití z Egypta, tento pojem dostává hlubší a přesnější význam. Pro Biblii a pro židovskou tradici se slovo památka ztotožňuje se znamením nebo s Bohem darovaným dokladem, činem, kterým On sám vykonal pro záchranu lidí. Dokonce naplňuje jistotou, že Bůh neukončil své jednání ve prospěch lidí, ale stále znovu a znovu nabízí spásu. Spásné události nejsou zapomenuté, ale stále jsou aktuální. Zároveň toto znamení vybízí lidi k odpovědi, k prosbě, aby nám Bůh daroval

⁵⁷ Srov. Karl RAHNER, Herbert VORGIMLER, *Teologický slovník*, heslo *Mešní obět'*, Zvon, Praha 1996, s. 172.

⁵⁸ Srov. E. RUFFINI, heslo *Eucharistie*, in: *SSp*, s. 241.

přislíbenou spásu a zároveň, aby ji sám dovršil.⁵⁹ Podobně Jan Pavel II. ve své katechezi připomíná, že podle svědectví Písma má památka důležitý význam: „V Bibli se vzpomínka na Boha a vzpomínka na člověka proplétají a představují základní složku života Božího lidu. (...) To není pouhá vzpomínka na minulé události, nýbrž hlásání velkolepých děl, která Bůh učinil pro lidi. Liturgickou oslavou se tyto události jistým způsobem zpřítomňují a aktualizují. Památka připomíná závazek smlouvy, která nic neztrácí na svém obsahu. (...) Biblická víra tedy zahrnuje účinnou připomínku obdivuhodných skutků spásy.“⁶⁰ Mnohé místa v Bibli opěvují skutky, které učinil Bůh, připomínají je a čerpají z nich sílu v době zkoušek a útisku. Žalm 136 zpívá o stvoření, o spáse nabídnuté Izraeli, o tom, jak se Hospodin rozpomněl na svůj lid, vysvobodil ho z jeho ponížení a zachránil ho od protivníků. Izraelité liturgií slavili vyjití z Egypta, při této liturgii Bůh nabízel účinným způsobem dar svobody a spásy. Můžeme tedy říci, že v liturgii se setkávají dvě vzpomínky, božská a lidská. Bůh nabízí milost darující spásu a člověk vděčně odpovídá vírou.⁶¹

„V Novém zákoně dostává památka nový význam. Když církev slaví eucharistii, koná památku Kristovy velikonoční oběti a ta se zpřítomní: Oběť, kterou Kristus přinesl jednou provždy na kříži, zůstává vždy časová: Kdykoli se slaví na oltáři oběť kříže, ve které je obětován náš velikonoční beránek, Kristus, uskutečňuje se dílo našeho vykoupení“ (KKC 1364). Kardinál Jean-Marie Lustiger ve své knize *Tajemství eucharistie* uvádí do slavení eucharistie a především přibližuje slavnostní izraelskou velikonoční večeři, její obřad a smysl. Eucharistie je do jisté míry liturgie, kterou slavil Ježíš; slavíme ji na Ježíšovu památku. My víme, že Ježíš je synem svého národa a proto tedy při ustanovení eucharistie použil prvky židovské liturgie. Skrze požehnání pronesené nad chlebem a vínem Ježíš ustavuje „své Velikonoc“ jako „památku“ spásy, jež se završí jeho smrtí a vzkříšením. Oběť mše nás tedy uvádí do tajemství Ježíšova utrpení a vzkříšení. Můžeme říci, že mše svatá je tak památkou našeho vykoupení.⁶² „Je to připomínka židovských Velikonoc, které slavil také Ježíš, připomínka Ježíšových Velikonoc, slavených na jeho památku, jak to přikázal dvanácti.“⁶³

Církev podle Pánova příkazu slaví eucharistii jako vděčnou památku oběti Kristova života. Tato slavnost je *anamnezí*, opravdovým zpřítomněním skutečné,

⁵⁹ Srov. Jean-Marie LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, s. 99 – 100.

⁶⁰ JAN PAVEL II., Katecheze při generální audienci 4. 10. 2000, in: KGA.

⁶¹ Srov. tamtéž.

⁶² Srov. Jean-Marie LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, s. 99 – 100.

⁶³ Tamtéž, s. 99.

jedinečné dějinné události. Toto slavení se koná tak, že církev kultovními gesty činí, co konal Ježíš, který se cele odevzdal Otci. Podle slov Ježíšových církev ví, že to, co podává při svém konání na památku Ježíšovy večeře, je jeho tělo a krev, nikoli jen chleba a víno.⁶⁴

Eucharistie je památka výkupné oběti, oběti nového zákona. Apoštol Pavel potvrzuje eucharistii jako památku ve smyslu semitského výrazu, když ji jasně hodnotí jako ohlašování smrti Páně (srov. 1 Kor 11,26). Ve světle vzkříšení je třeba interpretovat oběť kříže v celostním, integrálním pohledu na velikonoční tajemství, jako na památku smrti a vzkříšení Krista.⁶⁵

Obdobně *Katechismus Katolické církve* učí, že: „Eucharistie je památka Kristovy velikonoční oběti, zpřítomnění a svátostné obětování jeho jediné oběti v liturgii církve, která je jeho tělem. Ve všech eucharistických modlitbách, po slovech ustanovení, nacházíme modlitbu, která se nazývá anamneze nebo památka“ (KKC 1362).

Památka eucharistie je svátostným úkonem, skrze který je nám v přítomnosti víry církve darováno to, co bylo jednou provždy vykonáno v minulosti a co nám otevírá dveře do budoucnosti lidstva, které je povoláno přijmout jednoho dne Krista ve slávě.⁶⁶

Také Jan Pavel II. pojednává o prolínání vzpomínky na Boha a vzpomínky na člověka z minulosti do budoucnosti. V této myšlence bude níže navazovat podobné rozdělení, které navrhl Raniero Cantalamessa. V eucharistii se setkává vzpomínka na Boha a na člověka. Anamnéza, úkon připomenutí Kristovi jedinečné oběti, která je jediná, přesto však naplňuje svou přítomností celé dějiny i každý prostor. Ježíšův příkaz apoštolům, aby to, co on, činili na jeho památku, prostupuje časem. Ježíšova oběť na kříži, která se stala v minulosti, se představuje v době přítomné. Zároveň se otevírá do budoucnosti. To dosvědčuje Pavel v prvním listu do Korinta: „Kdykoli totiž jíte tento chléb a pijete z tohoto kalicha, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde“ (1 Kor 11,26). Eucharistie je památka Kristovy smrti a též je v ní přítomna jeho oběť i předjímání paruzie na konci časů. V eucharistii je s námi stále Pán, který v dějinách vstal z mrtvých. Vzpomínka na něho se uskutečňuje obzvláště v eucharistii.

Raniero Cantalamessa také poukazuje na dva důrazy památky obsažené ve slavení eucharistie. Nazývá je smysl teologický a smysl antropologický. První je

⁶⁴ Srov. Karl RAHNER, Herbert VORGIMLER, *Teologický slovník*, heslo *Mešní oběť*, Zvon, Praha 1996, s. 172.

⁶⁵ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 968.

⁶⁶ Srov. Jean-Marie LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, s. 99 – 100.

zaměřen k Bohu, druhý je zaměřen k člověku. Je to připomínání Ježíše Otci, aby se na nás „rozpomněl“ a vzpomínání na Ježíše, abychom ho mohli více milovat. Cantalamessa píše: „V teologickém smyslu záleží památka v tom, že připomínáme Ježíše Otci, že vyzýváme Otce, aby si vzpomněl na to, co Ježíš pro nás vykonal, a z lásky k němu, aby nám odpustil a prokázal nám dobrodiní. (...) Ve smyslu antropologickém neboli existenčním záleží eucharistická památka v tom, že připomínáme Ježíše ne už Otci, ale sobě samým, vzpomínáme na něho. Když se nám totiž vybaví tato vzpomínka, má moc prostoupit celý náš vnitřní svět a zaměřit ho na předmět vzpomínky, zejména není-li tímto předmětem věc, nýbrž osoba, a to osoba milovaná. Jeden žalm praví: "Kdykoli na tebe vzpomenu na svém lůžku, v nočních hodinách budu na tebe myslet... ve stínu tvých křídel jásám" (Ž 63,7n).“⁶⁷

Tedy v teologickém smyslu připomínáme Ježíše a jeho oběť Otci, aby si Otec vzpomněl na nás. Do tohoto úkonu nás uvádí liturgie, zejména eucharistické modlitby. Především ve čtvrté eucharistické modlitbě kněz připomíná události z dějin spásy, prostě vypráví o slovech a skutcích Ježíše, o jeho oběti, o jeho lásce až do krajnosti. Též slova při proměňování popisují, co Ježíš řekl učeníkům, jak vzal chléb, rozlámal ho atd. Poté co zazněla slova připomínající Ježíše a jeho činy, prosíme Otce, aby se rozpomněl na nás a na všechny svůj lid.

V antropologickém smyslu si lidé připomínají Ježíše a jeho smrt i vzkříšení. Vzpomínka na Ježíše má proniknout celého člověka, zaměřit jeho pozornost na Ježíše, který je naší radostí, naší silou. Paměť je jedna z mohutností lidského ducha. Vše, co člověk spatřil, slyšel, vše, co konal, může být opět oživeno v paměti. Latinské slovo *recordare* – „vzpomínat“, znamená doslova „znovu (*re-*) vtáhnout do srdce“ (*cor*). Proto se nejedná při vzpomínání jen o činnost rozumu, ale i vůle a srdce. Vzpomínat znamená myslet s láskou. Ježíš připisuje přímo Duchu svatému skutečnost, že můžeme na něho vzpomínat.⁶⁸

Vzpomínka na Ježíše dá vyrůst a posiluje víru. V této vzpomínce koná Duch svatý, kterého Otec poslal církvi. On „vás naučí všemu a připomene vám všechno ostatní, co jsem vám řekl“ (Jan 14,26). Papež Jan Pavel II. upozorňuje na dvojí účinnost vzpomínky. Vnitřní, která uvádí do hloubky Božího slova, a svátostná, která se uskutečňuje v eucharistii. Toto schéma je patrné na emauzských učednicích, které provází vysvětlování Písma a lámání chleba (srov. Lk 24,13–35). Někomu něco

⁶⁷ Raniero CANTALAMESSA, *Eucharistie naše posvěcení*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, s. 61 – 62.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 58 – 63.

připomenout znamená onu věc zpřítomnit, oživit mu ji v paměti a v prožívání. Eucharistie, pravá památka Kristova velikonočního tajemství, má moc uchovávat v nás bdělou památku na jeho lásku. V eucharistii se skrývá důvod bdělosti církve. Bez vzpomínky na Pána nebo bez prožívání jeho blízkosti i moci by asi ochabla její touha a ztratila by svou věrnost. Proto památka na velikonoční tajemství, které slavíme v liturgii, povzbuzuje k bdělému očekávání parusie a naději na setkání se svým Mistrem.⁶⁹ Památka není znovunavrácení do dob minulých, proto aby se něco napodobovalo, nýbrž abychom si z ní učinili spasitelný úsudek o přítomnosti a správně rozvážili budoucnost. eucharistie je otevřena k minulosti, k přítomnosti i k budoucnosti, vždyť v ní se slaví památka na Kristovo umučení, získává se křesťanská spravedlnost a nastupuje se cesta ke spravedlnosti.⁷⁰

Pojetí eucharistie jako památka je důležité na poli ekumenického dialogu. Toto pojetí může pomoci k odbourávání nejrůznějších polemik a nepochopení. Cesta by mohla vést cestou biblického pojmu památky jako zpřítomnění minulého činu spásy. Tuto myšlenku přijal i Druhý vatikánský koncil (srov. SC 47). Zůstává otázkou, zda a jak je eucharistie zpřítomněním jediné oběti Ježíše Krista.⁷¹

Pojetí eucharistie jako památky vystižně pojal Paolo Gigliani, který říká: „Eucharistie zpřítomňuje, uskutečňuje a činí pro nás účinnou oběť, kterou dokonal a přinesl Kristus jednou provždy na kříži a předjímá její budoucí naplnění. Tato památka není pouhou připomínkou nebo vzpomínkou. Mocně v ní působí Duch a z tohoto daru spásy dělá událost přítomnou a aktuální. Památka má sílu: dnes uskutečňuje minulost a předjímá budoucnost. Kdykoli se na oltáři slaví oběť kříže, v níž byl obětován Kristus, uskutečňuje se dílo našeho vykoupení.“⁷²

Na závěr můžeme shrnout, že pojetí eucharistie jako památky znamená svátostné zpřítomnění Kristovy oběti na kříži a jeho vzkříšení. Toto tajemství se skrze liturgické slavení církve zpřítomňuje a aktualizuje v čase.

1.2.4 Eucharistie jako hostina

Jak dobře víme, Kristus daroval (církvi) lidem eucharistii při poslední večeři, a tím samým už je jasně dán rozměr eucharistie jako hostiny.⁷³ Lidé se scházejí

⁶⁹ Srov. JAN PAVEL II., KGA 4.10.2000.

⁷⁰ E. RUFFINI, heslo *Eucharistie*, in: *SSp*, s. 241.

⁷¹ *Vyznání víry církve*, s. 262.

⁷² Paolo GIGLIANI, *Svátosti Krista a církve*, s. 80 – 81.

⁷³ Srov. *Mane nobiscum Domine* 15.

k společné hostině, aby se nasýtili a aby zároveň tvořili společenství. V eucharistii se intenzivně a nejvnitřněji spojujeme s Kristem, který je sám naším pokrmem pro život věčný.

1.2.4.1 Eucharistie je pokrmem

Izraelský národ musel čelit dobám neúrody, útokům nepřátelských národů, proto úrodu považoval za dar od Hospodina. Hospodinu přinášeli prvotiny plodů země, aby poděkovali za přijaté požehnání, za zajištění dalšího roku před hladem. Společné jídlo bylo také místem k upevňování rodinných vztahů, k navázání přátelství nebo možností k usmíření, vyjadřovalo úctu hostitele vůči pozvanému. Přijetí k jídlu ve vlastním stanu znamenalo rovněž ochranu hosta před jeho nepřáteli.⁷⁴ Chléb byl v Ježíšově době základní potravinou, bez něho se neobešlo žádné jídlo. Víno nechybělo na žádné slavnostnější hostině, ale nepatřilo ke každodennímu pokrmu.⁷⁵

Ježíš ustanovil eucharistii při večeři, hostině,⁷⁶ což už v sobě zahrnuje odkaz na společné jídlo a společný nápoj. José Aldazábal cituje ustanovení Tridentského koncilu, který říká, že eucharistie byla ustanovena jako pokrm („ut sumatur“ srov. DS 1643).⁷⁷ V šesté kapitole Janova evangelia máme zachyceno, jak Ježíš posluchačům jasně říká: „Když nebudete jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život. Vždyť mé tělo je skutečný pokrm a má krev je skutečný nápoj“ (Jan 6,53.55).⁷⁸ Papež Jan Pavel II. jasně označuje eucharistii „za skutečnou hostinu, v níž se Kristus dává za pokrm.“⁷⁹

Katechismus Katolické církve zdůrazňuje nutnost přijímat eucharistii jako pokrm, živící křesťanský život. Podobně jako tělo potřebuje pokrm proto, aby mohlo tělo žít, tak i duchovní život člověka se potřebuje „sytit tělem Krista“, aby milost přijatá ve křtu byla uchována, posílena a mohla ještě více růst (srov. KKC 1392). Podobně také konstituce *O posvátné liturgii* označuje eucharistii za „velikonoční hostinu, v níž je

⁷⁴ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Eucharistie lék nesmrtelnosti*, s. 8 – 10.

⁷⁵ Srov. František KUNETKA, *Eucharistie v křesťanské antice*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2004, s. 97 – 100; „Jestliže chléb jako základní potravina je pro orientálního člověka každodenní prózou, víno je pak sváteční poezií.“ – Tamtéž, s. 99.

⁷⁶ Kulturněhistorické pozadí a možné slavení Poslední večeře popisuje například František Kunetka, *Eucharistie v křesťanské antice*, s. 77 – 125.

⁷⁷ Srov. José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 413.

⁷⁸ Srov. Ede 16; Raniero Cantalamessa v své knize *Questo e il mio corpo* upozorňuje, že pojetí eucharistie jako hostiny, a tedy i pokrmu, vychází jednak z velikonočního tajemství a jednak z tajemství vtělení. Kristus přijal tělo, jak je psáno „Slovo se stalo tělem“ (Jan 1,14) proto, aby mohl žít své učedníky svým tělem. – Srov. CANTALAMESSA R., *Questo e il mio corpo*, s. 79.

⁷⁹ Ede 16; srov. Ede 9.

požíván Kristus [a] duše se naplňuje milostí“ (SC 47). A dále vybízí, aby věřící, kteří se účastní tohoto tajemství víry, tím, že se budou aktivně účastnit liturgie, pozorně naslouchat Božímu slovu, mohli se posilnit hostinou těla Kristova (srov. SC 48). Protože „růst křesťanského života vyžaduje, aby byl živen eucharistickým přijímáním, chlebem našeho putování, až do chvíle smrti, kdy nám bude dán jako pokrm na cestu“ (KKC 1392). Jak říká José Aldazábal: „Kristus je náš chléb života, naše síla a náš pokrm. Skrze něho obdržíme všechna dobra.“⁸⁰ Instrukce *Eucharisticum mysterium* doporučuje, aby se svaté přijímání podávalo při zachování norem pod oběma způsoby, protože tak více vynikne znamení eucharistické hostiny (srov. EM 32).

1.2.4.2 Spojení s Kristem

Svátostná hostina naznačuje společenství s osobou Krista, dar jeho života a Ducha, kterého učedníkům slíbil. Vyjadřuje také naši snahu o spojení s ním a spoluúčast na jeho oběti. Je to společenství radosti i soužení, spoluúčasti na Božím království, skrze přijetí vůle Otce.⁸¹ To potvrzuje *Katechismus Katolické církve*, když říká: „Přijímat tělo Páně při přijímání přináší jako hlavní plod důvěrné spojení s Ježíšem Kristem.“⁸² Stejně tak i dokument *Eucharisticum mysterium* se vyjadřuje o mši svaté, že je vždy hostinou a skutečným společenstvím s Kristem (srov. EM 3b). Na důkaz tohoto společenství dává Ježíš svým učedníkům svého Ducha, který v nich zdokonaluje účast na tomto společenství. Pojetí eucharistie jako hostiny odkazuje také na začlenění věřících do tajemného těla Kristova.⁸³ Tato myšlenka opět odkazuje k aktivní účasti věřících na liturgii. Hostina v sobě zahrnuje smysl sdílení ve společenství, kde Bůh buduje vztah a věřící ho mají opětovat (srov. Ede 15).

1.2.4.3 Spojení hostiny a oběti

Lidé odpradáвна považovali hostinu za způsob, jak se účastnit kultu a spojit (setkat) se svými božstvy. Důvodem společné hostiny nebylo jen prosté nasycení.⁸⁴ V mnohých náboženstvích existují posvátné hostiny. V izraelském národě se kultovní hostiny uskutečňovaly v přítomnosti Boha (srov. Ex 24,11) a pokrm se stával

⁸⁰ Srov. José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 216.

⁸¹ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 969.

⁸² KKC 1391; *Katechismus Katolické církve* dále vyjmenovává další „ovoce“ přijímání v odstavcích 1392 – 1398. Dále totéž téma rozvíjí Paolo GIGLIONI, *Svátosti Krista a církve*, s. 84 – 86.

⁸³ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 969.

⁸⁴ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Eucharistie lék nesmrtnosti*, s. 8 – 10; stejné téma rozvíjí José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 212 – 217.

vyjádřením kultu, který se nesl v duchu díkůvzdání a požehnání.⁸⁵ Když Izraelité přinášeli pokojné oběti, oddělili předepsané části zvířat a ostatní si rozdělili mezi kněze a ostatní, kteří přicházeli obětovat Hospodinu. Hostina představovala společenství s Bohem.⁸⁶ Nelze nezpomenout na slavení *paschy*, při které si Izraelité připomínali vyjití z Egypta. Ježíš naplnil tento obraz ze Starého zákona a sám sebe vydal a byl obětován na oltáři kříže jako velikonoční beránek.⁸⁷ Proto v *Katechismu Katolické církve* stojí: „Mše svatá je zároveň a neoddelitelně památka oběti, v níž se zpřítomňuje oběť na kříži a posvátná hostina“ (KKC 1382). Instrukce *Eucharisticum mysterium* také upozorňuje na souvztažnost mezi eucharistickou obětí a hostinou, které od sebe nejsou odděleny, ba naopak jsou to aspekty jediného slavení eucharistie.⁸⁸

Obětní (eucharistická) hostina úzce souvisí s obětí, protože hostina i oběť se vyjadřuje stejným svátostným znakem, pravdivostí i účinností. Nelze jedno od druhého oddělit, proto je eucharistie obětí, společenstvím i hostinou. Nelze však eucharistii chápat pouze jako bratrskou hostinu (*banchetto di fraternità*), protože bychom tím ztratili ze zřetele památku oběti. Naproti tomu redukovat eucharistii pouze na oběť by znamenalo učinit z ní kulturní a ne zcela svátostné gesto uzavřené lidskému světu. Z řečeného vyplývá, že nelze oddělovat hostinu od oběti, a naopak hostina odkazuje na velikonoční hostinu, při které církev slaví památku Krista, obětovaného Velikonočního beránka.⁸⁹ Prakticky to znamená, že ačkoli proměňování a svaté přijímání jsou odděleny, tvoří jeden úkon.⁹⁰ Můžeme také říci, že oltář symbolizuje obětní stůl a současně stůl Páně. Na oltáři je přinášena oběť za naše smíření a také je zde nebeský pokrm. Proto také oltář je symbolem Krista (srov. KKC 1383).

1.2.4.4 Eschatologická hostina

Ježíšova účast na různých hostinách odkazovala na hostinu na konci časů, nebeskou svatební hostinu a zároveň poukazovala na blížící se spásu, kterou s sebou

⁸⁵ Srov. José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 213.

⁸⁶ Srov. Dominik Duka, *Úvod do Starého zákona*, Česká provincie Řádu bratří kazatelů, Praha 1992, s. 126 – 127.

⁸⁷ Srov. 1 Kor 5,7; srov. LG 3.

⁸⁸ Srov. EM 3b; „*La cosa certa é che i due aspetti sono inscindibili e inseparabili. L'eucaristia é sacrificio proprio e quando e perche sulla mensse rendono presenti il corpo e sangue di Cristo come cibo e bevanda. (...) L'eucaristia dunqe é un pasto sacrigicale e un sacrificio conviviale. Il logo della celebrazione eucaristica é insieme altare e mesa, ara e tavola.*“ – Vincenzo RAFFA, *Liturgia eucaristica*, s. 770 – 771.

⁸⁹ Srov. Antonio AMBROSANO, heslo *Eucaristia*, in: Giuseppe BARBAGLIO e Severino DIANICH (edd.), *Nuovo Dizionario di Teologia*, Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo 1988., s. 462 – 463.

⁹⁰ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 969.

Ježíš nesl. Často byla hostina spojena s přijetím ztracených do společenství. Je zde patrná spojitost oslavy Boha a odpuštění hříchů. Krásným příkladem je podobenství o milosrdném otci, který nechal vystrojit hostinu, když se ztracený syn navrátil (zpět) domů (srov. Lk 15,11–32). Ježíšova účast na hostinách byla znamením nového společenství bývalých hříšníků s Bohem a společenstvím mezi (lidmi) sebou navzájem. I tímto způsobem Ježíš hlásal radostnou zvěst evangelia. Poslední večeře se odlišovala od ostatních hostin. Při poslední večeři Ježíš předjímal své vydání na smrt a ustanovil eucharistii. Kříž a vzkříšení dosvědčila Ježíšova slova. Proto účast na eucharistii je anticipace nebeské hostiny. To se v pokoncilní liturgii projevilo tím, že se eucharistie slaví čelem k lidu. Věřící jsou okolo oltáře obdobně, jako kolem stolu. Vnější postoj poukazuje na vnitřní spojení jednotlivce s Ježíšem a spojení věřících mezi sebou.⁹¹

Instrukce *Eucharisticum mysterium* připomíná, že slavení eucharistie předjímal eschatologickou hostinu v nebeském království.⁹² Ježíš řekl, že kdo se bude sytit jeho tělem a krví, bude mít život věčný (srov. Jan 6,54). Proto také můžeme nazvat eucharistii lékem nesmrtnosti⁹³ a zástavou budoucí slávy (srov. KKC 1402). Jan Pavel II. z toho vyvozuje, že ten, kdo přijímá eucharistii, participuje na Božím životě, vítězí nad smrtí⁹⁴ a dodává křesťanskému životu „strhující dynamismus“ uvádějící do parusie.⁹⁵ To je důvod, proč dokument *Eucharisticum mysterium* vybízí k častému přijímání eucharistie (srov. EM 37).

1.2.5 Přítomnost Krista v eucharistii

V této kapitole nejprve pojednáme o způsobech Kristovy přítomnosti a hlavně o Ježíšově podstatné přítomnosti pod způsoby chleba a vína. V eucharistii je přítomen celý Kristus, Bůh a člověk.⁹⁶

1.2.5.1 Způsoby přítomnosti

Konstituce o posvátné liturgii pojednává o druzích Kristovy přítomnosti v církvi a liturgii. Kristus je přítomen ve společenství věřících shromážděných v jeho jménu, je

⁹¹ Srov. *Vyznání víry církve*, 255 – 263; Srov. José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 215. V pokoncilní liturgii se tento aspekt projevil v tom, že se eucharistie slaví čelem k lidu. Věřící jsou okolo oltáře obdobně jako kolem stolu. Vnější postoj poukazuje na vnitřní spojení jednotlivce s Ježíšem a spojení věřících mezi sebou. – Srov. *Vyznání víry církve*, s. 255 – 263.

⁹² Srov. EM 3a; Srov. též KKC 1402.

⁹³ Srov. MF 5; KKC 1405.

⁹⁴ Srov. JAN PAVEL II., KGA 18. 10. 2000.

⁹⁵ Srov. *Mane nobiscum Domine* 15.

⁹⁶ Srov. KKC 1374; MF 38; EM 9.

přítomen ve svém slově, v osobě kněze, ve svátostech a především pod eucharistickými způsoby (srov. SC 7). Toto rozlišení přebírá také v devátém článku dokument *Eucharisticum mysterium*. Papež Pavel VI. ve své encyklice *Mysterium fidei* navazuje na již zmíněný článek *Konstituce o posvátné liturgii* a vypočítává další způsoby přítomnosti. Kristus je přítomný ve své církvi, která vykonává skutky milosrdenství v církvi putující k věčnosti. Také je přítomný ve své církvi, když ona káže evangelium nebo v pastýřské službě, když církev vede Boží lid. Papež však vyzdvihuje Kristovu přítomnost v církvi, která slaví eucharistii. V souladu s tradicí nazývá Kristovu přítomnost v eucharistii výsostně reálnou. Ostatní druhy však tím nejsou nijak umenšeny.⁹⁷ *Katechismus Katolické církve* také uvádí tyto způsoby přítomnosti a ještě se odvolává na Kristova slova, že každý skutek lásky pro chudé, nemocné a vězněné je skutkem pro Krista, protože i v nich je přítomen.⁹⁸

1.2.5.2 Reálná přítomnost

Pravá a skutečná přítomnost Ježíše Krista pod způsoby chleba a vína se zakládá na slovech Krista, který řekl: „Toto je mé tělo, (...) toto je má krev“ (Mk 14,22.24). Pro semitské myšlení výraz tělo znamená celou osobu, výraz krev vyjadřuje podstatu člověka. Z tohoto důvodu konsekrační modlitba vyjadřuje skutečné sebeodevzdání Ježíše Krista lidem.⁹⁹

Nauka o reálné přítomnosti se vztahuje k ustanovení eucharistie a poslední večeři, při které Kristus dal svým učedníkům a všem lidem své tělo a krev. Církevní nauka o Kristově přítomnosti se zakládá na ustanovení Čtvrtého lateránského koncilu, který závazně předkládá učení o reálné přítomnosti. Tato nauka byla upřesněna a závazně prohlášena na Tridentském koncilu. Jeho nejdůležitější definice zní: „V eucharistii je obsaženo pravdivě, skutečně a podstatně Tělo a Krev zároveň s duší a božstvím našeho Pána Ježíše Krista, a proto celý Kristus (DS 1651). Děje se tu podivuhodná, jedinečná proměna celé substance chleba v Tělo a celé substance vína v Krev Krista...; tuto proměnu katolická církev velmi případně nazvala proměna podstaty (*transsubstantiace*) (DS 1652). V každé z obou způsob i v jejich jednotlivých

⁹⁷ Srov. MF 35 – 39; Srov. Wincenty GRANAT, *K člověku a Bohu v Kristu*, s. 234 – 235; Srov. Renzo GERARDI, heslo *Eucharistia*, in: Luciano PACOMIO, Vito MACCLUSO (edd.), *Lexicon Dizionario Teologico Enciclopedico*, Piemme, Casale Monferrato 1994, s. 820; Srov. Ede 15; Srov. *Mane nobiscum Domine* 16.

⁹⁸ Srov. KKC 1373; O způsobech přítomnosti Krista pojednává rovněž José Aldazábal, *L'Eucaristia*, s. 386 – 388.

⁹⁹ Srov. *Vyznání víry církve*, s. 258.

částech je obsažen celý Kristus (DS 1653). Po proměňování zůstává tělo a krev Kristova (DS 1654) a smějí a mají být uctívány kultem bohopocty (DS 1656).“¹⁰⁰

Papež Pavel VI. ve své encyklice *Mysterium fidei* odkazuje na Tridentýský koncil ve věci reálné přítomnosti Krista pod způsoby chleba a vína (MF 45). Taktéž *Katechismus Katolické církve* přebírá učení Tridentýského koncilu. A učí, že „v Nejsvětější svátosti oltářní je obsaženo opravdu, skutečně a podstatně tělo a krev našeho Pána Ježíše Krista, s duší a božstvím a tedy naprosto celý Kristus“ (KKC 1374). A dále říká: „Kristova eucharistická přítomnost začíná ve chvíli proměňování a trvá, dokud existují eucharistické způsoby“ (KKC 1377).

1.2.5.3 Transsubstanciace

Papež Pavel VI. v encyklice *Mysterium fidei* zdůrazňuje ontologickou přeměnu podstaty chleba a vína ve skutečné tělo a krev Krista, ale ne v těle prostorovém (*in loco*), jak vidíme na sobě. Z chleba i vína zůstávají nedotčené způsoby (*species*), takže našim smyslům se neodkryje změna podstaty. Po transsubstanciaci zůstávají způsoby chleba a vína nezměněny. Tyto způsoby skutečně existují, můžeme se jich dotýkat, můžeme je vážit, můžeme je vidět, mohou se rozkládat, mohou se dělit, jejich původní podstata chleba a vína byla nahrazena podstatou Krista. Kristus není přítomen v eucharistii prostorovým a obsažným způsobem. Proto nepodléhá změnám běžným v trojrozměrném prostředí. Kristus je zde celý, i když je chléb rozlámaný, je celý přítomný pod každou způsobou i v každé její části bez ohledu, kde se tato způsobá nachází prostorově.¹⁰¹ Přítomnost způsob nás nesmí zmýlit, že bychom si mysleli, že Kristus je v chlebě jaksi ukrytý.¹⁰²

V lidském chápání jídla se přijímání těla Kristova může zdát jako nedůstojné dělení jeho těla, ale zde je nutno vědět, že Kristova přítomnost se vymyká lidským představám. Zde je nutno se vyhybat každému přehnanému antropomorfismu a fyzickému naturalismu.¹⁰³ Také *Katechismus Katolické církve* říká toto: „Konsekrací chleba a vína nastává změna celé podstaty chleba v podstatu těla Krista, našeho Pána a celé podstaty vína v podstatu jeho krve. Tuto změnu tedy katolická církev vhodně a přiléhavě nazývá přepodstatnění“ (KKC 1376). Přítomnost Krista je také přítomností duchovní.

¹⁰⁰ Wolfgang BEINERT, *Slovník katolické dogmatiky*, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 1994, s. 299.

¹⁰¹ Srov. Wincenty GRANAT, *K člověku a Bohu v Kristu*, s. 234 – 240.

¹⁰² Srov. Renzo GERARDI, heslo *Transustanzione*, in: Luciano PACOMIO, Vito MACCLUSO (edd.), *Lexicon Dizionario Teologico Enciclopedico*, Piemme, Casale Monferrato 1994, s. 1080.

¹⁰³ Srov. Wincenty GRANAT, *K člověku a Bohu v Kristu*, s. 234 – 240.

1.2.5.4 Transsubstanciace – transsignifikace

Tridentský koncil zdůraznil Kristovu reálnou přítomnost v eucharistii. Jako zdůvodnění použil aristotelskou filozofii, metafyzickou argumentaci, která také vysvětluje pojem transsubstanciace. Tuto argumentaci moderní filozofie a věda ne vždy přijímá. Proto se někteří teologové snaží tuto nauku vyjádřit novým způsobem. Používají přitom pojmu transsignifikace (změněna významu), transfinalizace (změna účelu). Tito teologové se také inspirovali fenomenologií ritu a symbolu. Tuto argumentaci reprezentují hlavně: Schillebeeckx, Powers a Schoonenberg. Papež Pavel VI. přijal tuto argumentaci jako podpůrnou. Chléb a víno při proměnění přijímají nový smysl a cíl, ale zdůraznil ontologickou linii, kterou plně vystihuje termín transsubstanciace.¹⁰⁴

Tuto myšlenku precizně vyjadřuje José Aldazábal: „Po předpodstatnění způsoby chleba a vína získávají bezpochyby nový smysl a nový cíl, protože nejsou už více používány jako chléb a nápoj, ale jako znamení svaté věci a znamení duchovního pokrmu. Dosahují proto nového významu a nového cíle, nakolik obsahují (*in quanto contengono*) nové reality, která se správně nazývá ontologická.“¹⁰⁵

Papež Pavel VI. také mluví o vhodném použití eucharistického symbolismu, jak jej používali církevní Otcové i Tridentský koncil, když mluvili o eucharistii jako o symbolu jednoty a lásky, mystického těla Krista (srov. MF 40 – 43). Zároveň však varuje před nevhodným používáním eucharistického symbolismu. Takovéto pojetí by redukovalo Kristovu přítomnost pouze na pneumatickou (duchovní) a symbolickou, jakoby pouze znamení.¹⁰⁶ Nauku Pavla VI. potvrzuje papež Jan Pavel II. například v 16. článku apoštolského listu *Mane nobiscum Domine*.

1.2.5.5 Dynamická a statická přítomnost

Církev byla od počátku přesvědčena o přítomnosti Pána v eucharistických znameních. Vždy vyznávala Ježíšovu přítomnost v eucharistii a soustředila svou pozornost na transsubstanciaci. V konfrontaci s různými bludy a omyly vyznávala osobní přítomnost vtěleného Slova, které trpělo, bylo oživeno Duchem a oslaveno. Tuto přítomnost můžeme nazvat statickou.¹⁰⁷ Druhý vatikánský koncil toto pojetí potvrzuje

¹⁰⁴ Srov. Vincenzo RAFFA, *Liturgia eucharistica*, s. 828 – 830; Bernard Ludwig MÜLLER, *Dogmatica cattolica, Per lo studio e la prassi della teologia*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 1999., s. 862 – 863; Francis S. FIORENZA, John P. GALVIN (edd.), *Systematická teologie 3, Římskokatolická perspektiva*, CDK, Vyšehrad, Brno 2000. s. 78 – 79.

¹⁰⁵ José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 396.

¹⁰⁶ Srov. MF 39.44; Srov. Wincenty GRANAT, *K člověku a Bohu v Kristu*, s. 235.

¹⁰⁷ Moderní teologie hledá, jak zdůraznit smysl osobní (*personale*) a oslavený v této přítomnosti.

a zároveň podtrhuje dynamický aspekt Kristovy přítomnosti, který se zakládá na účinnosti Ježíšových slov a činnosti Ducha svatého.¹⁰⁸ Na Krista je třeba hledět celostně, nejen na jeho utrpení, ale i na jeho oslavení, na celé *mysterium paschale*. V šesté kapitole Janova evangelia se dozvídáme, že Duch dává tělu život a uschopňuje ho k setkání s Pánem (srov. Jan 6,63). Při mši svaté vzýváme Ducha svatého, aby svým působením proměnil obětované dary a zároveň i všechny přítomné uvedl do společenství s Kristem. V dějinách působí tentýž Duch svatý ve stvoření, ve vtělení Krista, v jeho činnosti, ve velikonočním tajemství i v dějinách církve. Duch svatý také spolupůsobí Kristovu přítomnost v eucharistii a proměňuje chléb a víno v tělo a krev Pána.

Kristova přítomnost v eucharistii není cílem sama o sobě, jejím cílem je sdílet se v Božském životě s lidmi a tvořit *communio*, společenství, vtažení do sebedílení Nejsvětější Trojice.

Nejde pouze o společenství s Bohem, ale také se jedná o společenství mezi lidmi navzájem. Je to dynamická přítomnost „pro nás“. Kristova přítomnost nekončí v materiálních skutečnostech, ale jeho přítomnost má mezosobní zaměření. Kristus je přítomen mezi námi proto, aby nás nechal vstoupit do *communio* s ním. Je to Kristovo sebedílení, který dává život církvi.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Tuto myšlenku vyjadřuje také KKC 1375; dále srov. EC 1.

¹⁰⁹ Srov. José ALDAZÁBAL, *L'Eucaristia*, s. 388 – 389; Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 967.

2. EUCHARISTICKÁ ÚCTA MIMO MŠI SVATOU

V této kapitole nejprve pojednám o vývoji eucharistické úcty¹¹⁰, následně představím dokumenty magisteria, které se zabývají eucharistickou úctou, potom se zamyslím nad vztahem slavení eucharistie a eucharistickou úctou. Dále předložím shrnutí vývoje eucharistické úcty, teologie eucharistické adorace a nakonec nastíním různé formy eucharistické úcty.

2.1 Vývoj eucharistické úcty

Giuseppe Crocetti, společně s dalšími autory, rozlišuje tři momenty vývoje eucharistické úcty mimo slavení eucharistie: Od 1. století až do konce 11. století. V tomto období se prokazovala úcta a adorace eucharistickým způsobům v prostředí slavení a společenství. Tato úcta se také vyjadřovala způsobem uchovávání eucharistie a zbožností, se kterou se eucharistie přijímala i mimo slavení. Druhá etapa je od 12. století až do Druhého vatikánského koncilu. Během tohoto období se rodí a rozvíjí adorace Nejsvětější svátosti. Poslední etapa vývoje eucharistického úcty je od Druhého vatikánského koncilu do současnosti.¹¹¹ Touto etapou se budu podrobně zabývat v následujících kapitolách. Podobně jako Giuseppe Crocetti, i Daniel Mischler, rozděluje vývoj eucharistické úcty. První etapu označuje jako milénium communia, druhou nazývá milénium přítomnosti a poslední období nazývá milénium paschy.¹¹²

2.1.1 Vývoj od 1. do 11. století

Kristus při poslední večeři řekl. „To konejte na mou památku.“ Prvotní křesťané, poslušní jeho příkazů, se scházeli a slavili večeři Páně, aby se stali jedním tělem a jedním duchem, a tak tvořili církev. Slavili událost smrti a vzkříšení Krista. V prvotní církvi nebyla eucharistie uctívána tak, jak to známe dnes. Jáhnové donášeli eucharistii nepřítomným a nemocným, nebo biskup posílal eucharistii jako *fermentum* do jiných kostelů na znamení jednoty a účasti na oběti. Není však známa zvláštní úcta k takto

¹¹⁰ Termín pro označení „eucharistické úcty mimo mši svatou“ prošel vývojem, o kterém pojednávám na s. 51, 60. Místo pojmů „eucharistický kult“, „eucharistická zbožnost“ budu používat pojem „eucharistická úcta“.

¹¹¹ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 4.

¹¹² Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 13 – 32.

přenášené eucharistii.¹¹³ Kdo chtěl přijmout eucharistii, musel mít náležité dispozice. *Didache* vybízí: „Kdo je svatý, ať přistoupí, kdo ne, ať se obrátí.“¹¹⁴ Ve východní a později v západní liturgii se objevilo zvolání: „Svaté věci svatým.“ Úcta k eucharistii byla také vyjadřována pústem před přijetím eucharistie a způsobem přijímání. Giuseppe Crocetti dokládá, že také polibek eucharistie vyjadřoval výraz úcty.¹¹⁵

Eucharistická úcta se objevila později. Od patristické doby se objevují prvky toho, co se rozvine ve vrcholném středověku. Úcta byla vyjádřena skrze vnější dispozice, postoje, úklony a prostrace a v modlitbách směřovaných ke Kristu.¹¹⁶ Nathan Mithell a Nicola Bux dokazují na základě svědectví Augustina a Cyrila Jeruzalémského, že na konci 4. století byl akt přijímání doprovázen gestem úcty a adorace. V 6. a 7. století se začalo pozdvihovat proměněné způsoby na konci eucharistické modlitby, jak to dosvědčuje například *Ordo Romanus I.* (asi okolo r. 700). Při slavení se rozšířila četná gesta úcty vzdávané eucharistickým způsobům.¹¹⁷ Úkon adorace je také zmiňován například v karolínském *Ordo*, které dokládá, že biskup po příchodu adoroval eucharistii, sklonil hlavu k oltáři a tak zůstal až do dočtení vstupního verše. Také před svatým přijímáním bylo pozvednutí, při kterém se ukazovaly konsekrované částky se slovy „*sancta sanctis*“. To bylo nepřímé pozvání k adoraci, jak naznačuje antifona „přijďte lidé a klaňte se svatému a nesmrtelnému tajemství“. Eucharistická úcta mimo liturgii existovala však až do karolínské doby jen v náznacích.¹¹⁸

Během 1. století byly ještě kostely vzácné, a proto se eucharistie uchovávala po domech. Tento zvyk měl soukromou formu. Roku 150 Justin dosvědčuje, že jáhnové byli povinni nosit eucharistii nepřítomným. Až do 4. století si věřící sami nosili eucharistii, aby je na cestách chránila a v případě nutnosti ji mohli přijmout jako viatikum.¹¹⁹ Až v karolínské době byla poprvé eucharistie uložena v *pyxidě* nebo v jiné nádobě na hlavním oltáři kostela.¹²⁰ Způsob uložení eucharistie procházel postupným

¹¹³ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 14–17.

¹¹⁴ *Didaché* 10,6, cit. dle: Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 5.

¹¹⁵ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 5–6.

¹¹⁶ Srov. tamtéž., s. 9.

¹¹⁷ Srov. Nathan MITCHELL, Nicola BUX, *Il culto eucaristico*, in: Anscar J. CHUPUNGCO (ed.), *Scientia liturgica, Manuale di Liturgia*, 3. svazek, Edizioni Piemme, Casale Monferrato 1999, (dále jen: Nathan MITCHELL, Nicola BUX, *Il culto eucaristico*), s. 285.

¹¹⁸ Srov. Émile BERTAUD, heslo *Dévotion eucaristique*, in: KOL. autorů, *Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique, doctrine et histoire*, tome IV., deuxième partie, Beuchesne, Paris 1961, (dále jen: Émile BERTAUD, *Dévotion eucaristique*), s. 1622–1623.

¹¹⁹ Srov. tamtéž.

¹²⁰ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 18.

vývojem. Jak jsem se právě zmínil, nejprve se eucharistie uchovávala v domech kleriků, později ve vedlejších prostorách kostelů v přenosných nádobách, které stály buď volně, nebo se ukládaly do věžovitých schránek na oltáři, či se vkládaly do schránek zavěšených na řetězcích nad ciboriovým oltářem.¹²¹ V šestém století bylo nařízeno uchovávat eucharistii na čestném a vzácném místě, označeném hořící lampou. Zvyk mít rozsvícenou lampu před Nejsvětější svátostí byl záhy povinný. V devátém století papež Lev IV. výslovně říká, že konsekrovaný chléb má být uchováván na oltáři. Z této doby se zachovaly staré *pyxidy*, ve kterých se uchovávala eucharistie. Na některých místech se používaly *eucharistické holubice*.¹²² Úcta při uchovávání Nejsvětější svátosti se vyjadřovala také zhotovováním nádob z cenných kovů pro uložení eucharistie. To je jeden z důvodů eucharistické úcty k reálné přítomnosti Krista pod svátostnými způsoby. Z těchto náznaků můžeme usoudit, že ve starověku byla přítomna úcta k eucharistii.¹²³ Můžeme tedy říci, že v 1. tisíciletí je akcentováno společné slavení a eucharistie je pojímána jako pokrm. V této době však eucharistie nebyla předmětem úcty mimo slavení.

2.1.2 Vývoj od 12. do 15. století

Rozvoj úcty k eucharistii se započal na konci 11. století. Jak jsme již četli, víra v Kristovu přítomnost v eucharistii byla od počátku. Co tedy způsobilo změnu eucharistické úcty?

Nathan Mitchell a Nicola Bux se domnívají, že vývoj eucharistické úcty nezpůsobila pouze jedna příčina, ale naopak, že byl tento vývoj zapříčiněn vícero skutečnostmi, mezi něž jistě patří postupné oddělení úcty k Nejsvětější svátosti od slavení eucharistie, vnesení dramatických prvků do liturgie a touha vidět eucharistii. Touha alespoň vidět eucharistii kompenzovala méně časté přijímání. Dalším bodem ovlivňujícím vývoj eucharistické úcty byly spory o reálnou přítomnost Krista v eucharistii (Paschasius, Ratramnus Berengarius z Tours). Zrození eucharistické úcty mimo slavení eucharistie nebylo jednoduchým výsledkem eucharistických sporů nebo změnou lidové úcty. Je nutno si také uvědomit sociální, ekonomický a kulturní kontext středověké společnosti.¹²⁴ Giuseppe Crocetti, když píše o vývoji eucharistické úcty, odvolává se na Otto Nussbauma, který nedává přednost vnějším příčinám, jako byla

¹²¹ Srov. Jaroslav SMRČEK, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, in: KOL. autorů, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, Biskupství královéhradecké, Hradec Králové 2002, s. 10.

¹²² Srov. Émile BERTAUD, *Dévotion eucaristique*, s. 1622.

¹²³ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 7 – 8.

¹²⁴ Srov. Nathan MITCHELL, Nicola BUX, *Il culto eucaristico*, s. 286 – 288.

reakce na učení Berengaria z Tours nebo dualismu albigenských. Ani mnohé zázraky, které se staly na počátku tohoto období, nejsou podle něho dostatečným důvodem. Podle Otto Nussbauma je hlavním důvodem úcta při uchovávání eucharistie. Úcta k oltáři zůstává, ale mění se motiv. Důležitým svědectvím této eucharistické úcty je řehole od Nonna z Anglie, který vybízí mnichy, aby ihned jak vstanou, se klaněli nebo poklekli před eucharistií. A dále je důležité svědectví mnichů z Cluny a Bec a klášterů pod jejich vlivem. V těchto kláštorech poklekali před Nejsvětější svátosti a adorovali ji. K rozšíření eucharistické úcty velmi přispěli cisterciáci a františkáni.¹²⁵ Zastavím se u některých bodů podrobněji. Zaměřím se nejprve na vývoj liturgie projevující se touhou vidět eucharistii, na procesí, a nakonec na výstavy Nejsvětější svátosti a požehnání.

2.1.2.1 Vývoj liturgie

Jedním bodem, který později vedl k vzniku eucharistické úcty mimo slavení, bylo to, že eucharistické způsoby se začaly vnímat jako samostatné, odlišené od společného slavení. Eucharistické způsoby získaly hodnotu a nezávislý význam, proto přetrvávaly také mimo liturgické slavení. Souviselo to také s vývojem samotné eucharistické liturgie a s jinými mimoliturgickými prvky a pobožnostmi.¹²⁶

V tomto období se v liturgii začaly alegoricky interpretovat prvky připomínající život, utrpení a smrt Krista. Liturgie se chápala více jako opakování historických událostí než slavení přítomného tajemství, akcentovala více historické momenty¹²⁷ a kontemplaci utrpení a smrti Ježíše Krista, než slavení *mysteria*. Věřící se stávali pasivními diváky utrpení Krista. Kontempace Krista nezvala věřící ke svatému přijímání, ale k uctívání a adoraci. Během pozdvihování bylo třeba si představit ukřižovaného Krista. Proměňování a pozdvihování se tak stalo hlavním bodem eucharistického slavení. Přijímání neznamenovalo účastnit se slavení, ale vidět Krista vejít do našeho nitra a niterně se s ním setkat. Tento vývoj vedl ke stále méně častému přijímání, ale posiloval touhu vidět eucharistii. Začalo být zdůrazňována *comunio visiva*, což znamenalo vidět hostii a přijmout duchovní dobra (v lidovém podání to znamenalo uzdravení nebo dlouhý věk). Tato zbožnost někdy hraničila s magií. K momentu pozdvihování se přesunuly modlitby, které jinak patřily k přijímání. Čas pozdvihování se prodlužoval, až se stal opravdovým výstavem, pro který bylo normální

¹²⁵ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 9 – 11.

¹²⁶ Srov. Nathan MITCHELL, Nicola BUX, *Il culto eucaristico*, s. 283 – 284.

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 285 – 286.

použít modlitby k adoraci.¹²⁸ Jako reakci, snažící se regulovat tento trend, můžeme považovat ustanovení Čtvrtého lateránského koncilu, konaného roku 1215, který přikázal přijímat alespoň jedenkrát za rok.¹²⁹

2.1.2.2 Procesí

Na konci 11. století je dosvědčeno slavení Květné neděle, ve které byla nesena eucharistie ve slavnostním procesí. Cílem bylo prokázat úctu Nejsvětější svátosti. V téže době byl v anglicko-normanské oblasti zvyk na Květnou neděli nést v liturgickém průvodu místo evangeliáře Nejsvětější svátost jako připomínku Ježíšova slavného vstupu do Jeruzaléma.¹³⁰ Eucharistická procesí se konala nejprve uvnitř kostelů. Takováto procesí jsou doložena již v roce 1311 v Německu. Účelem procesí byla také reakce na odmítání reálné přítomnosti Krista a oslava jeho těla.¹³¹

Ustanovení svátku *Corpus Domini* rychle rozšířilo eucharistická procesí po celé Evropě. Podnětem k zavedení tohoto svátku byla opakovaná vidění z roku 1209 augustiniánské řeholnice svaté Juliány z Norwich (1191 – 1258). Zjevoval se jí zářivý měsíční kotouč s jedním tmavým místem, symbolizujícím chybějící svátek eucharistie. Tento svátek poprvé zavedl tamní biskup Robert de Torote (z Lutychu) pro svou diecézi v roce 1246 listinou *Inter alia mirabilia*, ve které ustanovil svátek Nejsvětější svátosti a určil ho na čtvrtek po oktávu Letnic. Roku 1264 tento svátek vyhlásil bulou *Transiturus* pro celou církev papež Urban IV. Tentýž rok však papež zemřel, a proto papež Klement V. na koncilu ve Vienně (1311 – 1312) znovu promulgoval zmíněnou bulu. Papež Jan XXII. bulu *Transiturus* zahrnul do Klementinských dekretálií a nařídil procesí a vigílii. Například v Praze byl zaveden 1325. V polovině 14. století se slavil téměř v celé Evropě. Na svátek Božího těla se obvykle konával výstav, procesí, a pak požehnání. Na konci 14. století se tento svátek slavil i v jiných čtvrtcích a v jiné dny. Postupně také vznikla mnohá bratrstva, připravující slavnosti Božího těla.¹³²

¹²⁸ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 20 – 23.

¹²⁹ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 962.

¹³⁰ Srov. Mario RIGETTI, *La messa, commento storico-liturgico alla luce del concilio vaticano II*, Editrice Ancora, Milano, s. 609.

¹³¹ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 24.

¹³² Srov. Jaroslav SMRČEK, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, in: KOL. autorů, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, Biskupství královéhradecké, Hradec Králové 2002, s.16; Srov. Émile BERTAUD, *Dévotion eucaristique*, s. 1626.

2.1.2.3 Výstavy a požehnání Nejsvětější svátosti

Kořeny „pozdvihování“ při liturgii sahají do starověku, kdy se před přijímáním pozdvihovaly dary se slovy *Sancta sanctis*. Výstav navazuje také na pozdvihování, které bylo spojeno se slovy ustanovení asi od roku 1200.¹³³ Na touhu vidět hostii odpověděla liturgie vložím pozdvihování chleba a krve. Analogická gesta už existovala, například v římské liturgii bylo pozdvihování doprovázeno formulí. Pařížský biskup Eudes ze Sully (1196 – 1208) ustanovil pozdvihování eucharistie hned po proměňování. Cisterciáci pozdvihovali už před rokem 1210. Na konci 13. století bylo pozdvihování rozšířeno v celé církvi. Pozdvihování kalicha je pozdějšího data. Nejprve se vystavovaly výjimečné, zázračné hostie. Nejstarší monstrance jsou ze 13. století. Početné dokumenty ukazují, že zpočátku byly monstrance jak pro relikvie, tak pro eucharistii, což bylo později zakázáno.¹³⁴ Další kořeny požehnání nalézáme ve slavení liturgie hodin a svátku *Corpus Domini*. V návaznosti na eucharistická procesí se vžil zvyk vystavovat Nejsvětější svátost na oltáři. Ve 13. století začaly být velmi oblíbené modlitby liturgie hodin. Od 14. století se liturgie hodin konala před Nejsvětější svátostí a byly zakončeny svátostným požehnáním. Vznikl i další zvyk, odpolední adorace před nešporami. Z těchto pramenů vychází požehnání Nejsvětější svátostí.¹³⁵ Ve čtrnáctém století se rozšířil zvyk slavnostních požehnání hlavně v Německu, Skandinávii a Nizozemsku.¹³⁶ V některých zemích se konal výstav každý den. Jako den určený pro úctu k eucharistii byl vybrán čtvrtek, kdy se sloužila votivní mše, zatímco na bočním oltáři byla vystavena Nejsvětější svátost. Na některých místech se konal v tento den také průvod uvnitř nebo okolo kostela. Eucharistické výstavy byly doprovázeny písněmi, například *Ave verum Corpus, O salutaris Hosti, Tantum ergo, Ecce panis Angelorum, Ave Jesu Christe* a další.¹³⁷

2.1.3 Vývoj od 15. století do Druhého vatikánského koncilu

V 15. století některé formy eucharistické úcty upadaly do falešných forem, proti

¹³³ Srov. Nathan MITCHELL, Nicola BUX, *Il culto eucaristico*, s. 290 – 291.

¹³⁴ Srov. Émile BERTAUD, *Dévotion eucaristique*, s. 1626.

¹³⁵ Srov. Nathan MITCHELL, Nicola BUX, *Il culto eucaristico*, s. 290; Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 25.

¹³⁶ Srov. Pedro Nuñez GOENAGA, *La adoración en la nueva evangelización*, in: PONTIFICIO COMITATO PER I CONGRESSI EUCARISTICI INTERNAZIONALI (edd.), *Christus lumen gentium, eucharisti aet evangelizatio, XLV conventus eucharisticus internationalis, Sevilla 7. – 13. VI. 1993, Ex Aedibus Vaticanis*, Roma 1994, (dále jen: Pedro Nuñez GOENAGA, *La adoración en la nueva evangelización*), s. 160.

¹³⁷ Srov. Mario RIGETTI, *La messa, commento storico-liturgico alla luce del concilio vaticano II*, Editrice Ancora, Milano, s. 604.

kterým se stavěly reformní církve. Připomínaly, že církve ztrácela biblické kořeny o pojetí eucharistie jako pokrmu a odmítli adoraci eucharistie jako modloslužbu a neuznávali eucharistickou přítomnost mimo slavení.¹³⁸ Proto v roce 1551 prohlásil Tridentský koncil oprávněnost eucharistické úcty a schválil svátek *Corpus Domini*. Tento koncil také potvrdil reálnou přítomnost Krista v eucharistii, oprávněnost adorace a eucharistických průvodů. Stanovil též předpisy pro eucharistickou úctu.¹³⁹ Jesús Castellano se domnívá, že architektura barokních oltářů vyvolávala dojem vzdálenosti a nedosažitelnosti. Slavení eucharistie se stalo záležitostí kněží, a proto věřící nalézali v eucharistické úctě přijatelnou formu zbožnosti. Tato úcta se stala „liturgií“ lidu, posilovala jejich víru. Začaly se vyvíjet nové formy eucharistické úcty: čtyřicetihodinová adorace, celonoční adorace, návštěvy Nejsvětější svátosti, jejímž propagátorem byl Alfons Maria Liguori. Postupně také se organizovaly eucharistické kongresy.¹⁴⁰

Adorace nazývaná „čtyřicet hodin“ vznikla v Římě, kde se vyvinul zvyk „pohřbít“ jednu hostii do symbolického hrobu na dobu čtyřicet hodin jako symbol času, během kterého leželo Ježíšovo Tělo v hrobu. Proto se při ní rozjímal o umučení Páně a konala se přímluvná modlitba. V Miláně pozvedl tuto adoraci během roků 1527 až 1537 svatý Karel Boromejský. Kapucíni, barnabité a jezuité ji rozšiřovali po celé Evropě. Vrcholný bod této adorace bylo ustanovení *stálé adorace* v Římě papežem Klimentem VIII. dne 25. listopadu 1592: všechny římské kostely se zavázaly, že se budou střídat při nepřetržité adoraci „čtyřicet hodin“.¹⁴¹

V 17. a 18. století se dále rozvíjela eucharistická úcta. Formy této úcty se stávaly více okázalé až teatrální. Důsledkem těchto snah byl i vývoj nových tvarů monstrancí a oltářů, které se stávaly trůnem. Objevila se idea nenechat „Ježíše samotného“. Jedním z charakteristických prvků adorace začalo být odčiňování.¹⁴² Alfons Maria Liguori napsal knihu známou pod názvem „*Návštěvy Nejsvětější Svátosti*“, kterou se snažil podpořit eucharistickou úctou věřících.

Po Tridentském koncilu dosáhla vrcholu eucharistická úcta v 19. století. Vznikaly mnohé řeholní společnosti, zaměřené na adoraci. K dosažení větší úcty se ke konci 19.

¹³⁸ Vývoj eucharistické úcty tohoto období v České zemi stručně popisuje například Jaroslav SMRČEK, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, in: KOL. autorů, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, Biskupství královéhradecké, Hradec Králové 2002, s. 17 – 32.

¹³⁹ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 26 – 27.

¹⁴⁰ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 963.

¹⁴¹ Srov. Pedro Nuñez GOENAGA, *La adoración en la nueva evangelización*, s. 160 – 161.

¹⁴² Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 26.

století se začaly organizovat eucharistické kongresy. První se uskutečnil ve francouzském městě Lille roku 1881 z impulzu Emilie Tamisier.¹⁴³ Významnými osobnostmi této doby byli: dom Coudrim, který kladl důraz na odčiňování a spojil adoraci s úctou k Nejsvětějšímu Srdci. Petr Jalián Eymard¹⁴⁴ pojímal eucharistickou adoraci jako čestnou stráž. Charles de Foucauld intenzivně žil v eucharistické přítomnosti a mluvil o „vyzařování“ z Nejsvětější svátosti. Také mnozí svatí psali o návštěvě Nejsvětější svátosti jako například Svatá Marie Magdalena de'Pazzi, Alois Gonzaga, Petr Vigne, Benedikt Labre, Jan Maria Vianney a další.¹⁴⁵

Ve 20. století vedle vývoje tradiční eucharistické úcty začala liturgická obnova odhalovat další aspekty eucharistického tajemství jako aktivní účast věřících na liturgii, zájem o Písmo svaté a církevní Otce atd. Tento vývoj přinesl také krizi tradičních liturgických forem, někdy dokonce až odmítnutí tradičních vyjádření eucharistické úcty. Encyklika Pia XII. *Mediator Dei* z roku 1948 navrhla syntézu dosavadních a nastupujících forem a teologicky podkládá tradiční formy eucharistické úcty, povzbuzuje, aby se kostely nezavíraly mimo liturgické slavení a také, aby se nezanedbávala adorace a návštěvy Nejsvětější svátosti.¹⁴⁶

Jan Merell se při zpracování hesla adorace přidržuje čtyř akcentů, které vytýčil už Tridentický koncil: úcta, dikůčinění, smír a prosby.¹⁴⁷ Před Druhým vatikánským koncilem se tohoto schématu řídila většina knih píšicích o adoraci. Jak jsem výše poznamenal, tradiční pojetí adorace bylo zpochybněno a uvedeno do krize. Druhý vatikánský koncil a následné dokumenty magisteria nabízejí pomocnou ruku k znovunabytí hodnoty adorace.¹⁴⁸

¹⁴³ Například Vincent Malý věnoval jednu studii eucharistickým kongresům v časopise *Liturgia*. – Srov. Vincent MALÝ, *Mezinárodní eucharistické kongresy*, in: *Liturgia, časopis pro liturgickou obnovu*, 2/1998, s. 132 – 151; Této tematice se také věnuje ve své knize Vojtech NEŠPINSKÝ, *Vznik a dějiny Mezinárodních eucharistických kongresov*, Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín 2005.

¹⁴⁴ Domnívám se, že některé jeho myšlenky jsou stále obohacující, proto v příloze číslo ... uvádím úryvek z jeho knihy. Zároveň tento úryvek předkládá předkoncilní schéma adorace, jak o něm pojednám níže.

¹⁴⁵ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 27.

¹⁴⁶ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 964.

¹⁴⁷ Srov. Jan MERELL, *Malý bohovědný slovník*, heslo *Adorace*, Česká katolická charita, Praha 1963, s. 15.

¹⁴⁸ Pedro Nuñez Goenaga stručně shrnuje vývoj adorace před a po Druhém vatikánském concilu. Proto uvádím jeho schématické zpracování v příloze číslo 2., s. 97. – Srov. Pedro Nuñez GOENAGA, *La adoración en la nueva evangelización*, s. 163 – 167.

2.2 Dokumenty magisteria věnující se eucharistické účtě

V této pasáži představím dokumenty magisteria, které se také týkají eucharistické účty mimo mši svatou. Po přehledu jednotlivých dokumentů krátce seznámím s obsahem jejich obsahem.

Z dokumentů Druhého vatikánského koncilu se výslovně o eucharistické účtě zmiňuje dekret *Presbyterorum ordinis* v bodě pět a osmnáct. V pátém odstavci adresovaném kněžím a věřícím, koncil představuje eucharistickou účtu jako odpověď na dar života, který Kristus, přítomný v eucharistii, daruje lidem a vyzývá k návštěvě „domu modlitby“, kde se slaví a uchovává eucharistie. Tento odstavec se odvolává na encykliku Pavla VI. *Mysterium fidei* a říká, že návštěva Nejsvětější svátosti je výraz vděčnosti, znamení lásky a projev účty Kristu přítomnému v eucharistii. Osmnáctý odstavec zmíněného dekretu vybízí kněze, aby před svatostánkem denně rozmlouvali s Kristem a pěstovali osobní eucharistickou účtu. Nepřímo o eucharistické adoraci mluví třináctý odstavec konstituce *Sacrosanctum Concilium*, mluvící o pobožnostech a „zbožných cvičeních“, které se mají v liturgii inspirovat a k ní přivádět. Můžeme tedy vidět, že Druhý vatikánský koncil tématu adorace, eucharistické účty mimo mši nevěnuje velkou pozornost. Koncil se zabýval liturgickou reformou a eucharistickou účtu zařadil mezi konání náležející k soukromé zbožnosti, ne do liturgie.¹⁴⁹

Dalším z církevních dokumentů je již zmíněná encyklika papeže Pavla VI. *Mysterium fidei*, ze dne 3. září 1965. V době po Druhém vatikánském koncilu se eucharistické účtě věnují další dokumenty: Posvátná kongregace obřadů vydala instrukci *Eucharisticum mysterium* 25. května 1967 pro uspořádání eucharistické účty mimo mši svatou. Kongregace pro bohoslužbu vypracovala obřady *De sacra communione et de cultu misterii eucharistici extra Missam*, vydanou 21. června 1973.¹⁵⁰ Následným dokumentem je apoštolský list papeže Jana Pavla II. o eucharistickém tajemství a kultu, nazvaný podle prvních slov *Dominicae cene* ze dne 24. února 1980, adresovaný biskupům k Zelenému čtvrtku. Na tento dokument reagovala Kongregace pro bohoslužbu a svátosti vydáním instrukce *Inaestimabile donum* 3. dubna 1980.¹⁵¹

¹⁴⁹ Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, Rivista liturgica LXXVI/1989, (dále jen: Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*), s. 413 – 414; Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 11 – 12.

¹⁵⁰ Podle prvních slov „*Eucharistiae celebratio*“ budu používat zkratku EC.

¹⁵¹ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 11 – 12; Alessandro PISTOIA, *Adorazione, riparazione, espiatione, esposizione, benedizione: sinfatti e contenuti*, in: *Rivista liturgica* LXVII/1980, (dále jen: Alessandro PISTOIA, *Adorazione*), s. 48; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Rok Eucharistie – podmínky a návrhy*, ČBK, Praha 2005, s. 5 – 7.

Z dalších dokumentů, které se alespoň částečně týkají eucharistické úcty, je třeba zmínit následující dokumenty: Kongregace pro bohoslužbu a svátosti v nedávné době vydala Direktář *Lidová zbožnost a liturgie – Směrnice a zásady* ze dne 17. prosince 2001 a tatáž kongregace vypracovala instrukci *Redemptionis sacramentum* 25. května 2005. K roku eucharistie (říjen 2004 – říjen 2005), vyhlášeného papežem Janem Pavlem II. apoštolským listem *Mane nobiscum Domine*, připravila kongregace pastorační podněty v dokumentu *Rok Eucharistie – podměty a návrhy* vydaného 15. října 2004.¹⁵² Z dalších dokumentů uvádím *Kodex kanonického práva* z roku 1983, *Katechismus Katolické církve* z roku 1994 a *Všeobecných pokynů k Římskému misálu* vydaných 20. dubna 2000 Kongregací pro bohoslužbu a svátosti. Tyto dokumenty se pouze zčásti dotýkají eucharistické úcty mimo mši svatou. Zásadně nové předpisy nebo upřesnění eucharistické úcty nepřinášejí, ale odkazují na výše zmíněné dokumenty.

2.2.1 Encyklika papeže Pavla VI. *Mysterium fidei*

Encyklika je rozdělena do sedmi částí. V úvodu papež vyzdvihuje eucharistii, které je věnována tato encyklika, jako poklad nevyhovitelné ceny, jako tajemství víry. Touto encyklikou navazuje na probíhající Druhý vatikánský koncil, s jehož učením se ztotožňuje. Od započaté liturgické obnovy si slibuje rozmnožení eucharistické zbožnosti a růst svatosti církve. V první části zdůvodňuje motivy, které ho vedli k sepsání této encykliky. Chtěl znovu a jasně předložit učení o některých aspektech eucharistie, a tak reagovat na zkreslené názory.

Druhá část připomíná, že eucharistie je tajemstvím víry. Proto k ní nelze přistupovat jen rozumovými argumenty, ale hlavně s pokornou uctivostí a vírou. To například vhodně vyjádřil svatý Tomáš Akvinský ve svém hymnu o eucharistii nebo svatý Bonaventura. Papež poukazuje na učitelský úřad církve, který uchovává a interpretuje pravdy víry a staví se proti libovolnému užívání matoucích pojmů nebo nepřesné terminologie. Jistě je možné se snažit o jasnější vysvětlení, nikoliv však měnit smysl nebo význam v závazném textu.

Ve třetí části připomíná ustanovení eucharistie Ježíšem a nauku o eucharistické oběti, ve které se zpřítomňuje oběť kříže. Kristus se stává pod způsoby chleba a vína pokrmem věřících. To dokládá svědectvím svatého Pavla a církevních Otců. Papež také popisuje tajemství církve, která se připojuje ke Kristu. S ním se obětuje i je obětována.

¹⁵² Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Rok Eucharistie – podměty a návrhy*, ČBK, Praha 2005, s. 5 – 7.

K tomu neodmyslitelně patří všeobecné kněžství pokřtěných. Oni se stávají účastnými oběti Krista a církve a sami se aktivně připojují, kráčejí cestou ke svatosti.

Čtvrtá část je věnována způsobům Kristovy přítomnosti v církvi, mezi nimiž vyniká reálná přítomnost v svátosti eucharistie, kde je přítomen celý Kristus, Bůh i člověk. Použití symbolismu je nevhodné pro vyjádření reálné přítomnosti.

Nauku o přepodstatnění shrnuje pátá část, která se opět opírá o učení Otců, papežů a koncilů.

Církev přítomnost Krista pod svátostnými způsoby učila i vyznávala. Toho je dokladem i kult „latríe“, úcty prokazované této svátosti, jak popisuje šestá část encykliky. Slavnost Těla a Krve Páně je příkladem této úcty.

Závěrečná sedmá část povzbuzuje biskupy ke starosti o rozšíření eucharistické úcty. Papež Pavel VI. také vybízí věřící, aby se denně účastnili mše svaté a neopomíjeli navštívit Nejsvětější svátost během dne. V eucharistii je střed každého společenství, protože pod svátostnými způsoby je sám Kristus.

2.2.2 Instrukce Posvátné kongregace obřadů *Eucharisticum mysterium*

Instrukce má po krátkém úvodu tři části. Úvod navazuje na předchozí encykliky Pia XII. *Mediator Dei* a Pavla VI. *Mysterium fidei* a hlavně na dokumenty Druhého vatikánského koncilu. Jak předchozí dokumenty naznačily, také tato instrukce se chce věnovat tajemství eucharistie, které je středem liturgie a křesťanského života. Proto tento dokument se snaží věřícím předložit praktické normy k hlubšímu poznání eucharistie a z ní pramenící svatosti, a tak chce přispět k obecným principům a ucelenému pohledu na eucharistické tajemství¹⁵³, který by se mohl použít v katechezi a především k hlubšímu pochopení eucharistie, jak při jejím slavení, tak i ve vzdávání eucharistické úcty mimo mši svatou.

První část se věnuje obecným předpisům o eucharistii, jejíž slavení je středem života církve. Instrukce podrobně vysvětluje spojitost eucharistie s ostatními činnostmi církve. Církev, žijící a rostoucí z eucharistie, je přítomná v místních společenstvích, ve kterých věřící se svými pastýři slaví eucharistii. Z ní také vychází jednota křesťanů. Instrukce odkazuje na předchozí dokumenty a připomíná různé způsoby Kristovy přítomnosti v liturgii a úzký vztah bohoslužby slova a slavení eucharistie, které se stávají jedním úkonem. Slavící společenství tak může hlouběji čerpat z participace na tajemství spásy. Proto instrukce vybízí, aby se konala katecheze o smyslu obřadů, modliteb a liturgického roku k prohloubení vědomí všeobecného kněžství,

¹⁵³ Z těchto principů jsem také čerpal v kapitole 1.2 Pojetí eucharistie, s. 9.

vycházejícího z křtu, i rozdílných úloh při slavení eucharistie, které plynou z křestního a služebného kněžství. Aktivní účast věřících spočívá ve chvále Boha a v jejich připojení k přinášené oběti. Přijímají tělo Kristovo, a tak naplňují své společenství s Bohem i bližními. Proto také mohou přinášet ovoce eucharistie do svého života, kde jsou zváni vydávat svým životem svědectví o Kristu.

Druhá část instrukce *Eucharisticum mysterium* je rozčleněna do čtyř kapitol. První předkládá obecné normy pro slavení památky Páně, která má vyjadřovat jednotu místní i univerzální církve, společenství shromážděného ke společné modlitbě a k eucharistii ve spojení se svým biskupem. Tuto jednotu nemá narušovat rozdělování nebo štěpení společenství, například slavením více bohoslužeb nebo jiných obřadů v jednom kostele. Následují pokyny pro kněze, aby přispěli katechezí a způsobem slavení liturgie podpořili pochopení a aktivní účast věřících. Následují pokyny pro vhodné uspořádání kostelů. Druhá kapitola mluví o slavení neděle, dnu, ve kterém se církev schází k slavení Kristovy smrti, vzkříšení a také k očekávání jeho příchodu. Tento den by také měl přispět k prohloubení smyslu pro společenství církve, například tím, že se do společného slavení ve farnosti zapojí řeholní komunity nebo zvláštní skupiny a spolky, pracující ve farnosti, nebo také, aby vzájemně korespondovaly pořady bohoslužeb sousedních kostelů. Věřící jsou pozváni k účasti na mši svaté ve všedních dnech. Třetí kapitola pojednává o možnostech přijímat svaté přijímání, které je vyjádřením dokonalé účasti na slavení eucharistie. To má být vyjádřeno přijetím hostie proměněné při téže mši svaté. Tato instrukce také stanovuje podmínky pro přijímání pod jednou nebo pod oběma způsoby, opakuje možnosti přijetí svatého přijímání mimo mši svatou nebo za slavnostních podmínek. Je zde zdůrazněn předpis o nutnosti se před přijímáním nejprve vyzpovídat z těžkých hříchů. Věřící jsou vybízeni, aby přistupovali k přijímání často, nebo i denně. Tak rostle jejich jednota s Kristem, prostupující celý jejich život a přináší plody. Viatikum je pro věřícího, který se ocitl v nebezpečí smrti, znamením účasti na velikonočním tajemství, na smrti Krista a jeho výstupu k Otci. Také nemocným a starým lidem má být přinesena eucharistie, aby se jí mohli živit a aby zakoušeli spojení s farním společenstvím. V případě nutnosti je nemocným dovoleno podávat jen pod způsobou vína. Čtvrtá kapitola druhé části se zaměřuje na slavení eucharistie v životě biskupa a kněze. Je jim vřele doporučeno denní slavení eucharistie. Koncelebrace vyjadřuje jednotu oběti a kněžství a také upevňuje bratrský svazek kněží.

Třetí část se obsáhle zabývá eucharistickou úctou. Protože o této látce budu postupně pojednávat, předkládám zde jen stručné shrnutí. Tato kapitola zmiňuje důvody

uchovávání eucharistie mimo mši svatou, hovoří o modlitbě před Nejsvětější svátostí, o místě uchovávání eucharistie, o eucharistických pobožnostech a eucharistických procesích, o výstavech Nejsvětější svátosti a eucharistických kongresech.

2.2.3 Kongregace pro bohoslužbu: *De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam (Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši)*

Kongregace vypracovala tyto obřady v návaznosti na instrukci *Eucharisticum mysterium*, která je v nich také hojně citována. Tyto obřady nahradily obřady uvedené v Římském rituále. V tomto dokumentu se budu soustředit na úvody, nikoliv na biblická čtení, orace a samotné liturgické texty. Dokument se skládá z všeobecného úvodu, třech hlavních kapitol a dodatku. První kapitola se věnuje obřadům svatého přijímání, druhá pojednává o viatiku a svatém přijímání pro nemocné, které donáší mimořádný přísluhovatel a třetí kapitola obsahuje obřady pro různé způsoby úcty Nejsvětější svátosti.

Všeobecný úvod nejprve cituje již zmíněné dokumenty poukazující na vzájemný vztah mezi slavením a úctou k Nejsvětější svátosti mimo mši.¹⁵⁴ Uvádí též důvody uchovávání eucharistie, jimiž je v první řadě udělování viatika. Až dalším důvodem je podávání přijímání mimo mši a uctívání eucharistie. Dokument připomíná způsoby přítomnosti Krista v církvi. Jeho eucharistická přítomnost je plodem konsekrace. Proto také nemají být na oltáři, na kterém se slaví, uchovávány (ve svatostánku) svátostné způsoby. Kult klanění vyjadřuje víru v Kristovu reálnou přítomnost. Tuto víru má také podpořit modlitba před Nejsvětější svátostí. Místo uložení eucharistie má být důstojné a vhodné i pro soukromou adoraci. K tomu může přispět umístění svatostánku do kaple, oddělené od hlavní lodě kostela. Dokument dále shrnuje normy pro svatostánek. Kongregace svěřila úkol biskupským konferencím tyto obřady přizpůsobit místním potřebám.

Úvod do první kapitoly mluví o spojitosti mešní oběti a přijímání mimo slavení eucharistie. Eucharistie má být posilou také pro ty, kteří se nemohli zúčastnit společného slavení eucharistie. Tak mohou i oni mít podíl na plodech velikonoční oběti, na beránkově hostině i na společenství s místní církví. Dále dokument hovoří o vhodném místě, době a dalších pokynech pro podávání svatého přijímání mimo mši,

¹⁵⁴ Pedro Nuñez Goenaga ve svém komentáři k tomuto dokumentu poukazuje na opakující se zdůrazňování blízkého vztahu mezi slavením – přijímáním a adorací. Eucharistické slavení je nejen středem liturgie, ale k slavení je také zaměřen celý život církve. Z toho vyvozuje, že to je základ umožňující mluvit o adoraci jako o pravé škole modlitby. – Srov. Pedro Nuñez GOENAGA, *La adoración en la nueva evangelización*, s. 163.

keré může podávat kněz nebo mimořádný přísluhovatel. Zmiňuje také předpoklady pro přijetí svatého přijímání a doporučuje setrvat v modlitbě díky po přijetí Nejsvětější svátosti.

Druhá kapitola předkládá obřady pro svaté přijímání nemocných a viatikum, donášené mimořádným přísluhovatelem. Úvod do této kapitoly odkazuje na všeobecný úvod. Znovu opakuje dovolení podávat nemocným eucharistii pod způsobou vína těm, kteří nemohou přijímat pod způsobou chleba.

Třetí kapitola upravuje různé způsoby úcty k Nejsvětější svátosti. Tato kapitola, jak již bylo řečeno, v mnoha bodech cituje instrukci *Eucharisticum mysterium*. V úvodních odstavcích je opět zdůrazněn vztah eucharistické úcty ke slavení eucharistie. Obřady pak stanoví pokyny pro uspořádání výstavu a požehnání Nejsvětější svátostí. Dále mluví o eucharistických průvodech, které jsou veřejné svědectví víry a úcty k Nejsvětější svátosti. Eucharistické kongresy pomáhají lépe pochopit a vyznávat tajemství eucharistie. Tato kapitola bude podrobněji rozpracována níže.¹⁵⁵

2.2.4 Apoštolský list papeže Jana Pavla II. *Dominicae cenae*

Tento dokument se sestává ze tří kapitol. List je adresovaný biskupům k Zelenému čtvrtku. Proto také první kapitola je věnována tajemství eucharistie v životě církve a kněze. Druhá kapitola pojednává o sakramentálním charakteru eucharistie a o oběti. Ve třetí kapitole se píše o dvou stolech Pána a o obecném dobru církve.

První kapitola se zaměřuje na některé aspekty eucharistického tajemství a jeho významu pro život těch, kteří jsou v jeho službě. Proto hned na začátku této kapitoly medituje o eucharistii a kněžství. Eucharistie je podstatným důvodem pro svátost kněžství, protože je spjata se slavením eucharistie. Eucharistická úcta, trinitárně zaměřená, je oživujícím proudem svátosti kněžství. V eucharistické úctě je zahrnut dialog lásky Boha a člověka, který proniká do každé činnosti. Papež Jan Pavel II. pokládá prohloubení eucharistické zbožnosti za jádro a důkaz pravé obnovy, vytýčené koncilem. Poukazuje také na vzájemné sepjetí eucharistie a církve a vybízí k uchování dimenze svátostného setkání a osobní důvěrnosti s Kristem. V eucharistii také křesťané nacházejí zdroj k plnění největšího přikázání, lásky k Bohu a člověku. V eucharistii se učíme lásku znát, ale také sami začínáme milovat. Papež nazývá eucharistii školou činné lásky k bližnímu, protože nám ukazuje důstojnost každého člověka, k němuž se Ježíš sklání (přibližuje) a svátostně se mu daruje. Dále ukazuje, jak eucharistie ovlivňuje celý život i vzájemný vztah k ostatním svátostem.

¹⁵⁵ Srov. kapitola 2.5.5 Eucharistické kongresy, s. 60.

Druhá kapitola je rozdělena na část o sakrálním charakteru eucharistie a na část o oběti. Eucharistie má charakter svatého a sakrálního úkonu, je v ní trvale přítomný Ježíš Kristus, jako oběť i jako ten, který obětuje. K této oběti se církev připojuje. Papež dále píše o mešní oběti, v níž se zpřítomňuje Kristova oběť. Kněz vykonává tento obětní úkon. Připojení ostatních je vyjádřeno přinášením darů, s nimi spojují své modlitby a duchovní dary. Církev zve věřící, aby sami sebe přinášeli Bohu jako oběť a tak se s ním i mezi sebou navzájem sjednocovali. Tomuto postoji napomáhá usebrané slavení eucharistie, například když jsou eucharistické modlitby pronášeny pokorně, beze spěchu. To vede slavící společenství k usebranosti a úctě k tajemství eucharistie.

Třetí kapitola nejprve pojednává o stolu Božího slova. Papež připomíná nové uspořádání čtení a žalmů, které provedl koncil. Slavící společenství se tak může stát svědky slavnosti Božího slova, mnozí se zapojili jako lektoři nebo zpěváci. Zůstává však stále požadavek odpovědnosti vůči Božímu slovu, týkající se i vnitřního postoje. Následuje zamyšlení nad druhým stolem eucharistického tajemství, stolem chleba. Zde se Kristus daruje ve formě pokrmu. Proto papež vybízí biskupy, aby bděli nad sakrální důstojností eucharistické služby a upozorňuje na hluboký smysl pro eucharistické přijímání. Povzbuzuje také k častému přistupování k eucharistickému stolu a k očištění svědomí ve svátosti smíření. Vyjádřil také starostlivou prosbu, aby se kněží (a zčásti také věřící při přijímání nebo podávání na ruku) vyvarovali nedostatku úcty při zacházení s eucharistickými způsoby. Poslední kapitola je zakončena odstavcem o obecném prospěchu církve. Dar eucharistie v sobě zahrnuje také výzvu k důvěře a vděčnosti. Když kněz celebruje, má mít cit pro církevní obecné dobro, musí si být vědom, že on není vlastníkem eucharistie, ale je jen její služebník. To se má také odrazit v zachování liturgických předpisů. Používáním liturgických textů a tak dále, vyjadřuje duchovní jednotu s celou církví. Především na kněžích spočívá zodpovědnost za formy eucharistické úcty. Jejich osobní svědectví má vést svěřené farníky k zdravým formám eucharistické úcty.

V závěru papež Jan Pavel II. připomněl, že existuje úzká souvislost mezi liturgií a obnovou celé církve. Problémy liturgie by se neměly stát podnětem k rozdělení mezi katolíky a ohrožením jednoty církve. Eucharistie je a má být znamením jednoty a poutem lásky.

2.2.5 Instrukce *Inaestimabile donum*

Tato instrukce se v úvodu zmiňuje o radosti nad plody liturgické reformy, ale také starostlivě pozoruje častá nedodržování liturgických předpisů nebo neoprávněné

úpravy liturgie. Ve dvou kapitolách stručně komentuje slavení mše svaté a eucharistickou úctu mimo mši. V části o mši svaté zdůrazňuje dodržování předepsaných norem při bohoslužbě slova, podávání svatého přijímání, používání eucharistických modliteb schválených Svatým stolcem. Dokument vybízí věřící k pozornosti a úctě k eucharistii, například aby neopomíjeli díkyvdání po svatém přijímání nebo setrvali v tiché modlitbě po skončení mše svaté. Druhá kapitola se zaměřuje na eucharistickou úctu mimo mši svatou. Instrukce povzbuzuje věřící k eucharistické úctě. Eucharistické pobožnosti mají probíhat podle směrnic stanovených v obřadech *De sacra communione et de cultu misterii eucharistici extra Missam*. Dále se instrukce zmiňuje o svatostánku a jeho umístění. Na závěr dokument vybízí k studiu a prohloubení znalosti Písma svatého a liturgie, jejího slavení. Proto doporučuje, aby se konaly liturgické kurzy, setkání a tak dále.

2.3 Vztah slavení eucharistie a eucharistické úcty mimo mši svatou

Jak už jsem naznačil v předchozích kapitolách, od nepaměti se rozvíjela úcta ke Kristu přítomnému v eucharistii. V prvním tisíciletí bylo akcentováno slavení eucharistie, v druhém tisíciletí byla snaha zdůraznit statickou přítomnost Krista v eucharistii. Tridentický koncil v konfrontaci s reformátory zdůraznil legitimitu eucharistické adorace, kterou křesťané vzdávali eucharistickým způsobům. Eucharistická úcta nabízela prostor k statické adoraci tajemství trvalé Kristově přítomnosti v eucharistii. Uctívání se umísťovalo mimo mši svatou a sestávalo se hlavně z eucharistických procesí a z výstavů Nejsvětější svátosti. Slavení eucharistie jakoby bylo zastíněno. Druhý vatikánský koncil, který vyzdvihl slavení eucharistie, neměl v úmyslu ukončit eucharistickou úctu. Přesto v pokoncilní době byla tato úcta zastíněna.¹⁵⁶ Proto papež Pavel VI. ve své encyklice *Mysterium fidei* znovu vybídl k oživení eucharistické úcty. Instrukce *Eucharisticum mysterium* i obřady *De sacra communione et de cultu misterii eucharistici extra missam* se jasně vyjadřují: „Slavení mešní oběti je vpravdě počátkem a cílem projevů úcty, která se této svátosti prokazuje i mimo mši. Vždyť svátostné způsoby jsou uchovávány po mši především proto, aby věřící, kteří se nemohou účastnit mše, zvláště nemocní a věkem pokročilí, mohli se spojit svátostným přijímáním s Kristem a jeho obětí, která je přinášena ve mši“ (EM 3e). Eucharistická úcta se musí pojímat integrálně. Nelze zapomínat, že

¹⁵⁶ Srov. Vincenzo RAFFA, *Liturgia eucharistica*, s. 762; JOSÉ ALDAZÁBAL, *L'eucaristia*, s. 410 – 413; Matias AUGÉ, *Liturgia, storia, celebrazione, teologia, spiritualita*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 1992, s. 166 – 167.

adorace Pánovy přítomnosti není autonomní, ale závisí a vychází ze slavení mše svaté.¹⁵⁷

O vzájemném vztahu slavení eucharistie a eucharistické úcty, prokazované mimo mši, pojednávají oba zmíněné dokumenty. Připomínají, že eucharistie je středem křesťanského života, protože obsahuje celé duchovní dobro církve, Krista samého, který je přítomný v eucharistii uchovávané ve svatostáncích, on je pravý Emanuel, jemuž náleží úcta a klanění, jak při slavení mše svaté, tak i ve svátostných způsobech.¹⁵⁸ Klíčovým bodem pro vztah slavení a eucharistické úcty mimo mši svatou je tajemství oslaveného Krista, událost i stálá přítomnost. V tomto tajemství je nejen Kristova smrt a oslavení, ale také trvalá skutečnost jeho přítomnosti v církvi. Událost kříže a její přetrvávání vytvářejí – jako dvě hlediska – jedinou perspektivu téhož tajemství Krista ukřížovaného a vzkříšeného. On se nejen daroval na kříži, ale je stále živý a přítomný. Velikonoční tajemství a trvalá přítomnost se projevuje ve svátostech, především v eucharistii. José Aldazábal odkazuje na H. U. von Balthasara, který ve svých spisech mluví o několika dvojicích: o Kristu, jeho události kříže na jedné straně a o vzkříšeném Kristu, který dává nový život, na straně druhé. Dále uvádí svátost eucharistie jako slavení i jako stálou přítomnost. A za třetí eucharistii jako odpověď slavícího společenství a jako prodloužení ve víře a v adoraci.¹⁵⁹

Daniel Mischler ve své knize *L'adorazione eucaristica* nejprve ukazuje na vztah eucharistické úcty se slavením eucharistie. Krista vidí jako střed a srdce liturgie. Jeho velikonoční tajemství dává základ slavení eucharistie, slavení Velikonoc. Eucharistie, žitá v bratrském společenství prodlužuje v životě to, co Kristus vykonal v životě člověka, vtahuje ho do hlásání smrti a vzkříšení Krista. V adoraci se zvnitřňuje to, co přijal při slavení. V adoraci se připravují na slavení velikonočního tajemství.¹⁶⁰

Podobné rozdělení předkládá José Aldazábal. Vidíme zde společné body: prodloužení slavení, příprava na slavení a zvnitřnění slavení eucharistie. V tom, co následuje, budu sledovat jeho rozdělení.

2.3.1 Eucharistická úcta prodlužuje slavení eucharistie

Za dar eucharistie, Kristova těla a krve, vzdáváme Kristu chválu a dík. Proto eucharistická úcta pomáhá v různých formách prožívat hlouběji postoj díků. Adorace

¹⁵⁷ Matias AUGÉ, *Liturgia, storia, celebrazione, teologia, spiritualita*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 1992, s. 167.

¹⁵⁸ Srov. EC 1 – 4; EM 3.

¹⁵⁹ Srov. JOSÉ ALDAZÁBAL, *L'eucaristia*, s. 418 – 419.

¹⁶⁰ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 27 – 33.

prohlubuje účast na velikonočním tajemství a vděčně odpovídá na udělené dary. Člověk potřebuje prostor k ztišení, meditaci, aby prohloubil víru v Krista. Proto před eucharistií můžeme lépe přijímat slovo Boží a více se mu připodobňovat a více chápat jeho bohatství. Jak vidíme, sbíhají se zde dvě roviny, kontempace Krista-slova a kontempace Krista-eucharistie. Při adoraci můžeme zvnitřnit to, co jsme přijali na obou rovinách. Svátostný pokrm (*manducatio sacramentalis*) pokračuje v duchovním pokrmu (*manducatio spiritualis*). Je to postoj víry, lásky, chvály a adorace. V eucharistii kontemplujeme lásku Boží, kterou nám Bůh zjevuje skrze svého Syna. Proto v eucharistii, syntéze tajemství spásy, nejen slavíme, ale také prohlubujeme naši pozornost a víru. Eucharistická úcta i slavení eucharistie jsou dvě strany jednoho tajemství.¹⁶¹ Kristus na sebe bere podobu chleba, který ze své přirozenosti není určen jen k přechovávání, ale k jídlu. Proto modlitby před eucharistií mají navazovat na minulé svaté přijímání. Má to být díkůvzdání za setkání v minulém přijímání a současně příprava na další přijímání. Slova proměnění „vezměte a jezte“ nevyklučují adoraci Boha, který zůstal s námi, Emanuelem.¹⁶²

2.3.2 Eucharistická úcta připravuje na slavení

Modlitba chvály a klanění posiluje naši víru, která umožňuje plodné slavení eucharistie. V eucharistické řeči Janova evangelia je nejprve věnována pozornost nutnosti víry (srov. Jan 6,35–47) a poté se mluví o chlebu života (srov. Jan 6,48–58). Zde vidíme, že pro slavení eucharistie je nutný postoj víry a vřelosti ke Kristu, které jsou cílem eucharistické úcty.¹⁶³

Tuto myšlenku také vyjadřuje instrukce *Eucharisticum mysterium*, když říká o těch, kteří setrvávají před Pánem, že zvětšují zbožnost a dispozici ke slavení památky Páně a disponují se k častému přijímání (srov. EM 50). V adoraci se prohlubuje poznání Krista-Emanuele, přítomného v eucharistii. Bez tohoto poznání, jak připomíná Nicola Bux, neroste „hlad“, ani se nezvětšuje touha po přijímání Kristova těla.¹⁶⁴ Také Joseph Ratzinger píše o hluboké souvislosti mezi slavením eucharistie a eucharistickou úctou.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 415 – 416.

¹⁶² Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach stolicy apostolskiej XX w.*, Katolický osrodek wydawniczy Veritas, London 1987, (dále jen: Romuald RAK, *Eucharystia*), s. 280.

¹⁶³ Srov. JOSÉ ALDAZÁBAL, *L'eucaristia*, s. 416.

¹⁶⁴ Nicola BUX, *Dove egli dimora – Il senso dell'adorazione nella vita cristiana*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2005, (dále jen: Nicola BUX, *Dove egli dimora*), s. 110.

Klanění se Nejsvětější svátosti není protikladem přijímání eucharistie, naopak klanění umožňuje přijmout svaté přijímání v plné hloubce a napomáhá našemu proměnění.¹⁶⁵

2.3.3 Eucharistická úcta prohlubuje sjednocení s Kristem

V předešlé kapitole o Kristově přítomnosti jsem se již zmínil o aspektu sdílení Kristova života v eucharistii. Eucharistická úcta jako prohloubení slavení přivádí ke hlubšímu spojení s Kristem. Před Kristem přítomným v Nejsvětější svátosti se posiluje a obnovuje toto intimní sjednocení, obdržené ve svatém přijímání. Účast na Kristově těle žádá od věřících osobní odpověď v jejich niterném a upřímném přístupu.¹⁶⁶ Také obřady *De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra missam* říkají: „Modlitbou před Kristem Pánem ve svátosti prodlužuje sjednocení s ním, dosažené při svatém přijímání“ (EC 81). Bůh stvořil člověka jako partnera k dialogu. Dialog lásky je možné vést na každém místě i čase. Před eucharistií je ideální místo k tomuto dialogu. V atmosféře lásky a přijetí od Boha je snadnější s ním mluvit. Kristus přítomný v Nejsvětější svátosti zve nejen k přítomnosti před ním, ale také k sjednocení s ním, které se uskutečňuje ve svatém přijímání.¹⁶⁷ Adorace umožňuje setkání s Ježíšem, intenzivnějšímu spojení s ním ve svatém přijímání. Skrze modlitbu před eucharistií se prodlužuje sjednocení, získané ve svatém přijímání.¹⁶⁸

2.3.4 Eucharistická úcta posiluje postoj vydanosti, obětování sebe samého

V eucharistii Kristus zaujímá postoj vydanosti, daruje nám svoje tělo a svou krev, které my přijímáme ve svatém přijímání. Společenství slavící eucharistii je sjednoceno a včleněno do postoje Krista a obětuje sebe s Kristem a v Kristu Otci. Tento postoj byl již naznačen v kapitole o pojetí eucharistie jako oběti. Kristus však zůstává stále přítomný v eucharistii s obětním a velikonočním postojem. Církev může vstoupit do jeho existence, ve velikonoční dynamice darování se a ve víře v její kontinuitu. Eucharistická úcta mimo mši svatou má stejný cíl jako slavení, aby se věřící sjednotili v Kristu s jeho obětí (srov. EM 3e) a tak cele vydali svůj život Otci (srov. EM 50). Eucharistická úcta nám pomáhá zůstat v tomto eucharistickém postoji chvály a odevzdání. Kristova oběť je nejlepší škola bratrské lásky a nového života. Proto

¹⁶⁵ Srov. Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*, Dobrá kniha, Trnava 2005, (dále jen: Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*), s. 72.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 416 – 417.

¹⁶⁷ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia*, s. 280.

¹⁶⁸ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia*, s. 305.

eucharistická úcta nám pomáhá převést již zmíněné postoje a chování do našeho života.¹⁶⁹

2.3.5 Adorace se inspiruje v eucharistickém slavení

Posledním bodem vztahu eucharistické úcty se slavením eucharistie je inspirace pro adoraci, která vychází ze slavení. V adoraci kontemplujeme Krista pod způsoby chleba (a vína), jeho život, ukřižování i vzkříšení. Kristus přítomný v eucharistii, přebývá mezi námi, posiluje svůj život v nás. Když kontemplujeme Krista, s nímž jsme se setkali v slavení eucharistie, stáváme se svědky té lásky, se kterou jsme se setkali při slavení. Když při adoraci meditujeme eucharistickou modlitbu, můžeme pochopit něco z bohatství eucharistie, tajemství Kristovy paschy. Meditace eucharistických modliteb, liturgie pomáhá vstoupit do prostoru adorace, vzdávat Bohu chválu a dík.¹⁷⁰

2.3.6 Vyplývající pokyny

Z výše popsaného vztahu slavení eucharistie a eucharistické úcty mimo mši jsou vyvozeny praktické pokyny. Je doporučeno, aby svatostánek byl umístěn, je-li to možné, v kapli oddělené od hlavního kostela, hlavně tam, kde jsou často svatby, pohřby nebo se jedná o navštěvovaný kostel (srov. EM 53). Dynamice znamená více odpovídá, aby Kristus nebyl eucharisticky přítomný ve svatostánku na oltáři již od začátku mše svaté. Hlavním důvodem pro umístění svatostánku mimo hlavní loď je to, že eucharistická přítomnost je plodem proměňování, slavení eucharistie (srov. EM 55).¹⁷¹ Instrukce *Eucharisticum mysterium* vybízí, aby eucharistická adorace jasně vyjadřovala svůj vztah ke mši svaté. Nic by nemělo zatemňovat ustanovení eucharistie k tomu, aby byla pro nás pokrmem, lékem a útěchou. Je možné, aby se konal výstav na konci mše svaté, je doporučeno, aby při této mši svaté byla proměněna hostie, která bude pak vystavena k adoraci (srov. EM 60; EC 82, 83). Naopak je zakázáno slavit mši svatou před vystavenou Nejsvětější svátostí. Slavení eucharistie, zvláště svaté přijímání, dokonaleji vyjadřuje duchovní společenství s Kristem, kdežto adorace k němu „jen“

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 417 – 418.

¹⁷⁰ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 91 – 92.

¹⁷¹ Nicola Bux zdůrazňuje důležitost umístění svatostánku v centru, těžišti liturgického prostoru. Odvolává se na Maxe Thuriana, který říká, že je vhodné, „aby byl svatostánek viditelný hned od vstupu do kostela. ... Celý kostel má být uspořádán tak, aby vtahoval do adorace, kontempace, i když není slavena liturgie“. Zdůvodňuje to tvrzením, že proměněná hostie, umístěná ve svatostánku společně s oltářem a křížem tvoří jakoby „ikonostas“, sloužící ke koncentrování a sjednocení pohledů a srdcí a také k postojí klanění. – Nicola BUX, *Dove egli dimora*, s. 109 – 110.

směřuje. Pokud probíhá adorace Nejsvětější svátosti po delší dobu, například více dní, musí být přerušena během mše svaté (srov. EM 61; EC 83).

2.4 Klanění, adorace

Dříve než se budu zabývat různými způsoby eucharistické úcty, zastavím se u významu slova adorace a u jeho etymologického původu. Budu se věnovat variantám slova klanění v Písmu svatém a nakonec uvedu vývoj použití pojmu klanění pro eucharistickou úctu.

2.4.1 Význam slova adorace

Adorace je překlad řeckého slova *proskynein*, které znamená přiblížit se k osobě a padnout před ní na zem a políbit nohy nebo okraj šatů na znamení hluboké úcty. Bývá to znamení podřízení, odevzdanosti a umenšování vlastní osoby. Tento postoj byl někdy vynucen přesilou protivníka. Slabší tímto gestem uhýbá možnému násilí, když se předem sklání a současně prosí o milost. To jasně ukazují například asyrské reliéfy poddaných, kteří klečí před králem s hlavou skloněnou až k zemi. Klanění bylo prokazováno především božstvům a druhotně osobám, které jsou ve vztahu s ním, například král, prorok, kněz nebo posvátné předměty. Tento postoj bývá rozlišen různými gesty, které se připojují, například pokleknutí, prostrace, sklonění hlavy nebo pouhým vzpřímeným postojem služebníka, který čeká na rozkazy. Postoj s rukama svisle připaženými nebo zkříženými na prsou. K projevům úcty se připojovalo políbení, vyjadřující touhu po spojení a láskyplném vztahu. Například pohanské uctívání model bylo spojeno s polibkem, posílaným rukou od úst směrem k modle. Tímto gestem se vyjadřuje jak touha po doteku, tak vzdálenost člověka od transcendentní bytosti. V orientálním světě se také akt adorace prokazoval jako pozdrav, vyjadřující nejhlubší úctu. Adorace existovala vždy jako posvátný akt v mnoha náboženstvích, protože vyjadřuje postoj strachu a úcty k Bohu nebo božstvům. Tyto projevy úcty prokazoval buď jednotlivec, nebo celé společenství.¹⁷²

2.4.2 Klanění v některých textech Písma svatého

Starý zákon byl striktně monoteistický, na rozdíl od ostatních náboženství uctíval jen Hospodina. Jakékoliv obdobné klanění komukoli jinému, jako například

¹⁷² Srov. Roberto MORETTI, heslo *Adorazione*, in: DES, 1. svazek, s. 28; srov. Jules de VAULX, Jacques GUILLET, heslo *klanět se*, in: SBT, s. 170 – 171; srov. Adolf NOVOTNÝ, *Biblický slovník*, 1. svazek, heslo *Klaněti se; Klekati*, Kalich – Česká biblická společnost, Praha 1992, s. 327.

hvězdám, modlám nebo cizím božstvům, bylo přísně zakázáno.¹⁷³ Tento postoj podporoval smysl Izraele pro skutečnou bohoslužbu, pro kterou byly podstatnou součástí rozličné formy klanění se Hospodinu.¹⁷⁴ Pokud se mluví o klanění se lidem,¹⁷⁵ vždy je to odlišeno od klanění se Hospodinu, ale současně je přítomno v projevech klanění vůči lidem nebo andělům.¹⁷⁶ Tam, kde si nějaký král nebo panovník zotročil židovský národ, přivlastňoval pocty a klanění náležející Hospodinu, byli často židé ochotni zříci se i života, než aby se přestali klanět svému Bohu.¹⁷⁷

V křesťanství má adorace čistě náboženský smysl. Tak jako ve Starém zákoně se prokazuje jen Bohu. Nový zákon také přiznává klanění Ježíši Kristu, Synu Božímu. Giuseppe Crocetti se zabývá používáním slovesa *proskynein*, vyjadřující klanění vzdávané Ježíši Kristu především v evangeliích. Dokládá, že v novozákonních spisech je dostatek důkazů, které svědčí o kultu klanění Kristu. Vtom, co následuje, se přidržím jeho argumentace.

Nejprve poukazuje na to, že novozákonní texty Ježíši Kristu vzdávají totéž klanění, jaké Starý zákon dovoloval prokazovat pouze Jedinému (Hospodinu). Toto tvrzení Crocetti dokazuje několika příklady. V christologickém hymnu z listu Filipánům (2, 6–11) je na Ježíše vztažen verš z knihy proroka Izajáše, který mluví o pokleknutí každého kolena před Hospodinem (srov. 45,23). V listu Židům je o Kristu řečeno, že se mu budou klanět andělé (srov. Žid 1,6; Žl 97,7). V Apokalypse se celé stvoření klaní Beránkovi a zpívá mu chválu (srov. Zj 5,13–14). Adorace, klanění se nemusí konat jen na určeném místě, v poutních svatyních, ale v Duchu a pravdě (srov. Jan 4,20–24). Ježíš přináší nový princip uctívání Boha. Jednotlivá fyzická místa již nemají přednost.

Matoušovo evangelium vyhrazuje klanění jen Bohu (srov. např. Mt 4,10), odkazuje na Dt 6,13, který dovoluje klanět se jen Hospodinu, zároveň však používá sloveso *proskynein* ve vztahu k Ježíši. Matoušovo evangelium, používá tohoto slovesa v situacích, kdy nějaký člověk přichází za Ježíšem, klaní se mu a o něco prosí. Například malomocný prosí o uzdravení (srov. 8,2), Jajros žádal o uzdravení dcery (9,18), kananejská žena přišla a klaněla se mu (15,25) nebo matka Zebedeových synů se poklonila Ježíši a přednesla mu svou prosbu. V těchto situacích se asi jednalo o způsob

¹⁷³ Srov. např. Dt 6,14; 4,19; Ex 34,14; Nm 25,2;

¹⁷⁴ Klanění mělo různé formy, například obřadní prostrace před Hospodinem (Dt 26,10; Žl 22,28nn), před archou (Žl 99,5), úkony u oltáře (2 Král 18,22), v Hospodinově domě (2 Sam 12,20). – Srov. Jules de VAULX, Jacques GUILLET, heslo *klanět se*, in: SBT, s. 170 – 171.

¹⁷⁵ Srov. např. Gn 23,7.12; 2 Sam 24,20; 2 Král 2,15; 4,37.

¹⁷⁶ Srov. např. 1 Sam 28, 14.20; Gn 18,2;19,1; Nm 22,31; Joz 5,14.

¹⁷⁷ Srov. např. Est 3,2; Dan 3,18, 1 – 2 Mak.

orientálního pozdravu. Učedníci se v loďce, po utišení bouře, klaněli Ježíši a slavnostně vyznávali jeho božství (14,23). Matouš používá toto sloveso také, když se mágové přišli poklonit narozenému Ježíši (2,2.11), když se vojáci posmívali Ježíšovi, bili ho a klekali před ním (27,29) nebo také když se apoštolové klaněli Vzkříšenému (28,9.17).

U Marka se klaněl posedlý člověk, ze kterého Ježíš vyhnal legii nečistých duchů (5,6).

V Lukášovu evangeliu je sloveso *proskynein* použito ve vztahu k Ježíši jen jedenkrát. Popisuje klanění učedníku Kristu, vystupujícímu k Otci (24,52).

V Janově evangeliu je použito zmiňovaného slovesa v rozhovoru Ježíše se samařskou ženou o pravém uctívání Boha v duchu a pravdě (Jan 4,24) a v deváté kapitole se Ježíši klaní člověk uzdravený ze slepoty (9,38).

V knize Zjevení je užíváno hojně. V protikladu ke klanění se šelmě nebo císaři jsou všichni vybízeni, aby se klaněli Bohu a Beránkovi (srov. Zj 15,4).

Můžeme tedy říci, že se sloveso *proskynein* vyskytuje nejčastěji v Matoušově evangeliu. Je však nutno rozlišovat orientální pozdrav od prokazování úcty, klanění se. Tam, kde se jedná o klanění, vyjadřuje skutečnou adoraci, klanění se Ježíši, protože on je Emanuel, Bůh s námi, který uskutečňuje Boží přítomnost mezi lidmi. Víra rozpoznala v Ježíši Syna Božího (srov. např. Mt 2,2; Jan 9,38) a proto se mu klaní.¹⁷⁸

2.4.3 Latreia, důlia

Pro eucharistickou úctu se v dokumentech požívají termíny *latreia*, *adoratio*, *veneratio*, *reverentia*, *pietas*, *devotio*. Ve výrazu *adoratio*, *latreia* se naplňují a vrcholí ostatní termíny. Význam slova klanění (*latreia*) a úcta (*dōlia*, *veneratio*) nebyl v prvotních dobách jasně rozlišen. Středověká teologie rozlišovala mezi nejvyšší adorací, která se prokazovala jenom Bohu, byla vyjádřena řecký termínem *latreia*, latinsky *adoratio*, a pro úctu k andělům a svatým se používal řecký termín *douleia* (nebo *doulia*), latinsky *veneratio*. Pro úctu k Panně Marii se užívá termín *hyperdōlia*, který naznačuje výsadní postavení mezi svatými. Úcta se také zčásti prokazuje symbolům a předmětům, které se ke Kristu vztahují, například kříž, obrazy nebo sochy. Středověká teologie přiřazuje termín adorace také rozvíjejícímu se učení o trvalé přítomnosti Krista v eucharistii. Například svatému Tomáši Akvinskému je připisován hymnus *Adoro te devote*. Tridentský koncil učí, že Nejsvětější svátosti náleží kult

¹⁷⁸ Srov. . Giuseppe CROSETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 14 – 16; Srov. Jules de VAULX, Jacques GUILLET, heslo *klanět se*, in: SBT, s. 171.

klanění (srov. DS 1643). Postupně se rozvíjely různé spirituality zaměřené ke klanění Ježíši přítomnému v eucharistii.¹⁷⁹

2.5 Různé způsoby úcty Nejsvětější svátosti

V této kapitole budu vycházet z dokumentů magisteria při zkoumání, jaké důvody předkládají pro uchovávání eucharistie, jaké má být místo pro uchovávání eucharistie. Poté se zaměřím na shrnutí předpisů pro výstav Nejsvětější svátosti, eucharistické průvody a kongresy.

2.5.1 Důvody uchovávání eucharistie

Instrukce *Eucharisticum mysterium* se odkazuje na předchozí dokumenty a jako hlavní důvod uchovávání Nejsvětější svátosti uvádí udělování viatika. Až druhotným účelem je udělování svatého přijímání a eucharistická úcta mimo mši svatou. Ze zvyku uchovávat svaté přijímání pro nemocné se vyvinula adorace eucharistických způsob, uložených v chrámě. Víra ve skutečnou přítomnost Krista dává eucharistické úctě stabilní základ a také vede k vnějšímu a veřejnému vyjádření (srov. EM 49). S tímto zdůvodněním eucharistické úcty se setkáváme i v dalších dokumentech. Například německý katechismus pro dospělé *Vyznání víry církve* obdobně píše, že nejprve byl primární smysl uchovávání eucharistie, jako pokrm na cestu pro umírající, viatikum. Udílení svatého přijímání mimo mši a uctívání Pána pod eucharistickými způsoby je na druhém místě.¹⁸⁰

Jak už připomněla instrukce, teologickým důvodem eucharistické úcty je uchovávání eucharistie, ve které je reálně a trvale přítomen Kristus pod svátostnými způsoby. Proměněný chléb (způsoby) byl vždy s pečlivostí uchováván. V eucharistii adorujeme přítomného Ježíše Krista, Emanuele, Boha s námi. Jemu náleží klanění a úcta. Z tohoto základu vychází eucharistická úcta mimo mši svatou. To ve svém učení potvrzuje již Tridentický koncil, dále Druhý vatikánský koncil a navazující dokumenty magisteria. Do středověku chybějící eucharistická úcta nezpochybňuje teologické základy eucharistické úcty. Nauka magisteria je založena na biblickém zjevení, na vážnosti a úctě, se kterou se od prvních dob psalo o eucharistii a na teologické reflexi o trvalé přítomnosti Krista v eucharistii. Tuto nauku potvrzují plody svatosti, jednoznačný konsens věřících a také implicitní kult latie, se kterou východní křesťané

¹⁷⁹ Srov. Michael S. DRISCOLL, heslo *Adorazione*, in: Michael DOWNEY, Luigi BORRIELLO (edd.), *Nuovo dizionario di spiritualita*, Libreria editrice Vaticana, Citta del Vaticano 2003, s. 40 – 41; Alessandro PISTOIA, *Adorazione*, s. 50 – 51.

¹⁸⁰ Srov. *Vyznání víry církve*, s. 260.

uctívají eucharistii.¹⁸¹ Joan Maria Canals připomíná, že Kristus svěřil své tělo své snoubence církvi. Ona ho s úctou uchovává, aby je rozdělovala a živila jím věřící, protože si je vědoma, že eucharistie byla ustanovena, aby byla pokrmem, podle Kristových slov „Vezměte a jezte“. Církev zároveň zve věřící k vytvoření duchovního, svátostného (či dokonce mystického) společenství (*communio*) s Kristem. Toto společenství se uskutečňuje při svatém přijímání, ale také, když se křesťané před Nejsvětější svátostí „vystavují“ jeho působení a odpovídají na jeho sebedarování stejným způsobem, darováním sebe.¹⁸² Když si toto uvědomíme, že Kristus pod svátostnými způsoby zde zůstává s námi, říká Joseph Ratzinger, dochází automaticky k tomu, že se vyhradí prostor přítomnému Kristu. Tímto způsobem se začal vyvíjet svatostánek.

2.5.2 Místo uchovávání, uctívání Nejsvětější svátosti

Nejsvětější svátost je uchovávána ve svatostánku. Nyní se pokusím shrnout pokyny ze zmíněných dokumentů magisteria, týkající se uchovávání eucharistie. Svatostánek má být na význačném, dobře viditelném, vkusně upraveném místě v kostele nebo v kapli, oddělené od hlavního prostoru kostela.¹⁸³ Dokumenty také připomínají pokyny instrukce *Inter Oecumenici*, vydané 26. září 1964 Kongregací pro obřady o výstavbě nových kostelů a jejich přizpůsobení obnovené liturgii, konstrukci a zdobení oltářů a liturgického prostoru. Svatostánek nemá být na oltáři, na kterém se slaví mše svatá, proto *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* nechávají na posouzení diecéznímu biskupovi, kam se má umístit svatostánek. Přitom navrhují umístění v presbytáři, mimo oltář, na kterém se celebruje. Není vyloučen starý oltář, který se už nepoužívá k slavení eucharistie. Druhou možností je kaple organicky spojené s kostelem (srov. VPŘM 315). Eucharistie by měla být uložena v jediném oltáři nebo na jediném místě kostela. Instrukce vyžadují pevný a nepřenosný svatostánek, vyrobený z neprůhledného materiálu. Tak se má zabránit zneuctění eucharistie. Není nikomu dovoleno uchovávat u sebe Nejsvětější svátost nebo si jí brát s sebou na cesty. Místo, kde je umístěný svatostánek má být vhodné k soukromé modlitbě, aby se zde věřící mohli stále modlit a prokazovat úctu Pánu, přítomnému ve svátosti. Přítomnost Nejsvětější svátosti má

¹⁸¹ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 972.

¹⁸² Srov. Joan Maria CANALS, *Pregare davanti all'eucaristia*, in: Maurice BROUARD (ed.), *Enciclopedia dell'eucaristia*, EDB, Bologna 2004, (dále jen: *Enciclopedia dell'eucaristia*), s. 737 – 738.

¹⁸³ O umístění svatostánku jsem se již zmínil v kapitole 4.2.6.

naznačovat trvale svítící lampa.¹⁸⁴ Joseph Ratzinger píše, že kostel, ve kterém svítí věčné světlo, jakoby žil, není mrtvou stavbou. Přítomnost eucharistie způsobuje, že kostel není nikdy prázdným prostorem, ale je oživovaný přítomností Pána, který zve k modlitbě, společenství s ním. Svatostánek naplňuje předobrazy Boží přítomnosti ve Starém zákoně, jakoby znázorňuje „archu smlouvy“, „svatyni svatých“ naplněnou Hospodinovou přítomností. Svatostánek je tedy stánkem Boha, protože je mezi námi jeho přítomnost.¹⁸⁵ Eucharistie je hořícím keřem, skrze který se zjevuje „Ten, který je přítomný“. Je to Bůh s námi. O svatostánku opravdu platí slova: „Hle – Boží stan mezi lidmi“ (Zj 21,3).¹⁸⁶

Katechismus Katolické církve znovu připomíná, že svatostánek vznikl jako „svatá zásoba“ pro uchovávání eucharistie pro nemocné. Víra v Kristovu přítomnost v eucharistii probudila v církvi vědomí významu tiché adorace Pána, přítomného pod svátostnými způsoby (srov. KKC1379). Slavení eucharistie má logickou návaznost a konkrétní vyjádření v uctívání a v adoraci Krista, přítomného ve svatostánku.¹⁸⁷

Papežové Pavel VI. a Jan Pavel II. ve svých již zmíněných dokumentech potvrzují kult *latrue*, adoraci prokazovanou Nejsvětější svátostí. Papež Pavel VI. v encyklice *Mysterium fidei* vybízí biskupy k podpoře eucharistické úcty (srov. MF 64) a dokládá na příkladech z učení apoštolských Otců a dějin církve náležitost úcty k eucharistii jak během mše svaté, tak mimo ni. Připomíná péči, se kterou se uchovávají konsekrované hostie, úctu při eucharistických výstavech nebo procesích. Těmito projevy úcty ke Kristu, každodenním přijímáním, častou návštěvou kostela za účelem krátké adorace a podobně, se věřící snažili o co nejtěsnější jednotu života a víry (srov. MF 56 – 66).

Papež Jan Pavel II. v apoštolském listu o eucharistickém tajemství a kultu *Dominicae cenae* vyzývá k uctívání eucharistického tajemství. Tato úcta směřuje k Bohu, především k Otci, který, jak říká Janovo evangelium, tak miloval svět, že dal svého jediného Syna (srov. Jan 3,16). Úcta směřuje také k Duchu svatému. Klanění náleží rovněž vtělenému Božímu Synu. Klaníme se mu, protože byl poslušný až k smrti na kříži, pro jeho dobrovolné vzdání se všeho, i pro slávu vzkříšení, kterou ho Otec zahrnul (srov. Flp. 2). Tato úcta adresovaná Nejsvětější Trojici prostupuje celou

¹⁸⁴ Srov. EM 52 – 57; EC 9 – 11; VPŘM 314 – 317; *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994, (dále jen: CIC), kán. 934 – 941; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Redemptionis sacramentum*, ČBK, Praha 2005, (dále jen: RS), 129 – 133.

¹⁸⁵ Srov. Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*, s. 71 – 72.

¹⁸⁶ Srov. Raniero CANTALAMESSA, *Eucharistie naše posvěcení*, s 87.

¹⁸⁷ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 972.

liturgií,¹⁸⁸ a to nejen při slavení mše svaté. Naše klanění je vyjádřením naší odpovědi, našeho díku a naší úcty (srov. DC 3). Papež zároveň varuje před oslabováním zbožnosti a umenšováním eucharistické úcty. Také Kongregace pro bohoslužbu a svátosti doporučuje v instrukci *Inastimabile donum*, uctívat Nejsvětější svátost i mimo slavení.¹⁸⁹

Následně *Katechismus Katolické církve* říká o úctě k eucharistii: „V mešní liturgii vyjadřujeme svou víru ve skutečnou přítomnost Krista pod způsoby chleba a vína. Mezi jiným pokleknutím nebo hlubokou úklonou na znamení klanění se Pánu. Katolická církev vzdává tuto bohopoctu eucharistické svátosti nejen během mše svaté, nýbrž i mimo její slavení tím, že se svrchovanou pečlivostí ukládá proměněné hostie a vystavuje je k slavnostnímu uctívání křesťanských věřících a nosí je v průvodu s radostí křesťanského lidu“ (KKC 1378).

2.5.3 Výstav Nejsvětější svátosti

Výstav Nejsvětější svátosti (v monstranci nebo v ciboriu, v pyxidě) uvádí věřící do poznání přítomnosti Krista v eucharistii a do společenství s ním, proto výstav napomáhá věřícím k klanět se Kristu v duchu a v pravdě. Spojitost výstavu se slavením eucharistie je naznačena v kapitole o vzájemném vztahu eucharistické úcty a slavení. Je zakázáno slavit mši svatou během výstavu. Naopak je vhodné, aby výstav byl po mši svaté, při které byla proměněna hostie, která se bude vystavovat v monstranci k adoraci. Eucharistii náleží kult klanění, proto se před ní pokleká na jedno koleno. Instrukce *Eucharisticum mysterium* rozlišuje výstav na delší a krátký. *Delší výstav* se má slavnostně konat každý rok v kostele, kde je uchovávána eucharistie. Tím je místní společenství vyzváno, aby věnovalo větší pozornost a klanělo se eucharistickému tajemství. V naléhavých případech závažné a obecné tísň může ordinář místa nařídit delší výstav s modlitbami přimluv a proseb za tuto situaci. *Krátký výstav* je zakázán konat pouze kvůli požehnání. Je doporučeno vyhradit prostor k čtení Božího slova, tiché adoraci, modlitbám a zpěvu písní. Adorace, výstav Nejsvětější svátosti podporuje věřící v modlitbě, zaměřené ke Kristu. Pro posílení (vnitřní) modlitby se může použít čtení z Písma svatého, na které může navazovat krátká homilie nebo krátké povzbuzení prohlubující pochopení eucharistického tajemství. Zpěv pomáhá věřícím odpovědět na slyšené Boží slovo. Posvátné ticho je nedílnou součástí adorace. Střídání modlitby,

¹⁸⁸ Jak už bylo ukázáno v kapitole 1.1.2, s. 13.

¹⁸⁹ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Inaestimabile donum*, český překlad Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981, 20.

zpěvů, čtení a ticha je prostředkem k soustředěné modlitbě před Nejsvětější svátostí. Některá řeholní společenství a jiné sdružení se věnují trvalé nebo delší dobu trvající adoraci. Společná adorace má posílit duchovní život celé komunity, vzájemného ducha jednoty a bratrství. Tímto způsobem v komunitách roste a stává se vznešenější společná úcta k Nejsvětější svátosti. Je také doporučeno, aby se členové střídali po jednom nebo po dvou v klanění a vzývání Krista jménem celé společnosti i církve. Je doporučeno, aby ve větších městech nebo obcích biskup určil alespoň jeden kostel, ve kterém by byla nepřetržitá adorace. Je však nutno zajistit, aby před vystavenou Nejsvětější svátostí byl neustále někdo přítomen.¹⁹⁰ Nejen řeholní společenství, ale také farní komunity mohou uspořádat nepřetržitou nebo déletrvající adoraci, například „čtyřicetihodinovou adoraci“, za předpokladu náležité účasti věřících. Tyto adorace umožňují rozvinutí mnohých výrazů eucharistické úcty.¹⁹¹ Když je výstav Nejsvětější svátosti delší dobu, je také možné současně slavit některou část denní modlitby církve.¹⁹² Tak se pokračuje ve chvále a díkyvdání Bohu slavením eucharistie. Denní modlitbou církve se společenství obrací na Krista a skrze něho na Otce a zároveň se spojuje s ostatními křesťany, v prosbě za celý svět, v chvále a díkyvdání.¹⁹³

Jak již bylo zmíněno, adorace má být zaměřena ke Kristu a kontemplaci jeho tajemství. Je zakázáno během adorace konat jakékoli pobožnosti nebo zbožné úkony ke cti Panny Marie nebo jiných svatých. Nicméně je možné se při adoraci modlit růženec (pro úzký vztah Krista a Marie), pokud je zaměřen ke Kristu a napomáhá meditaci (kontemplaci) jeho tajemství vtělení a vykoupění.¹⁹⁴ Také papež Jan Pavel II. ve svém listu o modlitbě svatého růžence *Rosarium Virginis Mariae* nevylučuje možnost se modlit růženec při adoraci, jsou-li splněné předchozí podmínky.¹⁹⁵

2.5.4 Eucharistické průvody

Eucharistické průvody vyjadřují veřejné svědectví o víře a úctě k Nejsvětější svátosti, která je slavnostně nesena v procesích, průvodech za zpěvu písní. Všechny

¹⁹⁰ Srov. EM 60 – 66; EC 82 – 95; RS 134 – 141; Robert CABIE, *L'eucaristia*, in: Aime Georges MARTIMORT, *La chiesa in preghiera, Introduzione alla Liturgia*, Queriniana, Brescia 1985, (dále jen: Robert CABIE, *L'eucaristia*), s. 289 – 290.

¹⁹¹ Srov. CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Direttorio su pietà popolare e liturgia, principi e orientamenti*, Città del Vaticano 2002, 165; CIC, kán 942.

¹⁹² Srov. EC 96; CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Institutio generalis liturgiae horarum*, in: *Enchiridion Vaticanorum 4. svazek*, EDB, Bologna 1991, 1 – 18.

¹⁹³ Srov. Nicola BUX, *Dove egli dimora*, s. 115.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, 165; RS 137.

¹⁹⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Rosarium Virginis Mariae*, ČBK, Praha 2002, 2, 18.

zpěvy a modlitby mají vyjadřovat víru v Krista. Je necháno diecéznímu biskupovi, aby posoudil vhodnost a čas a místo průvodu. V dokumentech je viditelná snaha hledat nové způsoby uspořádání eucharistických průvodů, které by odpovídaly dnešním podmínkám, aby jejich průběh byl důstojný a přispíval k růstu úcty k Nejsvětější svátosti. Mezi eucharistickými průvody vyniká obzvláště průvod o slavnosti Těla a krve Páně.¹⁹⁶ Uspořádá-li se průvod, měl by se konat po mši svaté, při které byla proměněna hostie, která bude nesena v průvodu. Tak je opět naznačena souvislost slavení a eucharistické úcty. Tam, kde se nemůže konat eucharistický průvod (o slavnosti Těla a krve Páně), měl by být nahrazen jinou bohoslužbou.¹⁹⁷ Eucharistické průvody jsou také vyjádřením vůle přizpůsobit Kristu nejen jednání, ale také prostředí, ve kterém se žije. Na znamení toho je eucharistický Kristus přinášén do ulic, na náměstí a tak dále.¹⁹⁸

Tomáš Špidlík se ve svém komentáři zabývá otázkou aktuálnosti eucharistických průvodů v dnešní době. Procesí na slavnost Těla a krve Páně byla dříve velkou slavností spojenou s lidovým folklorem. Ne všechny zvyky zanikly, ale ubývá jich. Některým lidem je to líto, jiní říkají, že staré zvyky patřily do staré společnosti a těžko zapadají do nového světa. Tomáš Špidlík říká, že slavnost Těla a krve Páně vyjadřuje víru v přítomnost Krista v eucharistii, eucharistie sjednocuje církve, je poutem jednoty mezi všemi lidmi, v ní je síla k posvěcení společnosti i celého života. Nelze popírat, že vnější projevy zbožnosti se mění. Je snadné říci, že zvyk už nevyhovuje, ale je nesnadné najít novou formu, která by nahradila předcházející.¹⁹⁹ Například Adolf Adam zmiňuje pokus o novou formu slavením sváteční mše svaté na veřejných prostranstvích, kam by jednotlivé farnosti putovaly v průvodech a tak aby zakusily svátost jednoty jako velké společenství s Kristem a mezi sebou navzájem. Zároveň Adolf Adam upozorňuje na přibývání hlasů, které žádají o uchování průvodů s Nejsvětější svátostí.²⁰⁰ Klemens Richter dodává, že i přes nesprávné výklady mají procesí smysl. Patří k nejstarším liturgickým formám a vystihují spásně dějinnou situaci putujícího Božího lidu. Liturgické texty slavnosti Těla a krve Páně vyjadřují chválu, dík, úctu, oslavu a prosí o požehnání pro všechny, za které se Kristus vydal.²⁰¹ Jan Pavel II. připomíná, že

¹⁹⁶ Srov. EM 59; EC 101 – 108; RS 142 – 144.

¹⁹⁷ Srov. EM 59; EC 101 – 108; RS 142 – 144; CIC, kán. 943 – 944.

¹⁹⁸ Srov. E. RUFFINI, heslo *Eucharistie*, in: *SSp*, s. 252.

¹⁹⁹ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Procesí Božího Těla*, Myšlenka k evangeliu slavnosti Těla a Krve Páně, in: http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php4?id=3895&PHIPSESSID=0f050920b20b, staženo 27. 5. 2005.

²⁰⁰ Srov. Adolf ADAM, *Liturgika, křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Vyšehrad, Praha 2001, s. 383.

²⁰¹ Srov. Klemens RICHTER, *Liturgie a život*, Vyšehrad, Praha 1996, s. 169.

„zbožná účast věřících na eucharistickém průvodu o slavnosti Těla a krve Páně je Pánovou milostí, která každým rokem naplňuje radostí toho, kdo se ho účastní“ (Ede10).

2.5.5 Eucharistické kongresy

Eucharistické kongresy mají za účel z určitého zorného úhlu prohloubit pochopení eucharistického tajemství, a to ve svazku jednoty a lásky veřejně vyznávat. Mají být svědectvím víry a lásky. Eucharistické kongresy vyjadřují zvláštní projev eucharistické úcty. Mohou být pořádány na úrovni místního společenství, na národní, nebo dokonce celosvětové úrovni. Před konáním eucharistického kongresu je nutná jeho pečlivá příprava. Příprava zahrnuje katecheze o eucharistii, aktivní účast na liturgii, podpora bratrského společenství i hledání vhodných způsobů pomoci a uskutečňování sociálně humanitárních akcí. Na společné slavení eucharistie, které je středem a vrcholem, navazují katecheze, konference, bohoslužby slova, doprovázené soukromými i společnými modlitbami, adoracemi, pro které by měly být vyhrazeny některé kostely. Jestliže to umožňují místní podmínky, neměl by chybět eucharistický průvod.²⁰²

2.6 Teologická reflexe o adoraci

V této části se budu snažit navázat na předchozí kapitulu. Nejprve se dotknu vývoje terminologie používané pro eucharistickou úctu a adoraci. Adorace by neměla být vytržena z celku eucharistie, proto také poukážu na její kritéria. Poté zařadím reflexi o nevhodných formách adorace, budu se zabývat otázkou poměru osobní a společné adorace, dotknu se vhodnosti použití jiných modliteb při adoraci a na konec uvedu některé komentáře k současné podobě eucharistické adorace.

2.6.1 Nová terminologie

Pro eucharistickou úctu se v dokumentech požívají termíny *latreia*, *adoratio*, *veneratio*, *reverentia*, *pietas*, *devotio*.²⁰³ Druhý vatikánský koncil mluví o eucharistické úctě v souvislosti s mimoliturgickým konáním, když pojednává o soukromé zbožnosti, pobožnostech a zbožných cvičeních.²⁰⁴

²⁰² Srov. EM 67; EC 109 – 112; RS 145; Robert CABIE, *L'eucaristia*, s. 291 – 292.

²⁰³ Srov. kapitolu 2.4.3 *Latreia*, důlia, s. 53.

²⁰⁴ Srov. kapitolu 2.2 Dokumenty magisteria věnující se eucharistické úctě, s. 39.

Giuseppe Crocetti poznamenává, že se v souvislosti s eucharistickou úctou vytvořila nová terminologie. Protože téhož Krista, který se svátostně zpřítomňuje při mši svaté, adorujeme (uctíváme) mimo mši svatou, abychom znovu prožili mši svatou – svaté přijímání a zároveň se připravili na další přijetí eucharistie. Z toho vyplývá hluboká dynamická jednota mezi mši svatou, svatým přijímáním a adorací. To včleňuje adoraci do vztahu slavení a svatého přijímání (*celebratio – communio*). Z naznačeného vztahu vznikl nový termín: *De cultu Mysteriorum Eucharistici (extra Missam)*, kterého použily oficiální latinské dokumenty (DC). Z toho důvodu Crocetti tvrdí, že tento termín syntetizuje terminologii prvního a druhého tisíciletí ohledně úcty (kultu) vzdávané Kristu v konsekrovaných způsobách. Papež Jan Pavel II. používá ve svém apoštolském listu *Dominicae cenae* termín „*cultus eucharisticus*“, jak v souvislosti se slavením eucharistie, tak v eucharistické úctě mimo mši svatou.²⁰⁵ Také zdůrazňuje, že eucharistická úcta nekončí slavením eucharistie, ba naopak podtrhuje jejich dynamickou jednotu.²⁰⁶

Enrico Mazza však poukazuje na rozdíl mezi slavením eucharistie a eucharistickou adorací, přičemž vychází z dokumentu *Dominicae cenae*. V třinácté poznámce třetího odstavce je poukázáno na jejich rozdíl. Hodnota a posvěcující síla eucharistické úcty je závislá na vnitřním postoji věřících, ne na formách samých.²⁰⁷ Alessandro Pistoia chápe úkon adorace spíše jako „vnitřní úkon“, postoj, než jako „zbožné cvičení (*pio esercizio*)“, nakolik vnitřní postoj vlastní adoraci je společný pro všechna vnější vyjádření eucharistické úcty.²⁰⁸

Enrico Mazza upozorňuje též na změnu termínu ukazujícího na vztah mezi eucharistickou adorací a slavením eucharistie. Místo termínu *communio*, užitého v šedesátém bodě instrukce *Eucharisticum mysterium*, používají pro adoraci obřady *De sacra communione et de cultu eucharistici extra missam* termínu *unio*.²⁰⁹ Termín *communio* je rezervován pro slavení eucharistie, zatímco pro adoraci se používá termínu *unio* (jednota). Tato jednota není kompletní v sobě, ale tíhne k naplnění ve svatém přijímání (*communio*).²¹⁰

²⁰⁵ Např.: „*Cultus sic eucharisticus noster – sive in Missae celebratione sive erga augustum Sacraamentum – quasi motus quidam vivificus fit, ...*“ – DC 2.

²⁰⁶ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 3.

²⁰⁷ Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s. 415.

²⁰⁸ Srov. Alessandro PISTOIA, *Adorazione*, s. 51.

²⁰⁹ „Namísto "et ad communionem cum Christo in viat" říká: "et ad cordis unionem cum illo in viat".“ – Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s. 415, s odvoláním na EC 82.

²¹⁰ Srov. tamtéž, s. 414 – 415.

2.6.2 Kritéria adorace

Romuald Rak se odvolává na A. Auera, podle kterého by měla eucharistická adorace mít teocentrický a christocentrický rozměr, musí být ve spojení s církví, má navazovat na svátosti a měla by být událostí celého společenství i záležitostí osobní. Konečně by neměla ztrácet ze zřetele rozměr eschatologický. Při zachovávání těchto aspektů adorace nebude vytržena z celku eucharistie a zároveň si zachová charakter úcty k Bohu.²¹¹ V návaznosti na Romualda Raka se nyní zastavím u jednotlivých aspektů.

2.6.2.1 Teocentrická adorace

Eucharistická adorace je zaměřena k Bohu, který je jejím středem. Bůh totiž uskutečnil dílo spásy a nabízí ji člověku. Bůh poslal svého Syna, který skrze svůj život, smrt a vzkříšení uvedl lidi do poznání Otce, aby ho mohli ctít v duchu a pravdě. V eucharistii, jak už bylo řečeno výše, se toto dílo spásy zpřítomňuje. Věřící se k tomuto dílu připojují chválou, díkem, postojem úcty a tak dále. Čím více je tento postoj naplněn úctou a láskou, tím více jsme podobni Kristu. Předmětem adorace je Kristus a také Duch svatý. Postoj úcty a lásky je stále zvětšován skrze dary Ducha svatého. Můžeme tedy shrnout, že adorace má být nasměrována k Bohu Otci skrze Syna v Duchu svatém.²¹²

2.6.2.2 Kristocentrická adorace

Kristocentrická adorace nám připomíná, že jejím předmětem je nejen Trojjediný Bůh, ale také Ježíš Kristus. Kristova smrt i vzkříšení je největším motivem adorace spasitele, který se stal poslušným až k smrti (srov. Flp 2,8). Kristus vždy stavěl na první místo Otce, vždy ukazoval na něho. Kristus nevyklučoval úctu vzdávanou jemu samému, ale současně říkal, že tato úcta je součástí úcty a chvály vzdávané Otci. Jak bylo ukázáno výše, Kristus přijímal vzdávání úcty a klanění. Velebením božství a lidství Ježíše Krista uctíváme Boha v duchu a pravdě. Je to velebení a úcta jak vnitřní, tak vnější a veřejné. Romuald Rak se odvolává na svatého Augustina, který v komentáři na rozhovor Krista se samařskou ženou ztotožňuje pravdu s tělem Krista a proto uctívání Boha v pravdě chápe jako uctívání Kristova lidství a také ho pojímá jako vnější a veřejný kult. Adorace, eucharistická úcta v různých formách, má být obrácena na Boha skrze Syna v Duchu svatém.²¹³

²¹¹ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim. Studium teologiczno-pastoralne o integralnym rozumieniu i pełnym przeżywaniu eucharystii*, Księgarnia św Jacka, Katowice 1984, (dále jen: Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*), s. 177 – 178.

²¹² Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, s. 178 – 180.

²¹³ Srov. tamtéž, s. 180 – 181.

Také Ruffini píše, že eucharistická úcta se má vyznačovat osobním vztahem ke Kristu, setkáním s jeho „spasitelným vztahem“ v rámci církve.²¹⁴ Eucharistická adorace má směřovat k sjednocení s Kristem, spojení s ním. Adorace by měla být charakterizována kontemplativním aspektem. V kontemplaci víra dosahuje jistého spojení s Pánem skrze spodobení se (*conformatio*) s Kristem. To však je obzvlášť spojeno s eucharistií a vrcholí ve svatém přijímání.²¹⁵

2.6.2.3 Adorace v církvi

Adorace nemůže existovat mimo církve. Říkáme, že vzdáváme úctu Otci skrze Krista v Duchu svatém, ale také mu vzdáváme úctu v církvi a skrze církve. Církvi byla svěřena eucharistie, na druhé straně církve žije z eucharistického Krista, on ji živí a osvětluje (srov. Ede 6). Církve roste skrze podíl na oběti Krista, roste také skrze eucharistickou úctu mimo mši svatou, když skrze adoraci roste víra, naděje a láska, vyvíjí se pokora a jiné ctnosti. Posiluje se především ctnost lásky a odpovědnosti za církve. Úcta a adorace rozvíjí odpovědnost a modlitbu za církve. Církve má nárok bdít a usměrňovat formy eucharistické úcty.²¹⁶

2.6.2.4 Spojení adorace se svátostmi

Eucharistie je spojená s ostatními svátostmi. Dekret *Presbyterorum ordinis* říká, že „ostatní svátosti (...) souvisí s posvátnou eucharistií a jsou k ní zaměřeny“ (PO 5; srov. DC 7). Křest a biřmování uvádějí člověka do Božího lidu, dovolují mu a zároveň ho zavazují, aby uctíval Boha a účastnil se přijímání Kristova těla a krve (a přijímal eucharistii). A také všichni křesťané jsou povoláni, aby vydávali svědectví Kristu, aby se modlili za církve, spásu světa. Mohou se tak připojit k dílu Krista, který se za lidi přimlouvá před Otcem.²¹⁷ Svátosti a zvláště eucharistie trvale spojují s Kristem, který přichází na pomoc v těžkých situacích a problémech.²¹⁸ Při adoraci se prohlubuje pochopení své vlastní existence, nalézá se potěšení a také si člověk připomíná svůj svátostný stav (kněžství, zasvěcení, nebo manželství). Eucharistická úcta prohlubuje v životě křesťana svátostný ráz.²¹⁹ Jan Pavel II. říká ve svém listu *Dominicae cenae*, že Bůh se s člověkem setkává skrze dějinné události a vnitřní milosti, ale také v něm jedná

²¹⁴ Srov. E. RUFFINI, heslo *Zbožná cvičení*, in: *SSp*, s. 1166.

²¹⁵ Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s. 420.

²¹⁶ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, s. 181 – 183.

²¹⁷ Srov. tamtéž, s. 183 – 184.

²¹⁸ Srov. Nicola BUX, *Dove egli dimora*, s. 116.

²¹⁹ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, s. 184.

s větší silou skrze svátosti, které dávají jeho životu svátostný ráz (srov. DC 7). Skrze adoraci je možné si vyprosít a upevnit vnitřní milost. Při adoraci, vnitřním rozhovoru s Bohem, můžeme také lépe porozumět událostem, skrze které k nám Bůh mluví.

2.6.2.5 Adorace ve společenství

Věřící, kteří společně adorují, tvoří jedno společenství, komunitu. Zdůrazněním účasti věřících na adoraci se poukazuje na to, že adorace má svou komunitně-církevní dimenzi. Z toho také vyplývá, že adorace má společné prvky, jako například společné modlitby, zpěv, četbu Písma.²²⁰

Tak jako Kristus dokonale vebí Otce, tak také jeho snoubenka církev se připojuje k jeho dílu. Veřejný kult je úkolem církve a je zvlášť vyjádřen v liturgii. Skrze ní společenství vzdává chválu Bohu, kterému vděčí za vykoupení. Je závazkem pro celé společenství vydávat svědectví své víry a zbožnosti, jak způsobem vnitřním, tak veřejným, proto společenství chválí Pána také ve veřejných formách eucharistické úcty.²²¹ Nicola Bux potvrzuje, že eucharistická adorace pomáhá společenství neuzavírat se do sebe, ale sjednotit se v kontemplaci Krista a v modlitbě za ostatní.²²² Adorace tedy podporuje bratrskou lásku, ducha jednoty i duchovního života celého společenství (srov. EC 90).

2.6.2.6 Osobní adorace

Již jsme se zmínili o souvislosti adorace se svátostmi, o společenském charakteru svátostí. Svátosti mají také rozměr osobní, personální, protože adorace se dotýká zvlášť každého křesťana, jeho víry, lásky a osobního obrácení. Jsou činy, úkony, které musí udělat každý sám, vtom ho žádný jednotlivec, ani společenství nezastoupí. Víra a láska jednotlivého křesťana se spojují s vírou celé církve. Například každý sám se musí připravit na slavení eucharistie, osobně se jí účastnit. Nemůže být nikým zastoupen. Každý má také osobně poděkovat za přijetí svátého přijímání, za dary víry a naděje a lásky. Eucharistická úcta má vyplývat ze srdce každého jednotlivého člověka jako nejvyšší projev úcty, vděčnosti za dary víry naděje a lásky a tak dále. Proto každá adorace by měla být složena z osobních aktů víry, naděje a lásky, díkůčinění a velení. Neexistuje společná adorace bez adorace osobní.²²³ Proto také dokument *De sacra communione et de cultu eucharistici extra missam* zdůrazňuje, že při každé adoraci,

²²⁰ Srov. Alessandro PISTOIA, *Adorazione*, s. 57.

²²¹ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, s. 185 – 186.

²²² Srov. Nicola BUX, *Dove egli dimora*, s. 115.

²²³ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, s. 186 – 187.

i krátké, má být alespoň minimální čas strávený v tichosti (srov. EC 89). Každý může a měl by osobně děkovat za dar Kristu, který dává život jednotlivým údům svého těla. Každý může prožívat přítomnost Krista, když je před Nejsvětější svátostí a může se přimlouvat a modlit za sebe i všechny svoje blízké, za pokoj a spásu světa. Jestliže společně s Kristem obětuje celý svůj život, může čerpat opravdové obohacování růst ve víře, naději a lásce, může se připravovat na slavení i na přijímání eucharistie (srov. EM 50). Jak už bylo zmíněno umístění svatostánku má napomáhat k soukromé modlitbě, adoraci (srov. EC 9), k díkůvzdání a prosbám, tiché modlitbě před Nejsvětější svátostí během dne, popřípadě i v noci. Adorace je postoj Marie, sestry Lazara, která naslouchala jeho slovům.²²⁴

2.6.2.7 Adorace v pohledu eschatologickém

Kristus dal své tělo jako svátost spásy, jako pokrm, jímž živí lidi, a dává jim účast na svém životě. Přijímáme jeho tělo, abychom měli život věčný, protože jeho tělo je chléb života (srov. Jan 6,52). Eucharistie se stává zárukou naší slávy a nesmrtelnosti. Mají být tyto pravdy předmětem naší modlitby a díkůčinění při adoraci Nejsvětější svátosti? Slavení liturgie neumožňuje delší rozjímání, během adorace je možné si lépe uvědomovat eschatologický charakter eucharistie. V každé mši svaté zvěstujeme smrt a zmrtvýchvstání Krista dokud nepřijde (srov. 1 Kor 11,26), přijímáme svaté přijímání, abychom s Kristem vstali z mrtvých. Při adoraci můžeme rozjímat o posledních věcech, podřízení všeho Kristu. Zároveň roste naděje na dar života věčného. Je to čas a příležitost k přijetí pravdy, vstup do velikonočního tajemství a připojení se ke Kristu a posilní naděje na zmrtvýchvstání. Během adorace můžeme pocítit skrze víru a lásku naše sjednocení s Kristem trpícím i oslaveným.²²⁵

2.6.3 Nevhodné formy adorace

Jak píše E. Ruffini, je třeba se vyvarovat falešné a zdeformované úcty k eucharistii. S historickým vývojem se samovolně do řádného uctívání vyvinula přepjatá úcta, která měla cíl sama v sobě. V historii některé formy eucharistické úcty, jak píše Ruffini, vzbuzují dojem, že jejich účelem bylo potvrdit skutečnost přítomnosti Krista v eucharistii. Svátostné znamení (chléb a víno pro hostinu) se nepojímala jako přítomnost Krista pro setkání, pro spásitelný rozhovor, a tedy pro službu, byla spíše používána pro určení, kde je Kristus skutečně přítomen. Ruffini z toho usuzuje, že se

²²⁴ Srov. Robert CABIE, *L'eucaristia*, s. 292.

²²⁵ Srov. Romuald RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, s. 187 – 188.

přítomnost v eucharistii vykládala jako němá, bez analogie meziosobního setkání.²²⁶ Některé formy úcty se staly cílem samy o sobě a zastínily důvody skutečné přítomnosti a spásonosnou ekonomii, když se tyto formy úcty odpoutaly od slavení eucharistie, dokonce ji i zastiňovaly. Vedlo to ke vzniku různých forem eucharistického triumfalismu a sentimentální zbožnosti nebo nevhodných výrazů. Například „potěšit uvězněného Krista ze skličující samoty svatostánku“, mluvilo se o „osamělé Hostii“, o Kristu, který „trůní“ na oltářích nebo o eucharistických „triumfech“ při procesích. V této nepřesné terminologii se nesla některá kázání a zbožné knihy. Ježíš Kristus je v eucharistii přítomen svátostným způsobem, nelze proto ho pojímat ve materiálním smyslu, že bychom se k němu chtěli přiblížit více tělesně (fyzicky), nebo bychom ho chtěli vyprostit z jeho stavu opuštěnosti.²²⁷

2.6.4 Požadavek posílení osobní eucharistické úcty

Raniero Cantalamessa říká, že tradiční eucharistická úcta byla v liturgické reformě opomenuta. Podle něho se liturgická reforma zabývala více stránkou společenskou a rituální, než stránkou osobní zbožností. Po koncilu se mnoho společenství nechalo unést přehnaným sociologismem, sekularismem, dávali důraz na pomoc chudým a politickou angažovanost. Tento „odstředivý“ pohyb potřebuje být vyvažován pohybem „dostředivým“, který uvádí zpět do středu církve, k eucharistii. A proto Cantalamessa vyzývá k formování života na základě eucharistie. To vyžaduje podporování vnitřních postojů: naslouchání Slovu, nazírání Ježíšova tajemství, hledání Boží vůle, porovnávání svého života s evangeliem, tichou modlitbu, kontemplaci Krista a jeho tajemství. Také je podle něho třeba plně ocenit dar eucharistie, zevšedněl sice vinou návyku a ritualismu, ale je třeba si znovu osvojit formy eucharistické zbožnosti. Je důležité se k nim vrátit nově, s větší biblickou a liturgickou citlivostí.²²⁸

2.6.5 Syntéza osobní a společné adorace

V praxi eucharistické adorace došlo k vytvoření dvou forem: osobní a veřejné. Bylo by vhodné, kdyby se opět dospělo k jejich sjednocení. Na jedné straně znovu získáme smysl pro ticho, při veřejné adoraci podpoříme chvíle ticha, na druhé straně při soukromé adoraci podtrhneme objektivní vyjádření víry. Tichá a soukromá adorace se

²²⁶ Srov. E. RUFFINI, heslo *Eucharistie*, in: *SSp*, s. 247.

²²⁷ Srov. E. RUFFINI, heslo *Eucharistie*, in: *SSp*, s. 251 – 252; E. RUFFINI, heslo *Zbožná cvičení*, in: *SSp*, s. 1166 – 1167.

²²⁸ Srov. Raniero CANTALAMESSA, *Eucharistie naše posvěcení*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, s. 66.

rodí z víry v eucharistickou přítomnost. Naopak nelze ji pojímat nenáležitým způsobem, jednostranným nadhodnocením lidské nebo božské stránky, nebo přehlížením svátostného znamení. Kdyby to bylo v pořádku, mohl by se nechat svatostánek uzavřený, jak tomu bývalo v prvotní církvi, která ještě neznala eucharistickou adoraci ve vlastním smyslu.

Pro některá řeholní společenství je typická trvalá adorace, avšak bez vystavené monstrance. Tím se klade důraz na Kristovu přítomnost a na vnější odpověď, ale zapomíná se na společenský účel a prožívání adorujících.²²⁹ Jak již bylo řečeno výše, eucharistická úcta by měla přispívat k růstu celého společenství a duchovního života všech jeho členů (srov. EC 90).

2.6.6 Vztah adorace a jiných modliteb

Při veřejné adoraci tvoří ticho podstatnou část, kterou nelze vynechat, protože je postojem liturgie a postojem člověka před Boží přítomností. Na druhou stranu při adoraci chvíli modlitby nemohou zaujmout jiné formy zbožnosti cizí eucharistické skutečnosti, ani jim podobné, jako například růženec, liturgie slova, modlitba breviáře, kázání, i když jsou inspirované eucharistickým tajemstvím, tvrdí Rinaldo Falsini. Falsini toto tvrzení zdůvodňuje myšlenkou, že eucharistická adorace vyžaduje, aby ústa ani srdce nebyly odváděny od toho, který je přítomen v znamení hostiny a oběti a sebedarování se.²³⁰ Tvrzení, že během eucharistické adorace by se neměly konat jiné formy zbožnosti, je ovšem v protikladu s tím, co předkládají dokumenty magisteria.²³¹ Enrico Mazza se domnívá, že motivace (dokumentů magisteria), které vedly k použití Písma, kázání, písní, během adorace, jsou snahou pomoci věřícím k většímu ocenění eucharistického tajemství. Tyto motivy považuje spíše za pedagogické než liturgické. Připomíná že, instrukce *Eucharisticum mysterium* doporučuje výstav Nejsvětější svátosti pro větší poznání přítomnosti Krista v eucharistickém tajemství a k sjednocení srdcí s ním (EM 60). Druhým důvodem osvětlujícím spojení adorace s liturgií hodin je určitý aspekt eucharistie, který vyjadřuje liturgie hodin. Proto může být liturgie hodin nebo její část, logicky přítomna během výstavu Nejsvětější svátosti. U první motivaci Enrico Mazza připouští, že některé prvky typické pro liturgii hodin mohou tvořit část eucharistické adorace, ale dodává, že cíl tohoto motivu je především didaktický. Pokládá tedy otázku, zda by nebylo lépe těchto základních aspektů užít mimo adoraci

²²⁹ Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s.426 – 427.

²³⁰ Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s. 427.

²³¹ Srov. kapitola 2.5.3, pojednávající o výstavu Nejsvětější svátosti, s. 58.

a zda by to nebylo plodnější. Druhou motivaci kritizuje ještě více. Uznává sice argument *Institutio generalis* liturgie hodin, který říká, že modlitba breviáře rozšiřuje v různých hodinách dne a noci některé základní body, které jsou charakteristické pro eucharistickou liturgii. Přesto se mu nezdá, že by bylo příliš vhodné aplikovat tento princip na výstav Nejsvětější svátosti. Co znamená, že liturgie hodin rozšiřuje v adoraci některé body, které jsou vlastní slavení eucharistie? Eucharistie je vlastním bodem eucharistického slavení. Proto se ptá, jakým způsobem liturgie hodin obohacuje adoraci a navrhuje důkladněji promyslet toto zdůvodnění.²³²

Podle Rinalda Falsiniho by měla být teologie přítomnosti očištěna od znetvoření vnějšími podmínkami, jako je prostoduchost, místo a materie, a od přehnaných představ o Kristově utrpení. Na druhé straně by chtěl posílit čerpání obsahu modlitby při adoraci z ducha a myšlenkového nasměrování eucharistické modlitby, aby společenství těla Kristova tvořilo jedno a tak se rozvíjela jeho účast na večeři Páně. Schéma adorace bude, podle něho, adekvátní, bude-li v souladu s eucharistickým tajemstvím a v souznění se společenstvím.²³³ Toho se dosáhne nasloucháním krátkým biblickým textům, mlčením, vzýváním, zpěvem a modlitbou (srov. EC 95).

2.6.7 Různé komentáře k současné podobě adorace

Co znamená adorovat dnes? Jak spojit to, co nabízí eucharistická úcta a povinnosti, které má křesťan ve světě? Jak dnes odpovědět na změněné vnímání vztahů mezi Bohem a světem, spásou a historií, úctou a životem? Alessandro Pistoia se snaží odpovědět poukazem na tři linie, kterými by se měla ubírat adorace, eucharistická úcta. Za prvé znovu uchopit celkovou tematiku s jejími prorockými a novozákonními kořeny a znovu získat obsah eucharistické úcty (zakořeněné v hodnověrnosti víry a života). Za druhé navrhuje znovu objevit anamnetický rozměr eucharistické úcty jako vyjádření mezi kultickým momentem a „bytím ve světě“. Konat památku Kristova tajemství, což se uskutečňuje ve slavení eucharistie a také v různých formách eucharistické úcty, znamená učinit ho bezprostředním ztotožněním se s ním (vcítěním) a vyzařovat jeho obsah. Za třetí znovu ocenit zdarmadanost vlastní křesťanský chápané adoraci. Jestliže anamnéza Božích divů (*mirabilia dei*) zahrnuje také kontemplaci, chválu, díky, přímlovu, je to proto, že se jedná o Boha, který je přítomný v lidských dějinách, ale není to Bůh, kterého bychom si mohli instrumentalizovat pro lidské

²³² Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s. 416 – 420.

²³³ Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s. 427 – 428.

záměry. Křesťan se dnes potřebuje ujistit o aktivní a zdarma dané Boží přítomnosti. Poté z jeho nitra vyprýští nezištná adorace.²³⁴

Giuseppe Crocetti komentuje eucharistickou adoraci šesti body. Za prvé říká, že pokud se zachovávají směrnice, které vydalo magisterium, shrnující dvoutisíciletou zkušenost víry a jestli se pozorně sleduje vztah mezi Kristem historickým a přítomným v Nejsvětější svátosti, není třeba pohlížet na eucharistickou adoraci s podezřením (že by konkurovala slavení eucharistie, apod.). Za druhé potvrzuje nutnost víry v božskou a výkupnou přítomnost v eucharistii, která je základním prvkem účasti na slavení eucharistie i převedení milostí při ni získaných do konkrétního života. Dále vnímá adoraci jako vhodnou příležitost k prohloubení základních momentů mše svaté. Poté se zamýšlí, zda by nestálo za úvahu, není-li někdy pastoračně vhodnější nahradit mši adorací (například místo „půlnoční“ mše o Vánocích). Za páté zdůrazňuje, že dobré osobní zkušenosti přispívají k zhodnocení významu adorace. Proto Crocetti nakonec cituje padesátý bod instrukce *Eucharisticum mysterium*, která doporučuje, aby byly kostely alespoň nějakou dobu přístupny pro věřící, kteří se chtějí modlit před Nejsvětější svátostí.²³⁵

Alessandro Pistoia ještě navrhuje navrácení hodnoty znamením. Skutečnost znamení hostiny v Kristově velikonoční přítomnosti na sebe bere komunijní rozměr. Základ eucharistické úcty představuje víra. Víra uvědomělá, osvícená, poměřovaná objektivními skutečnostmi eucharistického tajemství, schopná řídit také hodnoty emotivní, které může vyvolat zkušenost v dobře disponovaném srdci. Úvahy, diskuse o obnově eucharistické úcty nesmí být považována za uzavřenou, protože se zakládá na osvíceném integrujícím výzkumu na rovině nauky a také na rovině praxe, mezi potřebou adorat a nutností konat uprostřed konkrétního historického okamžiku.²³⁶ Proto by eucharistická úcta měla poskytovat prostor k podněcování praktické aplikace evangelia, k jeho převedení do života lidí i jejich životního prostředí skrze obětavou lásku, ochotu ke službě a sebedarování.²³⁷ Podstata výstavu Nejsvětější svátosti, říká Alessandro Pistoia, není v přímém vidění eucharistických způsob, ale v „ukázání“ tajemství, které je skryto uvnitř a spodobení se s ním (*conformarvisi*).²³⁸

²³⁴ Srov. Alessandro PISTOIA, *Adorazione*, s. 59 – 60.

²³⁵ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 27 – 28.

²³⁶ Srov. Alessandro PISTOIA, *Adorazione*, s. 60 – 62.

²³⁷ Srov. E. RUFFINI, heslo *Zbožná cvičení*, in: *SSp*, s. 1166.

²³⁸ Srov. Alessandro PISTOIA, *Adorazione*, s. 58 – 59.

3. SPIRITUALITA ADORACE

K tématu této kapitoly jsem nenalezl literaturu, která by se jím systematicky zabývala. Rozhodl jsem se tedy v této části vztáhnout na adoraci některé skutečnosti platné obecně pro modlitbu a liturgii. Také budu odkazovat na spojitost s předchozími kapitolami.

V projevech eucharistické spirituality, říká Jesús Castellano, mají převládat postoje a vnitřní city vlastní eucharistické modlitbě, to znamená díkůvzdání, chvála, adorace, naslouchání, kontemplace, oběť vlastního života, přímluva za spásu lidí. Věřící obnovuje před Kristem své společenství s ním v důvěrném rozhovoru nebo v mlčení. V současné (pastorační) situaci by měla eucharistická spiritualita být střízlivá, umírněná a niterná. Prostá modlitba nebo kontemplace, či adorace má privilegované místo před svatostánkem.²³⁹

Ze spojení slavení eucharistie a eucharistické úcty je zřejmé, že tedy také adorace musí mít spiritualitu vycházející z aspektů a postojů eucharistického slavení. Obřady *De sacra communione et de cultu mysterii eucaristici extra missam* doporučují při adoraci vyhradit čas naslouchání slovu Božímu, zpěvu, modlitbě a tichu (srov. EC 89.95 – 96). Dokument *Rok eucharistie – podněty a návrhy*, který vydala Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, předkládá rysy eucharistické spirituality. Vychází přitom z mešních textů, aby zdůraznila zakotvení (spirituality) adorace v liturgii. Budu vycházet z těchto dokumentů. Nejprve se zaměřím na setkání s Kristem při adoraci, které je podporované nasloucháním Božímu slovu, tichem a různými způsoby modlitby. Naznačím důležitost vnějších postojů při adoraci, které podmiňují modlitbu. Dotknu se významu hudby a zpěvu při adoraci a nakonec se zamyslím nad propojením adorace se životem.

3.1 Rysy eucharistické spirituality zaměřené na Krista

Eucharistická adorace umožňuje setkat se s Kristem, zakoušet jeho přítomnost. Papež Jan Pavel II. říká, že Kristus, přítomný v eucharistii, se přibližuje k nám a je s námi důvěrně spojen, více než my s ním. On nám dává účast na svém božském životě, uvádí nás k Otci. Když setrváme v tichosti před Kristem v eucharistii, objevujeme ho, zakoušíme jeho přítomnost, hledíme na něho, klaníme se mu a rozvíjíme s ním osobní

²³⁹ Srov. Jesús CASTELLANO, *L'Eucaristia*, s. 973 – 974.

vztah. Ne smysly, ale vírou a láskou jej vnímáme, jsme mu nablízku.²⁴⁰ V této části se zamyslím, jak se při adoraci můžeme učit hledět na vystavenou eucharistii a hlouběji poznávat toho, který se nám úplně daroval, a opětovat mu toto darování.

3.1.1 Přítomnost Krista

Adorace je rozhovor s Bohem. Nic nám nebrání modlit se na kterémkoli místě, třeba v přírodě. Joseph Ratzinger však připomíná, že kdyby zůstala iniciativa modlitby jen na naší (libo)vůli, Bůh by se stal jen postulátem našich myšlenek. Bůh je první, kdo s člověkem vede rozhovor, on odpovídá jako první na naše otázky. Eucharistie znamená, že Bůh odpověděl. Tedy iniciativa božsko-lidského vztahu není v nás, ale v něm. Proto modlitba, adorace před eucharistií dostává nový rozměr. Když se modlíme v eucharistické přítomnosti, nejsme nikdy sami.²⁴¹ Papež Jan Pavel II. také vybízí celou církev v apoštolském listu *Mane nobiscum Domine* k pěstování živého vědomí Kristovy reálné přítomnosti, jak při slavení mše, tak při eucharistické adoraci.²⁴²

Již jsem se vícekrát zmiňoval o přítomnosti Krista v eucharistii, ale nyní mám na mysli „přítomnost“ člověka před Nejsvětější svátostí. Raniero Cantalamessa poukazuje na důležitost usebranosti při adoraci. Mluví o přítomnosti před Přítomným. Říká, že jsme to my, kdo nejsme přítomní svým duchem, svými představami. Tuto situaci vystihuje Cantalamessa, když cituje svatého Augustina: „Tys byl se mnou, a já jsem s tebou nebyl.“²⁴³ To se může projevit tak, že při adoraci přemýšlíme o svých nápadech, starostech, jsme roztržiti, a tak nejsme schopni se nechat obdarovat od Boha, dokonce ani v nás není místo pro něho.²⁴⁴ Obecně modlitba, a tedy také adorace, začíná vstupem, uvědoměním si přítomnosti Krista. Adorace znamená uznání Ježíšovi přítomnosti. Adorace tedy napomáhá ke kontemplaci Boha, otevřít se transcendenci, sklonit se před Bohem.²⁴⁵

²⁴⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis biskupovi z Liège při příležitosti 750. výročí svátku Těla a Krve Páně 28. května 1996*, in: KOL. autorů, *Eucharistie – srdce církve*, Biskupství královéhradecké, Hradec Králové 2001, (dále jen: JAN PAVEL II., *Dopis biskupovi z Liège*), s. 4 – 5.

²⁴¹ Srov. Joseph Ratzinger, *Il Dio vicino, L'eucaristia, cuore della vita cristiana*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2005, (dále jen: Joseph Ratzinger, *Il Dio vicino*), s. 93.

²⁴² Srov. *Mane nobiscum Domine* 17.

²⁴³ Sv. Augustin, Vyznání X, 27, cit. dle: Raniero CANTALAMESSA, *Eucharistie naše posvěcení*, s. 102.

²⁴⁴ Srov. Marie-Benoîte ANGOT, *La vita di adorazione*, Elle Di Ci, Leumann 2002, (dále jen: Marie-Benoîte ANGOT, *La vita di adorazione*), s. 28.

²⁴⁵ Srov. Nicola BUX, *Dove egli dimora*, s. 113 – 115.

3.1.2 Kontemplace Krista

Papež Jan Pavel II. v apoštolském listu *Novo millennio ineunte* vyzývá křesťany ke kontemplaci Krista, zve je k upření pohledu na Pánovu tvář. Domnívám se, že tato kontemplace Kristovy tváře nachází své vyjádření také v eucharistické adoraci. Papež zdůraznil, že k plné kontemplaci Pánovy tváře nelze dojít vlastními silami, ale skrze víru, ztišení, modlitbu, a tedy také skrze eucharistickou adoraci. Jak jsem již výše pojednal o nutnosti komplexního pojetí eucharistie, tak i zde je třeba kontemplovat celý Ježíšův život, jeho velikonoční tajemství, jeho trpící i vzkříšenou tvář. Nikdo plně nepronikne do tajemství Ukřižovaného, do jeho bolesti a temnoty. Člověk se může před tímto tajemstvím jen sklonit v adoraci a mlčení. Přesto vidíme Krista, který v lásce nabízí svůj život a zcela se vydává do rukou Otce, paradoxně zakouší spojení s ním, a zároveň zažívá, co znamená odolávat hříchem jeho lásce. Právě na kříži však Ježíš Kristus plně zjevuje lásku Boží (Nejsvětější Trojice) k lidem. Kontemplace Kristovy tváře však nekončí křížem. On byl vzkříšen. Vzkříšenému Kristu se klaníme, na něho „hledíme“, jeho kontemplujeme.²⁴⁶ Také v apoštolském listu *Mane nobiscum Domine* papež zve k prohloubení osobní i společné kontemplace prostřednictvím adorace.²⁴⁷

Na otázku, co je to vlastně eucharistická kontemplace, či adorace, odpovídá Raniero Cantalamessa, že je to schopnost a zároveň dar navázat kontakt od srdce k srdci, skrze Ježíše s Nejsvětější Trojicí. Kontemplace je intuitivní upoutání se na Boha (nebo na některé tajemství Kristova života), člověk se těší z Boží přítomnosti. Cantalamessa připomíná, že duchovní učitelé definovali kontemplaci jako „svobodný, pronikavý a nehybný pohled“ nebo „láskyplný pohled na Boha“. Zmiňuje také známou odpověď farníka z Arsu. Ten na otázku místního faráře, co tam každý den dělá, proč tráví celé hodiny před svatostánkem, odpověděl: „Nic, dívám se na něho a on se dívá na mne.“ Tedy můžeme říci, že v křesťanské kontemplaci se setkává náš pohled, upřený na Boha, s Božím pohledem, upřeným na nás. Nezapomínejme, že náš pohled je vždy až druhý, je to odpověď na láskyplný pohled Boha. Tomuto vzájemnému pohledu nevadí, když se omezíme na prodlévání před ním nebo prožíváme vyprahlost. Někdy se dokonce může zdát, že eucharistická adorace je promarněním času, že nic nevidíme, necítíme. Bůh však se na nás dívá, a to stačí.²⁴⁸ Tento postoj potvrzuje svědectví mnoha světců.

²⁴⁶ Srov. JAN PAVEL II., Apoštolský list *Novo millennio ineunte*, ČBK, Praha 2001, (dále jen: *Novo millennio ineunte*), 16 – 28.

²⁴⁷ Srov. č. 17.

²⁴⁸ Srov. Raniero CANTALAMESSA, *Eucharistie naše posvěcení*, s. 68 – 69.

3.1.3 Jednota s Kristem

Již jsem se také zabýval tématem, jak eucharistická úcta prohlubuje sjednocení s Kristem.²⁴⁹ Adorace činí naše skutky více podobné skutkům Ježíše a také směřuje k jeho oslavě. Adorace uvádí do kontemplanace Kristova vtělení, utrpení, smrti, oslavení. Skrze ni církev vyjadřuje víru, naději, uznání a touhu intimity s Kristem. Chválí ho. Adorace prohlubuje intimní vztah s Bohem. Člověk zakouší část nekonečné Boží lásky, a proto se také adorace může stát extází lásky, zpěvem radosti a lásky. Adorace pomáhá zintenzivnit, zvnitřnit duchovní život, činí ho více jednoduchým, takže se konání i modlitba postupně promění v stálou a čistou adoraci. V eucharistické úctě se zvětšuje přitažlivost ke kontemplaci, důvěrné modlitbě, která uvádí do tajemství Krista, které je školou lásky, kde miluje Bůh a kde má milovat i církev.²⁵⁰ Sjednocení s Kristem dosvědčuje svatý Pavel, když říká: „Už nežiji já, ale žije ve mně Kristus“ (Gal 2,20). Poznání, že Kristus je zde s námi, člověka opravdu promění. Kristus se člověku daruje, vstupuje s ním do společenství a zve ho, aby se mu také daroval.²⁵¹

3.1.4 Obětování vlastního života

Dokument *Rok eucharistie* říká: „Z eucharistie pramení spiritualita oběti, sebedarování, nezištné vydanosti a darování se.“²⁵² Postoj darování sebe, nabídka vlastního života vychází ze slavení eucharistie²⁵³, při němž církev přináší Kristovu obět a zároveň se obětuje spolu s ním. Proto církev vybízí věřící, aby se učili sami sebe přinášet v oběť.²⁵⁴ Na Kristovu lásku odpovídá církev darem sebe. Slavení eucharistie není jen důvěrné setkání tváří v tvář věřícího s Kristem, ale je to také reálná účast na památce jeho utrpení, smrti a vzkříšení. Je to památka risku Kříže, který nás zve k darování sebe samého Bohu a bližním. Vyžaduje pohotovost a láskyplnou poslušnost až k smrti, jako Kristus daroval sebe sama ve velikonočním tajemství²⁵⁵ Eucharistická adorace tedy přispívá a podporuje věřící, aby obětovali svůj život s Kristem Otci v Duchu svatém (srov. EM 50, EC 80).

²⁴⁹ Srov. kapitola 2.2.3 Eucharistická úcta prohlubuje sjednocení s Kristem, s. 49.

²⁵⁰ Srov. Roberto MORETTI, heslo *Adorazione*, in: DES, 1. svazek, s. 30 – 31

²⁵¹ Srov. Joseph Ratzinger, *Il Dio vicino*, s. 71 – 72.

²⁵² Srov. *Rok eucharistie* 24.

²⁵³ Srov. kapitola 2.3.4 Eucharistická úcta posiluje postoj vydanosti, obětování sebe samého, s. 49.

²⁵⁴ Srov. VPŘM 79; EM 12; Ede 13.

²⁵⁵ Srov. Joan Maria CANALS, *Pregare davanti all'eucaristia*, in: *Enciclopedia dell'Eucaristia*, s. 737 – 738.

Někdo by mohl namítnout, že obětováním sebe sama ztrácí člověk vlastní svobodu. Opak je však pravdou. Čtyřicátý šestý světový eucharistický kongres říká, že podmínkou svobody je pokorné a přesvědčené sebenabídnutí Bohu. Právě při slavení a kontemplaci eucharistie se učíme tomuto postoji vydanosti.²⁵⁶

Jan Pavel II. ujišťuje věřící, že když při adoraci Kristu obětují svůj život, svou práci, tak do jejich života pronikne světlo, dokonce i utrpení a zoufalství může být proměněné, protože on je ten, který převádí ze smrti do života.²⁵⁷

3.2 Naslouchání Slovu

Druhý Vatikánský koncil zdůraznil mimořádný význam Písma svatého v liturgii (srov. SC24). Dále vyzval, aby se sjednotila liturgie a jiné formy úcty a modlitby, doporučuje, aby se chvíle modlitby, tedy také eucharistická adorace, konala s ohledem na liturgickou dobu (srov. SC13). Proto také instrukce *Eucharisticum mysterium* poukazuje na sepětí slavení eucharistie a eucharistické úcty (srov. EM 60) a doporučuje zařadit čtení z Písma svatého během eucharistické adorace (srov. EM 62). Písmu svatému máme naslouchat, nejenom ho slyšet říká Daniel Mischler. Podle něho je slyšení slova pouze první etapa naslouchání, naslouchání vyžaduje vyjít naproti tomu, který mi chce sdělit důležitě sdělení, a to zavazuje k cestě víry, k přijetí slova, k odpovědi a darování sebe samého. Naslouchat Bohu znamená uznat ho jako zdroj mé existence, Vykupitele a Pána mého života a dále žít ve společenství s ním i s ostatními lidmi. Pokud Bohu takto naslouchám, pak se důvěra a poslušnost jeho slova stane pro mne pramenem radosti. Naslouchání Bohu samozřejmě vyžaduje ztišení, abych uslyšel jeho hlas. Proto postojem pro naslouchajícího člověka nebo společenství je mlčení, tichá modlitba, meditace slyšeného slova. Tento postoj zaujímá společenství při slavení eucharistie, nebo také při adoraci, když naslouchá Božímu slovu. Během adorace věřící naslouchají Slovu, aby ho přijali, kontemplovali. Důležité je zůstat před Pánem, který na nás „hledí“. Pokud boží slovo posloucháme, přijímáme, meditujeme, tak se disponujeme pro odpověď, sjednocení se s ním. Dokonce, když někdo naslouchá Božímu slovu, zahrnuje ho do své modlitby, tak ono v něm rozmnožuje touhu naslouchat mu znova. Při slavení eucharistie stůl slova je těsně spjat se stolem eucharistie, proto se Daniel Mischler domnívá, že slovo Boží a eucharistie patří také neoddělitelně k sobě. Když je eucharistie a Boží slovo spojeno ve mši svaté, proč ho

²⁵⁶ Srov. *Eucharistie a svoboda*, 46. světový eucharistický kongres, Wrocław, 25. 5. – 1. 6. 1997, Sekretariát ČBK, Praha 1997, 23.

²⁵⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis biskupovi z Liège*, s. 7.

tedy oddělovat při adoraci? Adorace navazuje na slavení eucharistie, v jistém smyslu je prodlužuje.²⁵⁸ Odkazují též na čtvrtou kapitolu, ve které je odstavec věnovaný také tomuto vtahu.

Kristus se nám daroval skrze své slovo a skrze eucharistii. V eucharistii, která je uctívána, „přetrvává chuť“ Slova, které se stalo tělem,²⁵⁹ jež bylo hlásáno. Proto je vhodné začít adoraci úryvkem Písma svatého,²⁶⁰ vybraného v souladu s liturgickou dobou, aby četba Písma a následná meditace, připravovala na slavení eucharistie (srov. EM 58, EC 79). To se může například uskutečnit tak, že se při adoraci přečtou texty z následující neděle. Tímto způsobem se lze připravovat na nedělní slavení, abychom byli schopni přijmout Boží slovo, které tam bude přečteno, a aby toto slovo „nevyrchalo“ z naší mysli a srdce při odchodu z kostela, ale přispělo k proměně našeho života.²⁶¹ Také Jan Pavel II. zdůrazňuje pozornou přípravu na slyšení Božího slova, píše: „Nestačí, aby byly biblické úryvky hlásány (...), jestliže se nehlasají s péčí, předchozí přípravou, zbožným nasloucháním a rozjímavým tichem, které je nutné, aby se Boží slovo dotklo života a prozářilo jej.“²⁶²

Často posloucháme nepozorně, se spěchem. To někdy také platí o našem naslouchání Božímu slovu. Boží Slovo však je živá osoba, Slovo, které se stalo tělem. Naslouchat Božímu slovu znamená přijmout ho, učinit ho vlastním. Znamená to podřídit se jeho oživujícímu konání, zamilovat si ho. Máme-li ho zachovávat, musíme ho milovat. Pokud budeme Slovo milovat a budeme ho zachovávat, pak mu jistě také přizpůsobíme svůj život.²⁶³

3.3 Ticho

Ticho má mnoho podob, může vyjadřovat různé, někdy paradoxní situace, emoce, tužby či stavy mysli, pokoru i snobismus, někdy vyzařuje teplo, jindy chlad. Ticho může být jako postoj přijetí nebo jako postoj obrany či útoku. Ticho je důležitou součástí komunikace, naslouchání. Na rozdíl od slov, která někdy vedou ke konfliktům, je ticho paradoxně schopno přenášet prožívané emoce, pochopení i jednotu. Ticho je

²⁵⁸ Srov. Daniel MISCHLER, *L'adorazione eucaristica*, s. 33 – 45.

²⁵⁹ Srov. Jan 1,14; Zde se dotýkáme dalšího tématu, totiž vztahu eucharistie, adorace a vtělení Krista. O souvislosti vtělení a eucharistie píše například Michael FIGURA, *Eucharistie – sakramentální vtělení*, in: *MKR Communio* 1 – 2/2003, s. 56 – 71.

²⁶⁰ Srov. Giuseppe CROCETTI, *L'adorazione a Cristo*, s. 26.

²⁶¹ Srov. *Rok eucharistie* 25.

²⁶² Srov. *Mane nobiscum Domine* 13.

²⁶³ Marie-Benoîte ANGOT, *La vita di adorazione*, 68 – 73.

podmínkou k naslouchání ať už lidem nebo také Bohu. Pokud se člověk ztiší, například při meditaci, modlitbě, často mu na mysli vyvstanou bolestné vzpomínky, nepříjemné myšlenky. Proto se někteří lidé vyhýbají tichu a obklopují se hlukem, aby se vyhnuli těmto problémům. Jak už jsem řekl, v tichu k nám také promlouvá Bůh. Proto mlčení je správný postoj tváří tvář Nevyslovitelnému.²⁶⁴

3.3.1 Ticho jako prostor pro setkání s Bohem

Ticho, mlčení nesmíme zaměňovat s prázdnotou, kterou se snažíme vyplnit. Mlčení je postoj tvora, který stanul před svým Pánem a stvořitelem.²⁶⁵ Vyjadřuje přítomnost, vnímavost vůči Bohu. Z mlčení také vychází vnitřní modlitba i modlitba chval, díků, proseb.²⁶⁶ Mlčení je místo prohloubení, přemítání a rozlišování. Mlčení, chvíle ztišení pomáhá vyslovit intenzivní touhu lidského srdce po Bohu. Ticho je prostředí, ve kterém se rozvíjí společenství s Bohem, protože nás připravuje pro Boží dotek a uvádí nás do jeho společenství a nechává nás prodlévat v Boží přítomnosti. Mlčení, vnější i vnitřní, otevírá lidské srdce pro nekonečno. Když se někdo ztiší, vyjadřuje potřebu, touhu po společenství s Bohem. Ticho také vyjadřuje radost ze setkání s ním.²⁶⁷

3.3.2 Ticho v liturgii

Ticho patří k liturgii. Jak říká konstituce o liturgii *Sacrosanctum Concilium*: „Ve vhodných chvílích se má také zachovávat posvátné mlčení“ (srov. SC 30). Ticho tedy není prázdňem bez slov, ale je to liturgické konání.²⁶⁸ Papež Jan Pavel II. napsal, že ticho je důležité při slavení eucharistie pro usebrání, zvnitřnění. Během mše svaté je zařazena chvíle ticha po naslouchání Božimu slovu a po svatém přijímání. Chvíle ticha při slavení eucharistie jakoby pokračují v usebrané modlitbě, adoraci a rozjímání před Nejsvětější svátostí.²⁶⁹ Podobně zdůrazňuje tentýž papež v apoštolském listu *Mane nobiscum Domine* význam ticha pro slavení i uctívání eucharistie.²⁷⁰

Domenico Sartore rozlišuje čtyři kategorie ticha: Ticho usebrání (*silenzio di raccoglimento*), ticho osvojení (*silenzio di appropriazione*), ticho meditační a nakonec

²⁶⁴ Srov. Róbert SARKA, *Liturgia a ticho*, in: *Liturgia, časopis pre liturgickú obnovu* 1/2003, s. 44 – 50.

²⁶⁵ Srov. Antonio DONGHI, *Gesta a slova*, KN, Kostelní Vydří 1995, s. 29 – 32.

²⁶⁶ Srov. *Rok eucharistie* 28.

²⁶⁷ Srov. Antonio DONGHI, *Gesta a slova*, KN, Kostelní Vydří 1995, s. 29 – 32.

²⁶⁸ Srov. Róbert SARKA, *Liturgia a ticho*, in: *Liturgia, časopis pre liturgickú obnovu* 1/2003, s. 44 – 50.

²⁶⁹ Srov. *Rok eucharistie* 28.

²⁷⁰ Srov. *Mane nobiscum Domine* 18.

ticho adorační. *Usebrané ticho* vybízí shromážděné společenství, aby si uvědomilo Boží přítomnost, a vede každého účastníka k osobní modlitbě. Například při úvodních obřadech na Velký pátek, při kající bohoslužbě, či po homilii. K tomuto mlčení je též vyzváno společenství, aby se modlilo za bratry, kteří se účastní nějakého obřadu, například biřmování, před kolektou, před modlitbou na konci obřadu, při požehnání. *Osvojující ticho* je spojené s nasloucháním a vnitřním přijetím modliteb předsedajícího. Vede k sjednocení s knězem. Například při kněžském svěcení, při zasvěcení panen, při svěcení olejů. *Meditační ticho* zve ke krátké meditaci nad slyšeným Božím slovem, homilii, žalmech a tak dále. *Adorační ticho* je po svatém přijímání, při společné i soukromé adoraci, kdy se věřící modlí před Nejsvětější svátostí nebo na Velký pátek při klanění se kříži.²⁷¹

3.3.3 Ticho a eucharistická adorace

Instrukce *Eucharisticum mysterium* i obřady *De sacra communione et de cultu mysterii eucaristici extra missam* doporučují vyhradit při eucharistické adoraci vhodnou chvíli posvátnému mlčení (srov. EM 62, EC 95). Ticho, jak je již řečeno o odstavci výše, vyjadřuje postoj tvora před Pánem, naslouchání Bohu, touhu po společenství s ním a radost z Božího doteku.

Enrico Mazza pojednává o tichu v adoraci, podle již zmíněného úzkého vztahu slavení eucharistie a adorace. Říká, že chvíle ticha při eucharistické adoraci korespondují s chvílemi ticha během slavení eucharistie a na ně navazují. Proto tiché chvíle modlitby mohou být věnovány tématům liturgické doby, úryvkům Písma, liturgickým textům a modlitbám, obsaženým ve slavení eucharistie.²⁷² Poznámka Enrica Mazzy potvrzuje, že adorace se inspiruje v eucharistickém slavení, jak jsem o tom pojednal ve čtvrté kapitole.

Rinaldo Falsini se ještě pozastavuje nad vhodnou délkou tiché modlitby při společné adoraci. Domnívá se, že veřejná adorace, kterou koná nějaká farnost nebo společenství, nemůže vynechat ticho, které je postojem liturgie a postojem před Boží přítomností. Ticho se ovšem nesmí stát převládajícím postojem. Proto podle něho není možné svolat společenství, když se pak adorace zúží na absolutní nebo přehnaně prodlužované mlčení.²⁷³

²⁷¹ Srov. Domenico Sartore, heslo *Silenzio*, in: Domenico SARTORE, Achille M. TRIACCA, Carlo CIBIEN (edd.), *Liturgia*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2001, s. 1869 – 1871.

²⁷² Srov. Enrico MAZZA, Rinaldo FALSINI, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, s. 419.

²⁷³ Srov. tamtéž, s. 427.

3.4 Postoje při adoraci

Vnější postoje, gesta nejsou pro modlitbu nezbytná, ale pomáhají k tomu, abychom vzbudili a udrželi vnitřní city, říká Tomáš Špidlík.²⁷⁴ Adorace se nekoná jen hlavou, ale celým tělem. Postoje prostrace, úklony, sezení, vztáhnutí rukou, nám pomáhají živě se vyjádřit. Postoje těla pomáhají také našemu duchu, aby se ztišil.²⁷⁵

Nejsme před Bohem, kterého bychom si vymysleli, ale před Bohem, který se nám daroval, který nás osvobozuje a vede nás k vzkříšení. Taková modlitba se však musí hledat. Pán se nám dává tělesně. Proto i naše modlitba musí být tělesná. To vyžaduje novou zbožnost, požadavek vyjádřit se duší i tělem. Všechny duchovní možnosti našeho těla se mají účastnit. Zpěv, mluvení, mlčení, sezení, stání, klečení. V minulosti se nám možná zastínil zpěv a mluvení, a tak při adoraci zůstávali jeden vedle druhého v pouhém mlčení. Naopak dnes je tendence zapomenout na mlčení. Ale jen všechny tři postoje dohromady, mluvení, mlčení a zpěv, nás uschopňují otevřít se Pánu. To samé platí pro postoje těla. Sezení, stání, klečení. V minulosti byly různě zdůrazňovány. Opět je třeba, aby byly zahrnuty do modlitby všechny tyto postoje.²⁷⁶

3.4.1 Stání

Stání vyžaduje, aby člověk povstal, byl pozorný a usebral se. Je to postoj ovládnutý, vzprímený, vyžadující pozornost, pohotovost odejít či vykonat rozkaz.²⁷⁷ Stání je vyjádření disponibility k vykročení pod vedením Božího slova. Je to stejný výraz, jako když Izraelité jedli beránka ve stoje, připraveni vyjít z Egypta. Stání je výraz vítězství Krista. Když my stojíme, sdílíme toto gesto s Izraelity připravenými vyjít, a také stojíme před Vzkříšeným Pánem, a vyznáváme jeho vítězství.²⁷⁸ Když ve stoje nasloucháme Božímu slovu, projevujeme tím bázeň i odvahu a vůli to vyplnit.²⁷⁹

Stáním vyznáváme synovskou svobodu, kterou jsme dostali od Krista²⁸⁰. Stání před Bohem vyjadřuje postoj úcty a také znázorňuje zprostředkující činnost, ať už

²⁷⁴ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, s. 434.

²⁷⁵ Srov. Anselm GRÜN, *Modlitba jako setkání*, s. 39.

²⁷⁶ Srov. Joseph Ratzinger, *Il Dio vicino*, s. 94 – 95.

²⁷⁷ Srov. Romano Guardini, *O posvátných znameních*, KN, Kostelní Vydří 1992, (dále jen: Romano Guardini, *O posvátných znameních*) s. 12.

²⁷⁸ Srov. Joseph Ratzinger, *Il Dio vicino*, s. 95.

²⁷⁹ Srov. Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*, Dobrá kniha, Trnava 2005, (dále jen: Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*), s. 159.

²⁸⁰ Srov. *Rok eucharistie* 29.

kněze, který zastupuje lid²⁸¹, nebo věřící, modlí se za své blízké, za svět. Můžeme tedy souhlasit s Nicolou Buxem, který považuje tento postoj za možný při adoraci.²⁸²

K eucharistické úctě také tradičně patřili eucharistické průvody, proto se domnívám, že mezi výčet postojů patří také kráčení. Kráčení naznačuje putování k nebeské vlasti. Kráčení značí hledání, vidění a volbu. Pomalá chůze ukazuje na myšlenkové soustředění, plně zaměstnávající mysl. Zastavování naznačuje rozhodování, co dělat, kudy jít. Když kráčíme v průvodu, vyjadřujeme víru, vědomí, že jsme obklopeni Boží mocí. Naše kráčení je modlitba v akci.²⁸³ Romano Guardini říká, že kráčení se může stát dokonce bohoslužbou, když vědomě a uctivě kráčíme před Bohem. Například když kráčíme s „modlícím se“ srdcem v procesí a provázíme Pána ulicemi města.²⁸⁴ Obřady *De sacra communione et de cultu mysterii eucaristici extra missam* říkají, že eucharistické průvody jsou svědectvím živé víry a úcty k Nejsvětější svátosti (101).

3.4.2 Klečení

Klečení je výrazem pokání, pokory. Klečení, modlitba na kolenou, neznamena jen pokání, také vyjadřuje fyzické klanění, úctu k Nejsvětější svátosti, adoraci²⁸⁵ a také naléhavost modlitby.²⁸⁶ Zůstáváme připraveni, pohotová, ale také se skláníme před velikostí Boha. Podstatou klečení je sklonění „srdce“ před Bohem v úctě a bázni. Člověk si uvědomuje velikost Boha, pokorně se před ním sklání a říká: „Ty jsi velký Bůh a já nejsem nic.“²⁸⁷ Joseph Ratzinger tvrdí, že klečení je projevem křesťanské kultury, vycházející z Písma svatého a z poznání Boha.²⁸⁸

Jeden z nejdůležitějších textů pro teologii tohoto postoje je christologický hymnus z listu Filipánům, který vztahuje na Krista Izaiášovo proroctví, že celé stvoření před ním poklekne (srov. Flp 2,10). Z tohoto textu vyplývá důvod, proč prvotní církev poklekala před (ukřižovaným) Kristem. Vzdávala mu tak úctu a projevovala svou víru. Když my poklekáme před Kristem, je to fyzické vyjádření našeho Ano k jeho

²⁸¹ Srov. Ladislav POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, Česká katolická charita, Praha 1976, (dále jen: Ladislav POKORNÝ, *Obnovená liturgie*), s. 51.

²⁸² Srov. Nicola BUX, *Dove egli dimora*, s. 124.

²⁸³ Srov. Antonio DONGHI, *Gesta a slova*, KN, Kostelní Vydří 1995, s. 43 – 45.

²⁸⁴ Srov. Romano Guardini, *O posvátných znameních*, s. 14.

²⁸⁵ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, s. 437.

²⁸⁶ Srov. Ladislav POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 52.

²⁸⁷ Srov. Romano Guardini, *O posvátných znameních*, s. 11.

²⁸⁸ Srov. Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*, s. 153.

přítomnosti (jako Boha, člověka s duší i tělem) mezi námi.²⁸⁹ Klečení, pokleknutí je vyjádření víry v reálnou přítomnost Pána Ježíše v eucharistii. Připojujeme se tak k nebeské liturgii, k starcům, kteří se klaní Beránkovi.²⁹⁰

3.4.3 Prostrace

Postoji klečení je velmi blízký postoj prostrace, padnutí na tvář.²⁹¹ Již Písmo mluví o padnutí na zem, ležení na zemi před Boží mocí, klanění se²⁹² či pokleknutí. Tyto výrazy mohou být spojené nebo se mohou překrývat. Tento postoj je úklonou a zároveň naléhavou prosbou vyjádřenou tělem. Může též vyjádřit akt víry a klanění se. Přitom se neodděluje tělesný a duchovní rozměr, oba k sobě navzájem patří. Tělesný úkon se stává nositelem duchovního smyslu, bez kterého by byl tělesný úkon prázdný a naopak duchovní aspekt se musí vyjádřit též tělesně. Člověk se všim co je, se takto při modlitbě, adoraci sklání před přítomností Boží. V liturgii se tyto postoje používají při kněžském svěcení a na Velký pátek.²⁹³ Myslím, že tento postoj napomáhá adorujícím prožít hlouběji sklonění se před Bohem. Je možno ho použít při osobní eucharistické adoraci nebo v malém společenství, když je to technicky možné a neruší tím ostatní adorující.

3.4.4 Sezení

Sezení je postoj naslouchání a meditování slyšeného slova.²⁹⁴ Vyjadřuje postoj učedníků, kteří naslouchali Ježíšovi, když mluvil na hoře (srov. Mt 5,1) nebo napodobují Marii, sedící u Mistrových nohou a naslouchá mu (srov. Lk 10,39). Sezení vyjadřuje, že něco očekává, či někomu naslouchá. Tento postoj podporuje pozornost, přemítání, kontemplaci, a také vyjadřuje touhu po společenství.²⁹⁵ Sezení je tedy také vhodný postoj pro adoraci, obzvláště trvá-li delší dobu.

²⁸⁹ Srov. Joseph Ratzinger, *Il Dio vicino*, s. 96.

²⁹⁰ Srov. *Rok eucharistie* 29.

²⁹¹ Srov. Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*, s. 151.

²⁹² Srov. kapitola 2.4.2 Klanění v některých textech Písma svatého, s. 51.

²⁹³ Srov. Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*, s. 151 – 155.

²⁹⁴ Srov. Joseph RATZINGER, *Duch liturgie*, s. 159.

²⁹⁵ Srov. Antonio DONGHI, *Gesta a slova*, s. 25 – 28.

3.5 Modlitba

V této kapitole jsem se už zmínil o kontemplaci, sjednocení s Kristem, naslouchání, tedy můžeme říci vnitřní modlitbě. Dokumenty mluví ještě o přimluvné a prosebné modlitbě (srov. EM 66), klanění (EC 90) a uctívání (srov. EM53). Domnívám se, že k adoraci také patří modlitba chvály a díky, protože tyto způsoby modlitby jsou obsaženy v slavení eucharistie. Podobně *Katechismus Katolické církve* také mluví o těchto způsobech modlitby.²⁹⁶ Jistě by se o modlitbě dalo mluvit mnohem obsírněji a hlouběji, ale zde bych se chtěl přidržet rozdělení těchto způsobů modliteb, jak je předkládá katechismus.

3.5.1 Velebení a klanění

Velebení je odpověď člověka na setkání s Bohem a na jeho obdarování. Člověk velebí Boha za požehnání, jež se mu dostalo (srov. KKC 2626). Velebení má dva směry: „Někdy velebení stoupá, nesené Duchem svatým skrze Krista k Otci (...), někdy vyprošuje naše modlitba milosti Ducha svatého, která skrze Krista sestupuje od Otce“ (KKC 2627).

Klaněním tvor uznává Boha jako Pána. *Katechismus Katolické církve* říká: „Klanět se Bohu znamená uznat ho jako Boha jako Stvořitele a Spasitele, Pána všeho, co existuje, jako nekonečnou Lásku. (...) Klanět se Bohu to znamená v úctě a naprosté "nicotnosti tvora", který existuje pouze skrze Boha“ (KKC 2096 – 2097). Člověk se nesklání před Bohem jen proto, že Bůh je silnější a dokonalejší, ale také protože člověk poznal, že je toho Bůh hoden, že je pravda, dobro, smysl všeho. Klanění je také důležité pro náboženský i duševní život člověka. Život člověka je totiž založen na pravdě, že Bůh je Bohem a člověk je Božím tvorem. Každý úkon klanění tuto pravdu uznává a naplňuje. Proto bychom se měli klanění také „učit“.²⁹⁷ Domnívám se, že adorace je k tomu vhodným místem. V adoraci se skláníme před Bohem, uznáváme Boží vznešenost i jedinnost, také adorací vyjadřujeme svou závislost na Bohu: V adoraci nechceme ho o nic prosit, neměli bychom chtít nic dosáhnout, krásných pocitů, klidu, nestaráme se o své starosti, nechválíme se, ani se nehaníme, říká Anselm Grün. Podle něho je adorace jednoduché padnutí před Pánem, protože je to Pán a stvořitel. Je to vyznání závislosti na Bohu, protože sami nemáme nic, co bychom od něho nedostali. Adorací každý vyznává, že Bůh je jeho Pán, cíl jeho touhy. Protože ho Bůh zcela

²⁹⁶ Srov. KKC 2626 – 2649.

²⁹⁷ Srov. Romano GUARDINI, *O modlitbě*, Zvon, Praha 1991, (dále jen: Romano GUARDINI, *O modlitbě*), s. 86 – 90.

uchvátil, může zapomenout na sebe a snažit se hledět jen na něho.²⁹⁸ Tento postoj klanění posiluje ctnost pokory (srov. KKC 2628). Jak už jsem řekl, adorace nabízí možnost posilovat vědomí pravého místa před Bohem, pravé důstojnosti, kterou Bůh dává, a zároveň brání stavět na jeho místo kohokoli, či cokoli jiného. Adorace také nabízí možnost získat svobodu od jakékoli jiné nadvlády, protože jak řekl papež Jan Pavel II., ti kdo uctívají Boha v duchu a pravdě se stávají svobodnými.²⁹⁹

3.5.2 Prosby a přímlyvy

Člověk, který se cítí slabý a vystavený nebezpečí, žádá prosebnou modlitbou Boha o pomoc.³⁰⁰ Avšak prosit neznamená jen modlit se, když nemůžeme dál s vlastními silami. Jeho pomoc není jen nahrazování našich mezer. Uvědomujeme si, že celý náš život je závislý na Bohu, vše, co konáme a co máme, je od Boha.³⁰¹ Modlitbou vyjadřujeme svůj vztah k Bohu. Uznáváme, že Bůh je zdrojem naší existence i posledním naším cílem. Důvěra v Boha nám dává naději na vyslyšení (srov. KKC 2629 – 2630). Neměli bychom zapomínat na podmínku: „Ne jak já chci, ale jak ty chceš“ (Mt 26,39). Nejsme obchodníky, kteří směňují zboží a diktují si podmínky.³⁰² *Katechismus Katolické církve* říká, že první impuls k prosbám je prosba o odpuštění, které nás vrací do společenství s Bohem i s bližními. Středem proseb je touha po Božím království. Nejprve tedy prosíme o příchod Božího království a za vše, co napomáhá jeho příchodu. Touto prosbou může každý spolupracovat na tomto příchodu. Poté i ostatní potřeby jsou podnětem proseb (srov. KKC 2631 – 2633). Prosba žádá o pomoc v konkrétní situaci, jednotlivé potřebě, ale také vyprošuje, abychom uskutečnili Boží plán. Můžeme tedy prosit stále, nejen v nouzi, nýbrž také si máme vyprošovat Boží milosti a dary.³⁰³

Přímlyva je prosebná modlitba, ve které se připojujeme k přímlyvě Krista, který je při přímlyvcem u Otce. Přímlyvná modlitba usiluje o prospěch druhých, máme se modlit za naše nepřátele (srov. KKC 2634 – 2635). Nezapomínejme, že Ježíš dal učedníkům příkaz: „Modlete se za ty, kdo vás pronásledují“ (Mt 5,44). Tomáš Špidlík,

²⁹⁸ Srov. Anselm GRÜN, *Modlitba jako setkání*, KN, Kostelní Vydří 1993, (dále jen: Anselm GRÜN, *Modlitba jako setkání*), s. 37 – 38.

²⁹⁹ Srov. JAN PAVEL II., Encyklika *Veritatis splendor*, Zvon, Praha 1994, 87.

³⁰⁰ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, Refugium Velehrad-Roma, Velehrad 2000, (dále jen: Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*), s. 414.

³⁰¹ Srov. Romano GUARDINI, *O modlitbě*, s. 101.

³⁰² Srov. tamtéž, s. 108 – 109.

³⁰³ Srov. tamtéž, s. 102 – 103.

když mluví o modlitbě za nepřátele, poznamenává, že i oni se mohou obrátit a přijmout milost od Boha.³⁰⁴ Svatý Jakub vyzívá věřící, aby se za sebe modlili navzájem (srov. Jak 5,16). *Katechismus Katolické církve* zdůrazňuje, že přímá modlitba křesťanů nezná hranic, neboť se má konat za všechny lidi, za mocné i za ty, kteří odpírají evangelium (srov. KKC 2636). Také papež Jan Pavel II. vybízí ty, kteří se při adoraci setkávají s Pánem, aby mu „představovali“ celý svět a také všechny ty, kteří ho neznají a jsou od něho vzdáleni. Jejich jménem, aby před ním bděli.³⁰⁵

O vhodnosti přímé modlitby při adoraci se zmiňuje instrukce *Eucharisticum mysterium*, když dokonce dovoluje, aby v naléhavých situacích ordinář nařídil delší či nepřetržitou přímou modlitbu (srov. EM 64). Obřady *De sacra communione et de cultu mysterii eucaristici extra missam* doporučují při adoraci prosit za sebe, za všechny své blízké, za mír a spásu světa (srov. EC 80). Můžeme tedy říci, že ten, kdo se modlí před Nejsvětější svátostí, zůstává před Kristem, raduje se z jeho intimity, otevírá mu své srdce a modlí se za svět, pokoj a spásu světa.³⁰⁶

3.4.3 Děkuvzdání

Děkuvzdání je reakce na dar od Boha, je to odpověď na vyplněnou prosbu. Člověk si uvědomuje, že vše co má, pochází od Boha. Toto poznání ho opět vede k dalším díkům. Vděčnost vychází z poznání, že jsem byl obdarován, z toho, že nic není samozřejmé, že na nic nemám „právní nárok“, že vše, co mám, jsem dostal.³⁰⁷

3.4.3.1 Důvody díků

Eugenio Costa uvádí tři důvody vděčnosti. Prvním důvodem je svět a celé stvoření, které vychází od Boha, z jeho lásky. Dalším důvodem díků je vykoupení lidstva, spása darovaná lidstvu Ježíšem Kristem. Poslední důvod vděčnosti jsou všechny osobní dary, které každý z nás přijal a stále přijímá.³⁰⁸ Dary, které přijímáme od Boha mohou být například život, zdraví, rodina, přátelé, povolání atd. Tomáš Špidlík poukazuje na to, že nemáme zapomínat děkovat za dary milosti, za křest, posvěcující

³⁰⁴ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, s. 419 – 423.

³⁰⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis biskupovi z Liège*, s. 5.

³⁰⁶ Srov. Joan Maria CANALS, *Pregare davanti all'eucaristia*, in: *Enciclopedia dell'Eucaristia*, s. 737 – 738.

³⁰⁷ Srov. Romano GUARDINI, *O modlitbě*, s. 110 – 113.

³⁰⁸ Srov. Eugenio COSTA, *La preghiera, respiro della vita*, Edizioni ADP, Roma 2001, (dále jen: Eugenio COSTA, *La preghiera*), s. 61 – 64.

milost, za eucharistii a další svátosti. Za to, že jsme uváděni do poznání křesťanských pravd.³⁰⁹

3.4.3.2 Naučit se děkovat

Děkování je vlastní tomu, kdo zakouší, že je zahrnován láskou, nezaslouženě milován, nebo že mu bylo odpuštěno.³¹⁰ Dík vede k životu v radosti a vděčnosti. Eugenio Costa říká, že díky nám otvírají oči, abychom viděli Boží dary. Vděčnost nám dává zakusit láskyplnou starostlivost Boha o nás i jeho lásku, která nám darovala vše potřebné. Možná nám zevšedněla zvěst o Boží lásce, kterou nám ukázal Kristus na kříži. Měli bychom znovu odkrýt Kristovu lásku k nám.³¹¹ Je nutné zbavit se lhostejnosti, která pokládá vše za samozřejmé. Je třeba se naučit děkovat za to, že dýchám, žiji, že mám co jíst, děkovat za víru, za Boží působení v mém životě.³¹² *Katechismus Katolické církve* říká: „Každá radost a každé utrpení, i každá událost a každá potřeba může být pohnutkou k díkůvzdání“ (KKC 2638). Vidíme, že katechismus vybízí i k děkování za věci těžké a nesnadno nepochopitelné. Děkovat stále, i v těžkých situacích, umění přijmout tyto věci s díkem je pramenem pokoje a vyrovnanosti.³¹³

3.4.3.3 Díkůvzdání a eucharistie

Jak už jsem naznačil v první kapitole, slavení eucharistie je spjato s díkůvzdáním. Liturgické texty vedou k díkům za dílo spásy i za dary, které od Boha přijímáme.³¹⁴ Instrukce dokument *Eucharisticum mysterium* říká: „Církev (...) společně s Kristem vzdává v Duchu svatém díky Otci za všechna dobra, která dává lidem ve stvoření a především pak ve velikonočním tajemství“ (EM 3c). Proto „vzdávání díky je charakteristikou modlitby církve“ (KKC 2637). Když si uvědomíme, říká Jan Pavel II., že eucharistie je největší dar, vede nás to k vděčnosti a věrnosti. Skrze víru poznáváme pravý postoj, kterým máme odpovédět na tajemství eucharistie, a to je díkůvzdání a chvála (srov. DC 12). A dále říká, že uctíváním Nejsvětější svátosti činíme úkon vzdávání díky Otci, který prostřednictvím Syna navštívil a vykoupil svůj lid. Vedeni příkladem Krista, křesťané v modlitbě s důvěrou otvírají své ruce a srdce, aby přijali

³⁰⁹ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, s. 415.

³¹⁰ Srov. *Rok eucharistie* 25.

³¹¹ Srov. Eugenio COSTA, *La preghiera*, s. 62 – 63.

³¹² Srov. Romano GUARDINI, *O modlitbě*, s. 112.

³¹³ Srov. Eugenio COSTA, *La preghiera*, s. 65.

³¹⁴ Srov. kapitola 1.2.1.3 Díkůvzdání při slavení eucharistie, s. 11.

Boží dar a poděkovali mu za jeho nezištnou přízeň.³¹⁵ Eucharistie, a tedy také adorace, nás vedou k tomu, abychom spojovali své díky s díkůvzdáním samotného Krista, a učí nás také, abychom děkovali stále.³¹⁶

Tomáš Špidlík připomíná, že děkování je možné odlišit od chvály, i když mezi sebou navzájem souvisí. Děkujeme za něco, co jsme dostali a chválíme samotného Boha. Čím více poznáváme Boha samotného a dary od něho, tím více mu děkujeme a chválíme ho.³¹⁷

3.4.4 Chvála

Katechismus Katolické církve říká: „Chvála je způsob modlitby, která bezprostředně uznává, že Bůh je Bůh. Opěvuje ho pro něho samotného, oslavuje ho, protože on je, bez ohledu na to, co koná. (...) Skrze chválu se Duch spojuje s naším duchem, (...) vydává svědectví jednorozenému Synu, v němž jsme byli přijati za syny a skrze něhož oslavujeme Otce“ (KKC 2639). Církev slovy žalmů, chvalozpěvy a duchovními písněmi chválí Boha za dílo spásy, které vykonal v Ježíši Kristu, za jeho vtělení, smrt, vzkříšení a nanebevstoupení. Chválou se pozemská církev připojuje k nebeské liturgii, oslavující a zpívající chválu tomu, který sedí na trůnu a Beránkovi (srov. KKC 2641 – 2642).

Romano Guardini píše, že Boží velikost a krása, svatost, spravedlnost, moudrost, dobrota a také ostatní jeho vlastnosti jsou hodny klanění a chvály.³¹⁸ Člověk si uvědomuje velikost Boha, jeho vlastnosti a vzdává mu chválu. Eugenio Costa říká, že můžeme chválit Boha přímo, například některé žalmy chválí Boží dobrotu, věrnost, spravedlnost³¹⁹, nebo chválíme Boha za to, jak se zjevuje skrze stvoření, či dokonce lidskou prací, uměním atd., protože člověk stále používá ke své práci Božích darů. Skrze stvoření a lidská díla však naše chvála musí směřovat k Bohu.³²⁰

Bůh nepotřebuje, abychom ho ujišťovali o jeho vlastnostech. Podle něho modlitba chvály je nezištná a ryzí forma modlitby. Mnohé žalmy nebo jiné texty Písma svatého vyjadřují hluboký prožitek Boží nádhery a posvátné uchvácení Bohem. Velebí

³¹⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis biskupovi z Liège*, s. 4.

³¹⁶ Srov. *Rok eucharistie* 25.

³¹⁷ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, s. 415.

³¹⁸ Srov. Romano GUARDINI, *O modlitbě*, s. 92.

³¹⁹ Srov. například Žl 146; 148; 150.

³²⁰ Srov. Eugenio COSTA, *La preghiera*, s. 56 – 59.

Boha, jeho vlastnosti a díla.³²¹ Liturgické texty jsou také prostoupeny chválou, například zpěv *Te Deum*, hymny, preface, či doxologie.³²²

Na závěr můžeme říci, že úžas nad tajemnou přítomností Pána ve svátosti přináší nezištná chvála a díkůvzdání za přijatý dar. Uznání nekonečné velikosti tajemství lásky vyvolává množství pocitů v těch, kteří se modlí. Kdo žasne, neuzavírá se, nic nevyžaduje, je spokojen s obdivem, kontemplací, adoruje, chválí, děkuje a dobrořečí Pána. Před svátostí eucharistie roste v adorujících postoj klanění a díků. Kdo adoruje Boha, zasazuje se o jeho zájmy, zřídá se všeho a slouží mu všemi silami a prostředky. Takový člověk by chtěl, aby také celý svět chválil Boha jako on, a proto se stává jeho hlasatelem a také se modlí za všechno stvoření. Chce, aby vše živé chválilo Pána.³²³

3.5 Hudba, zpěv

K liturgii neodmyslitelně patří také zpěv a hudba, je s ní těsně spjata. Proto pro hudbu a zpěv při adoraci platí tatáž pravidla, jako pro hudbu při slavení eucharistie.³²⁴ Hudba v liturgii přispívá ke kráse modlitby, jednomyslné účasti věřících a slavnostnímu rázu obřadů. Hudba a zpěv se zapojují do oslavy Boha a posvěcování věřících (srov. KKC 1156 – 1157). Instrukce *Eucharisticum mysterium* se o hudbě a zpěvu zmiňuje jen dvakrát. V šedesátém druhém článku vybízí, aby věřící odpovídali na Boží slovo. Dále doporučuje používat před požehnáním hymnus *Tantum ergo*, nebo jiný vhodný zpěv. Šedesátý šestý odstavec opakuje výše zmíněný odstavec v souvislosti s krátkým výstavem. Tomáš Špidlík připomíná staré rčení: „Kdo zpívá, dvakrát se modlí.“³²⁵ Také upozorňuje, že společný zpěv sjednocuje mysl a citění věřících, a tedy je účinný prostředek jednoty všech věřících.³²⁶ Dle mého mínění je důležitý text zpěvu a písní. Často texty písní se inspirují texty žalmů, Písma svatého nebo teologickými pravdami, jako například zmíněný hymnus *Tantum ergo* či hymnus *Adoro te devote*.³²⁷ Zpěvy

³²¹ Srov. například Žl 33; 47; 96; 100; 1 Sol 5,18; Kol 4,2.

³²² Srov. Romano GUARDINI, *O modlitbě*, s. 91 – 94.

³²³ Srov. Joan Maria CANALS, *Pregare davanti all'eucaristia*, in: *Enciclopedia dell'Eucaristia*, s. 736.

³²⁴ Srov. např. SC 112 – 121; Eugenio COSTA, heslo *Canto e musica*, in: Domenico SARTORE, Achille M. TRIACCA, Carlo CIBIEN (edd.), *Liturgia*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2001, s. 302 – 328.

³²⁵ Srov. Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, s. 172.

³²⁶ Srov. tamtéž., s. 173.

³²⁷ Tento hymnus se připisuje Tomáši Akvinskému, který jej podle tradice pronesl na smrtelném lůžku. Hymnus je modlitbou, rozhovorem s Bohem, chvalo zpěvem na eucharistii, či spíše na Krista přítomného v eucharistii. – Srov. Jan-Pierre TORRELL, *Adoro Te Devote: nejkrásnější modlitba sv. Tomáše Akvinského*, in: *Salve, Revue pro teologii a duchovní život*, 2/2005 s. 65 – 71; Raniero Cantalamessa

vyjadřují chvály či díky, pocity. Proto tyto zpěvy pomáhají plodněji prožít adoraci, mohou napomoci k tomu, aby vlastní nitro vyjádřilo chvály a díky vzdávané Bohu. Zpěv se tak může dotknout srdce člověka, povzbudit ho, či naplnit radostí.

3.6 Propojení adorace se životem

Vojtěch Kodet vzpomíná, jak kdosi některé účastníky bohoslužeb přirovnal ke kostelním oknům, které sice sledují tisíce bohoslužeb, ale „nehne“ to s nimi.³²⁸ Tito lidé se nenechají vtáhnout do liturgie a zůstanou nezúčastněnými pozorovateli a slavení eucharistie se nepromítne do jejich konkrétního života. Podobný osud může postihnout také účastníky adorace.

3.6.1 Soulad adorace a života

Přítomnost, „teplo a světlo“ Boha, se kterým jsme se setkali, který je s námi, by v nás mělo zůstat a prostupovat každou část našeho bytí a mělo by se odrážet ve všem, co budeme konat. Přítomnost, setkání s Kristem nám pomáhá vidět znamení jeho přítomnosti ve světě a ukazovat je lidem, se kterými se setkáme.³²⁹ Adorace vyjadřuje transcendenci Boha a jeho nekonečnou svatost, říká Roberto Moretti. Dále adorace napomáhá uvědomit si velikost Boha a jeho tajemství. To se odráží do všeho našeho jednání a také všech rovin duchovního života, do našich vztahů s Bohem, do jednoty a spodobení s Kristem.³³⁰ Prostřednictvím adorace se tajemným způsobem buduje nový svět a šíří se evangelium, napsal papež Jan Pavel II. Každý člověk, který se modlí, přibližuje a pozdvihuje svět k Bohu.³³¹

Adorace v Duchu a pravdě je vnitřní postoj otevřenosti Bohu a zároveň touha sjednotit vyznávanou víru s praktickým životem. Modlitba před Nejsvětější svátostí je opravdová, když je podporována věrností a solidaritou vůči potřebným (bližním). Každý, kdo adoruje, cítí velikost a nádheru Boha a zároveň vidí svoji malost a ubohost. Adorace prohlubuje pokoru a chudobu, protože nechává poznat limity, malost a uznat

soudí, že tento hymnus ovlivnil eucharistickou úctu více nežli jiné písně či knihy o eucharistii. – Srov. Raniero CANTALAMESSA, *Questo e il mio corpo*, s. 11.

³²⁸ Srov. Vojtěch KODET, *O eucharistii*, KN, Kostelní Vydří 2005, (dále jen: Vojtěch KODET, *O eucharistii*), s. 5.

³²⁹ Srov. *Rok eucharistie* 26.

³³⁰ Srov. Roberto MORETTI, heslo *Adorazione*, in: DES, 1. svazek, s. 30 – 31.

³³¹ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis biskupovi z Liège*, s. 6.

hříšnost člověka stojícího před Pánem.³³² Na druhou stranu adorace prohlubuje vědomí důstojnosti každého člověka.³³³

3.6.2 Obrácení

Při adoraci hledíme na Ježíše v eucharistii, všechno naše bytí se obrací k němu. V našem životě se uskutečňuje obrácení, protože dovoluje Kristu, aby nás proměnil a připodobnil sobě. Pravá adorace mění naše srdce, které se otevře přítomnosti Boha, jeho světlu, jeho milosrdenství. Rozpozná svou slabost a stává se více pokorným. Požadavek obrácení je důležitý prvek v životě každého člověka. Je to pravda, kterou člověk odhaluje při setkání s Bohem. Právě v adoraci se můžeme učit nechat jednat Boha v nás.³³⁴

Anselm Grün popisuje, jak modlitba před eucharistií otevírá nový pohled na skutečnosti, dává vidět skutečnosti svého života v novém světle. V eucharistii je možné nazít pravdu o svém životě, srdci. V pohledu na eucharistii poznáváme tajemství o sobě, ale také tajemství o bližních, totiž že v nich je přítomen Kristus. To umožňuje se s nimi smířit a dává vzrůst lásce k nim.³³⁵ Můžeme tedy shrnout, že adorace je jedna z forem poznání nás samých, které je předpokladem obrácení.

3.6.3 Vykročení k bližnímu

Láska k bližnímu jakoby podmiňovala korektní vztah s Bohem. Papež Benedikt XVI. napsal: „Jedině láska k bližnímu otevírá mé oči vůči tomu, co koná Bůh pro mne, i vůči tomu, jak mne Bůh miluje. Svatí, pomysleme například na Terezu z Kalkaty, čerpali svou schopnost milovat stále novým způsobem ze setkání s eucharistickým Pánem. Z druhé strany toto setkání nabývalo svou opravdovost právě ve službě druhým.“³³⁶ Raniero Cantalamessa taktéž na příkladu Matky Terezy ukazuje neoddělitelnost eucharistické adorace a slavení eucharistie od angažovanosti pro chudé a pro spravedlnost. Tereza z Kalkaty považovala eucharistickou adoraci za stejně důležitou jako službu chudým. Právě v adoraci nacházela sílu ke službě.³³⁷ Také papež Jan Pavel II. napsal, že důvěrnost s Kristem v tichosti adorace nás neoddaluje od našich

³³² Srov. Joan Maria CANALS, *Pregare davanti all'eucaristia*, in: *Enciclopedia dell'Eucaristia*, s. 740.

³³³ Srov. Vojtěch KODET, *O eucharistii*, s. 67.

³³⁴ Srov. Marie-Benoîte ANGOT, *La vita di adorazione*, s. 35 – 42.

³³⁵ Srov. Anselm GRÜN, *Modlitba jako setkání*, s. 40 – 41.

³³⁶ BENEDIKT XVI., Encyklika *Deus caritas est*, Paulínky, Praha 2006, s. 28.

³³⁷ Srov. Raniero CANTALAMESSA, *Questo e il mio corpo*, s. 25.

součastníků. Naopak nás činí pozornými a otevřenými pro bližní. Rozšiřuje naše srdce, abychom byli solidární, obzvlášť k těm nejposlednějším.³³⁸

Neměli bychom také opomenout poslání svědčit o Bohu ostatním lidem. Právě setkání s Kristem, třeba při adoraci, nám pomáhá vidět znamení jeho přítomnosti ve světě a ukazovat je lidem, se kterými se setkáme.³³⁹

³³⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis biskupovi z Liège*, s. 6.

³³⁹ Srov. *Rok eucharistie* 26.

ZÁVĚR

V historickém úvodu jsem ukázal, jak v prvním tisíciletí byla projevoována úcta ke Kristu, přítomnému v eucharistii, především ve způsobu uchovávání eucharistie. Během prvního tisíciletí byl kladen důraz na slavení eucharistie. Druhé tisíciletí věnovalo pozornost statické přítomnosti Krista v eucharistii, slavení eucharistie jako by bylo zastíněno. Svátostné přijímání bylo méně časté, proto věřící toužili alespoň vidět eucharistii, bylo zdůrazňováno *communione visitiva*, to znamená vidět eucharistii a přijmout duchovní dobra. Postupně se začaly vyvíjet jednotlivé formy eucharistické úcty mimo mši svatou, které sestávaly hlavně z eucharistických procesí a výstavů Nejsvětější svátosti. Tridentský koncil potvrdil legitimitu adorace. Druhý vatikánský koncil opět vyzdvihl slavení eucharistie. Eucharistii chápe jako oběť, památku, díkůvzdání, chválu a hostinu. Slavení eucharistie je místem, odkud pramení činnost církve, je středem liturgie a křesťanského života, a také je cílem, ke kterému činnost církve směřuje. Slavení eucharistie je tedy počátkem i cílem eucharistické úcty.

Dokumenty magisteria nejen nepopírají eucharistickou úctu mimo mši svatou, ale vše ji doporučují. Zdůrazňují však spojení eucharistické úcty se slavením eucharistie. Klíčovým bodem pro vztah eucharistického slavení a eucharistické úcty je tajemství ukřižovaného a vzkříšeného Krista, jeho přítomnost v eucharistii. Eucharistická úcta prodlužuje slavení eucharistie tím, že v člověku posiluje postoj vděčnosti za přijaté dary, za svaté přijímání. Nabízí prostor ke ztišení, naslouchání Božímu slovu a k růstu víry. Eucharistická úcta na druhé straně také připravuje na slavení eucharistie. Posiluje naši víru, zbožnost a disponuje nás ke slavení eucharistie, protože v nás rozmnožuje touhu po přijetí Božího slova i Kristova těla. Eucharistická úcta prohlubuje, posiluje a obnovuje sjednocení s Kristem ve svátostném přijímání. V dialogu lásky a přijetí, ke kterému dochází v Kristově blízkosti před Nejsvětější svátostí, se v člověku rodí touha následovat Krista, vstoupit do jeho postoje vydanosti a obětování sebe samého. Eucharistie je školou bratrské lásky a nového života, proto její kontemplace pomáhá člověku vnést postoje Krista do svého života.

Eucharistická adorace by měla mít teocentrický i kristocentrický rozměr. Adorace není pouze osobní záležitostí jednotlivce, ale v adoraci celá církev vzdává díky Otci skrze Krista v Duchu svatém. Při adoraci se můžeme také připravovat na druhý Kristův příchod, posilovat naději na dar nového života, jehož záruku přijímáme v eucharistii (srov. Jan 6,52). V adoraci se posiluje láska k církvi a odpovědnost za ni. Žádný adorující nemá adoraci prožívat jako by byl na „soukromém“ setkání, ale měl by

si být vědom toho, že v modlitbě před Pánem stojí ve jménu celé církve či místního společenství. Adorace má komunitně-církevní dimenzi, proto obsahuje společné prvky sloužící k posílení adorujícího společenství. Osobní adorace má také rozměr osobní, protože podporuje víru, lásku a osobní obrácení a další ctnosti každého jednotlivého křesťana. Oba dva rozměry – společný i osobní – se vzájemně propojují. Adorace pak přispívá k růstu celého společenství i duchovního života jeho členů.

Adorace není vytržena ze vztahu k ostatní svátostem, naopak jejich prožití prohlubuje a vede k pochopení darů i závazků, které z nich plynou. Adorace je setkání s živým Bohem, k jehož oslavě se shromažďuje společenství místní církve a se kterým se setkává každý věřící osobně, ve své osobní životní situaci, která je velmi pestrá a různorodá. Z tohoto důvodu se adorace nemůže uzavřít pouze do jedné formy, měla by se prožívat různými způsoby. Je možné užít různých forem modlitby či postojů při modlitbě. Jak už jsem uvedl výše, klíčovým bodem adorace je setkání s Kristem, kontemplace Krista, oddání se Kristu a sjednocení se s ním. K tomuto cíli napomáhá naslouchání Božímu slovu, ztišení, modlitby chval, díků a proseb, zpěv i hudba. Postoj klanění, vztah ke Kristu je možné vyjádřit také tělesnými postoji při adoraci. Zapojením hlasu, těla je do adorace zapojen celý člověk.

V této diplomové práci jsem nepředložil konkrétní návody, jak uspořádat adoraci, ale pokusil jsem se ukázat bohatství, které se v eucharistické adoraci skrývá.

PŘÍLOHY

PŘEHLED PŘÍLOH

Příloha číslo 1. Petr Julián Eymard, Klanění na čtvrtý způsob mše svaté

Příloha číslo 2. Pedro Nuñez Goenaga, Klanění v rámci nové evangelizace

Příloha číslo 3. Přehled literatury obsahující konkrétní podněty k adoraci

Příloha číslo 4. Summary

Příloha číslo 1. Petr Julián Eymard, Klanění na čtverý způsob mše svaté

Jako první přílohu nabízím jeden text od Petra Juliána Eymarda. Tento text je ukázkou předkoncilního pojetí adorace, zároveň však obsahuje cenné podněty i pro současné prožívání adorace.³⁴⁰

Rozdělíme si adorační hodinu na čtyři díly a věnujeme každou čtvrt hodinu jedné části, z nichž se mše svatá skládá: totiž klanění, chvále, odprošení a prosbám.

První čtvrt hodina: Klanění

Začínáme své klanění vnější uctivou poklonou těla. Vrhněme se na kolena, jakmile se objevíme před Ježíšem ve svaté hostii. Padněme mu k nohám na vyznání své naprosté závislosti na něm a na znamení naší lásky k němu. Klanějme se mu spolu se třemi králi z východu, kteří padli na svou tvář u jeslí a klaněli se Božskému Dítku v nich.

Po tomto tichém a skoro samovolném projevu úcty, vzbudme úkon víry: ten je nám neobyčejně prospěšný, neboť otvírá smysly, srdce i ducha ke zbožné modlitbě před eucharistií. Otevře nám i Srdce Boží a jeho milostné poklady; proto je dobré věnovat se mu vytrvale a pokud možno řádně a zbožně.

Potom mu podávejme na důkaz své úcty samy sebe – a to každou mohutnost duše zvlášť: ducha k lepšímu poznávání, srdce k větší lásce, vůli k lepší službě, tělo s jeho smysly k lepší oslavě Pána Svátostného; zvláště svou mysl s touhou, aby se Nejsvětější svátost stala ústřední myšlenkou našeho života; odevzdejme mu své city, aby jimi vládl On, náš Král a Bůh, svou vůli s vroucí touhou, aby neměla nad sebou jiný zákon a cíl, než jeho službu, lásku a slávu; konečně mu odevzdejme i svou paměť, aby nám připomínala jediné Jež, tak budeme živi z Něho, skrze Něho a pro Něho.

A poněvadž je naše klanění tak nedokonalé, spojujeme je s klaněním Přesvaté Panny v Betlémě, v Nazaretě, na Kalvárii, ve večeřadle, před svatostánkem; spojujme je s úkony klanění, které právě v tu chvíli činí Církev po celém světě; s klaněním, která v ten okamžik Pánu Ježíši vzdávají svatí a světice a všechno nebeské tvorstvo, a naše adorace bude mít účast na svatém klanění jejich a na jeho zásluhách.

³⁴⁰ Petr Julián EYMARD, *Nejsvětější svátost oltární, skutečná přítomnost Krista*, 1. díl, Kongregace Nejsvětější svátosti, Brno 1937, s. 26 – 34.

Druhá čtvrthodina: Chvály

Dobrořečme Pánu Ježíši za jeho nesmírnou lásku k nám v této Svátosti. Abychom nebyli opuštěnými sirotky v tomto pozemském vyhnanství a jeho bédách, přichází osobně mezi nás, aby zde byl naším společníkem a těшитelem. Děkujeme mu tedy z celého srdce a všemi svými schopnostmi ve spojení se všemi svatými.

Podivuj se obětí, které si tímto svátostným stavem ukládá: zakrývá zde svoji božskou slávu i své oslavené lidství, aby tě neoslnil a neoslepil; svoji velebnost, aby sis k němu troufal a mohl s ním mluvit jako s přítelem; svazuje zde svoji moc, aby tě jí nelekal anebo netrestal; neukazuje tu dokonalost svých ctností, aby tvou slabost neodradil; tlumí žár svého srdce a své lásky k tobě, protože bys nemohl snést její sílu a něhu; dává ti spatřit jen svoji dobrotu, která dýchá a plyne ze svatých způsobů, jako když sluneční paprsky prosvítají lehkým mráčkem. Jak je dobrý, Pán Ježíš Svátostný! Přijímá tě v každou hodinu ranní i noční; jeho láska si nikdy nedá pokoj; stále o tebe něžně pečuje. Když k němu přicházíš, zapomíná na tvé hříchy a nedokonalosti pro samou radost a něžnost lásky. A přijímá tvou návštěvu tak, že by se málem mohlo říct, že On tebe potřebuje k svému obšťastnění. Děkuj, děkuj tedy dobrému Ježíši z hloubi srdce! Děkuj nebeskému Otci, že nám dal svého Syna; děkuj Duchu svatému, že působí skrze kněze (a to také přímo pro tebe) znova div jeho vtělení na oltáři. Pozvi nebe, zemi, anděly i lidi, aby ti pomohli děkovat, dobrořečit a velebit tak velkou Boží lásku k tobě.

Pozoruj svátostný stav, v němž Pán Ježíš z lásky k tobě zůstává a hled' si osvojit ducha jeho ctností a života. Je ve Svátosti také tak chudý jako v Betlémě – ba chudší; neboť tam měl aspoň svoji Matku, zde ji nemá; z nebe si nepřináší s sebou nic než svou lásku a své milosti.

Všimni si, jak je ve svaté hostii poslušný; ochotně a rád vyhoví každému, i svým nepřátelům. – Podivuj se jeho pokoře; ponižuje se téměř až na hranici nicoty, protože se svátostně spojuje s prostinkými neživými způsoby, které nemají přirozeného podkladu a které drží jen zázrakem jeho všemohoucnost. Jeho láska ho učinila naším vězněm: spoutal se v tomto svátostném vězení na všechnen čas až do skonání světa – a toto jeho vězení je naším nebem na zemi.

Spoj se s chválami, které vzdávala blahoslavená Panna Maria po vtělení Syna Božího v ní a zvláště také po svých svatých přijímáních. Říkej s ní magnifikat své vděčnosti a lásky a neustávej opakovat: Jak dobrý, jak milostivý, jak láskyplný jsi, můj Ježíši, ve Svátosti!

Třetí čtvrtrodina: Odprošení

Jdi k adoraci jako na návštěvu Pána Ježíše osamělého a opuštěného ve Svátosti jeho lásky. Na všechno mají lidé čas, jenom ne na návštěvu svého Pána a Boha, který na ně čeká a touží po nich ve svatostánku. Ulice a místa zábavy jsou plné, ale dům Boží je prázdný. Vyhýbají se mu, bojí se ho. Ubohý Ježíši, mohl ses nadát takové lhostejnosti od těch, které jsi vykoupil, od svých přátel, svých dítek – a také ode mne?

Slituj se nad Ježíšem, který je mnohem bídňěji zrazován, tupen, hanoben, křížován ve Svátosti své lásky než v zahradě getsemanské, v Jeruzalémě a na Kalvárii. Ti, které zvláště poctil, nejvíc miloval a svými milostmi obohatil, ti ho nejvíc urážejí a potupují nedostatkem úcty na svatém místě, křížují ho znova ve svém těle a své duši svatokrádežným přijímáním a zaprodávají ho tak ďáblu, pánu svého srdce a svého života. Běda – mám si snad něco takového vyčítat? Můj Ježíši, mohl jsem tušit, že tvá nesmírná láska se stane předmětem zloby, která použije tvé milosti a vzácné dary dokonce za zbraň proti tobě? A nebyl jsem ti také já někdy nevěrný?

Adorací nahrazuj Pánu Ježíši tolik nevděku, znesvěcení a svatokrádeží páchaných tak často na Nejsvětější svátosti všude po celém světě. Obětuj mu na ten úmysl všechna utrpení celého dne, celého týdne. Ulož si nějaké úkony na dostiučinění za urážky, kterých ses dopustil ty sám, tvoji příbuzní a ti, kterým jsi dal svou neuctivostí a nezbožností na svatém místě špatný příklad.

Ale protože tvá nepatrná dostiučinění a tvá chabá pokání nestačí dát náhradu za tak hrozné zločiny, spoj je s dostiučiněním Ježíšovým na kříži. Obětuj krůpěje krve řinoucí se z jeho ran na smír spravedlnosti Boží. Obětuj nebeskému Otci rány a modlitby Synovy na kříži a skrze ně pros za odpuštění a slitování pro sebe a pro všechny hříšníky. Spoj své dostiučinění s tím, které Panna Maria podávala Nejsvětější Trojici pod křížem a z oltáře, a Pán Ježíš tě zahrne láskou, kterou má ke své přesvaté Matce.

Čtvrtá čtvrtrodinka: Prosby

Klaněj se Pánu Ježíši prosícím ve Svátosti neustále za nás: ukazuje tu nebeskému Otci své rány, aby ho pohnul ke slitování, a nám zde ukazuje své srdce pro nás otevřené. Spoj své prosby s ním, pros, zač on prosí.

Pán Ježíš prosí Otce, aby žehnal Církvi, aby ji chránil a vyvýšil, aby mohla vždy lépe učit lidstvo znát Boha; milovat jej a sloužit mu. Pros tedy i ty za Církev tak trpce zkoušenou a pronásledovanou v osobě papeže, aby ho Bůh vysvobodil od nepřátel, aby

se jich dotkl, obrátil je, a kající a zkroušené, aby je přivedl k trůnu Božího milosrdenství a jeho spravedlnosti. Pán Ježíš prosí ustavičně za všechny kněze, aby byli plní Ducha svatého a jeho ctností, plní horlivosti pro jeho čest a slávu a plní obětavosti pro spásu duší koupených za drahou cenu jeho krve a života.

Modli se často za svého biskupa, aby ho Bůh zachoval, žehnal jeho snahám a horlivosti a aby mu byl útěchou. Pros také mnoho za svého duchovního pastýře, aby mu Bůh hojně udělil milostí potřebných k vedení a posvěcování duší, které jeho péči a jeho odpovědnosti Pán svěřil. Vyprošuj Církvi u Boha hojná a svatá kněžská povolání: jeden svatý kněz je největší dar nebe – může spasit celou vlast. Modli se také za církevní řády, aby věrně stály v milosti svého povolání k evangelijní dokonalosti, a aby všichni ti, které k ní Bůh volá, měli dosti odvahy a lásky jít za voláním Božím a vytrvat v něm. Jeden světec je ochranou a spásou své vlasti; jeho modlitby a ctnosti zmohou víc, než všechny armády světa.

Pros za duše zbožné, které slouží Bohu ve světě a jsou v něm zasvěcené jeho lásce a dobročinnosti, aby byly horlivé a setrvaly v dobrém: potřebují i tvoji pomoc, protože jsou vydány mnohému nebezpečí a musí přinášet mnoho obětí.

Pros po nějaký určitý čas za obrácení některého velikého hříšníka. Pro Boha je takový úspěch milosti velikou oslavou. Na konec pros sám za sebe, abys byl lepším a abys dobře strávil tento svatý den. Přines Pánu Ježíši, svému Králi a svému Bohu kytici ze svých dáreků a pros, aby tě od sebe nepropouštěl bez požehnání.

Příloha číslo 2. Pedro Nuñez Goenaga, Klanění v rámci nové evangelizace

*Pedro Nuñez Goenaga popisuje novou tvář adorujícího pro novou dobu, přitom vychází z dokumentu Kongregace pro bohoslužbu *De sacra communione et de cultu misterii eucharistici extra Missam*. Ale nejdříve předkládá tři kresby, které charakterizují tři etapy: do koncilu, hned po koncilu a etapa trvající do současnosti. V těchto etapách se odráží moment krize a moment nadšení. Na tomto základě navrhuje nové formy adorace.³⁴¹*

DO DRUHÉHO VATIKÁNSKÉHO KONCILU

„Mám proti tobě, že jsi upustil od své první lásky ...“ (Zj 2,4).

Adorující je:

- zbožný člověk
- žije s velkou úctou přítomnost Pána v Eucharistii
- všechno podřizuje adoraci
- nevztahuje adoraci se slavením
- můžeme ho nacházet v následujícím schématu a kresbě

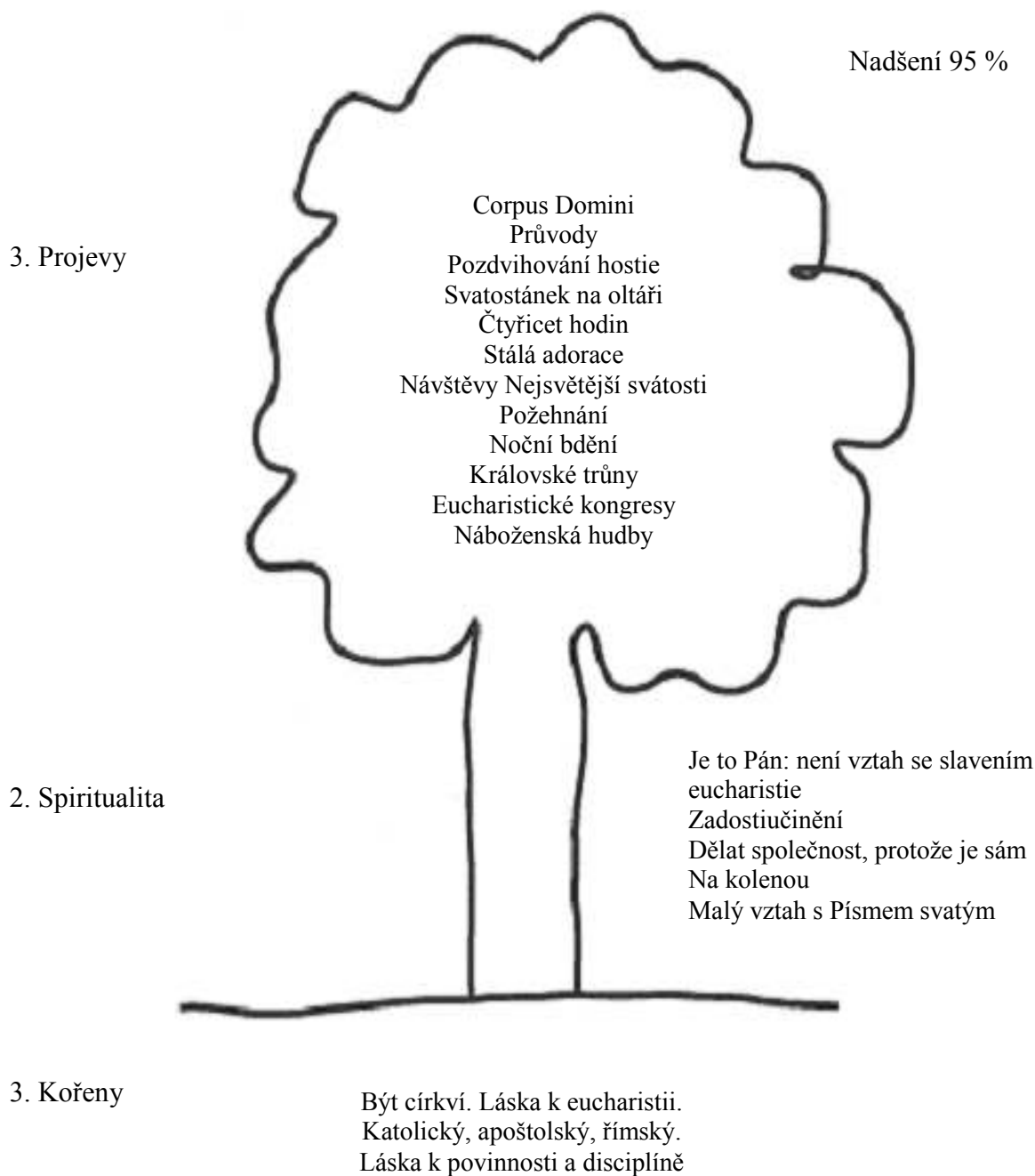
Vlastnosti

- 1) Kořeny a spiritualita takového adorujícího nevedly vždy k jejich praktikování. Existuje jisté rozdělení mezi zbožností a životem. Snadno se zanedbává *potřebného* bližního, aby se šlo adorat.
- 2) V praxi byla adorace považována za důležitější než mše svatá.
- 3) Mnoho Institutů se narodilo v této spiritualitě.
- 4) Bylo mnoho světců žijících tuto spiritualitu.
- 5) Někdy se přehánělo a adorovalo se bez ohledu na liturgické období (např. průvody)

Následky

- 1) Nezná se adorující v životě.
- 2) Není svědek Eucharistie.
- 3) Není nadšení pro společenský život ani pro chudé.

³⁴¹Srov. Pedro Nuñez GOENAGA, *La adoración en la nueva evangelización*, in: PONTIFICIO COMITATO PER I CONGRESSI EUCHARISTICI INTERNAZIONALI (edd.), *Christus lumen gentium, eucharisti aet evangelizatio, XLV conventus eucharisticus internationalis, Sevilla 7. – 13. VI. 1993*, Ex Aedibus Vaticanis, Roma 1994, s. 163 – 172.

KRIZE

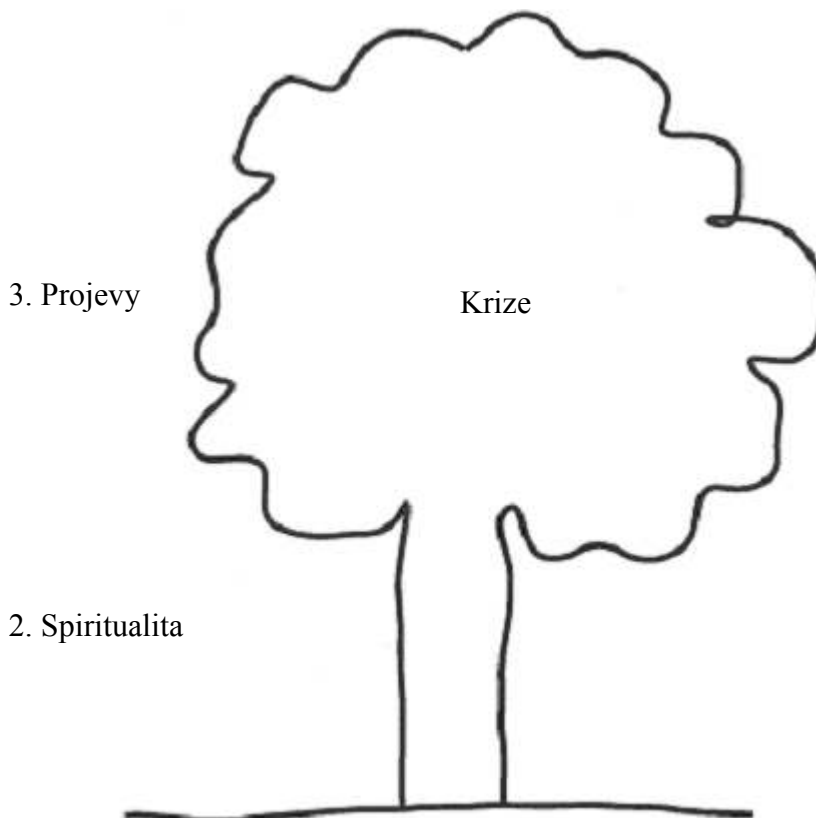
„Probud' se a utvrď zbytek, který je už na umření“ (Zj 3,2).

- Slabost evangelijních kořenů a předchozí spirituality společně s vlivem sekularizace daly zaniknout adorující modlitbu.
- Vidíme to na následujícím schématu:

Adorace

1967 – 1985

Krize 80 %

Zmizí:

- Adorace
- Průvody
- Čtyřicet hodin
- Stálá adorace
- Noční adorace
- Královské trůny
- Královské pláště

Zavírají se kostely
Odstranění monstrancí

Krize modlitby
Zpochybněná reálná
Přítomnost
Soustředění jen na sociální
aspekt
Život je modlitbou
Odstranění svatostánku
z hlavního oltáře

1. Kořeny

Krize křesťanské a kněžské identity
Soustředění se jen na slavení eucharistie

Vlastnosti krize

- Reakce na některá zneužívání a převládání adorace před slavením.
- Zájem o prorockou roli protestu v Církvi. Teologie osvobození.
- Objevení „slavení Památky“ jako absolutní v Eucharistii. Ostatní má zmizet.
- Diskutuje se o hodnotě *reálné Přítomnosti* mimo slavení a zpochybňuje se teologický a filozofický pojem přepodstatnění.
- Chybí skutečná spiritualita modlitby a následně také adorace.
- Po druhém vatikánském koncilu vzniká nová eucharistická teologie.

Následky

- 1) Propad hodnoty adorace a obecně modlitby, protože se považuje za ztracený čas.
- 2) Přestává se modlit breviář.
- 3) Ne všechno je soustředěno na eucharistické slavení.

REKONSTRUKCE

„Hle, jsem u dveří a klepu ... “ (Zj. 3,19).

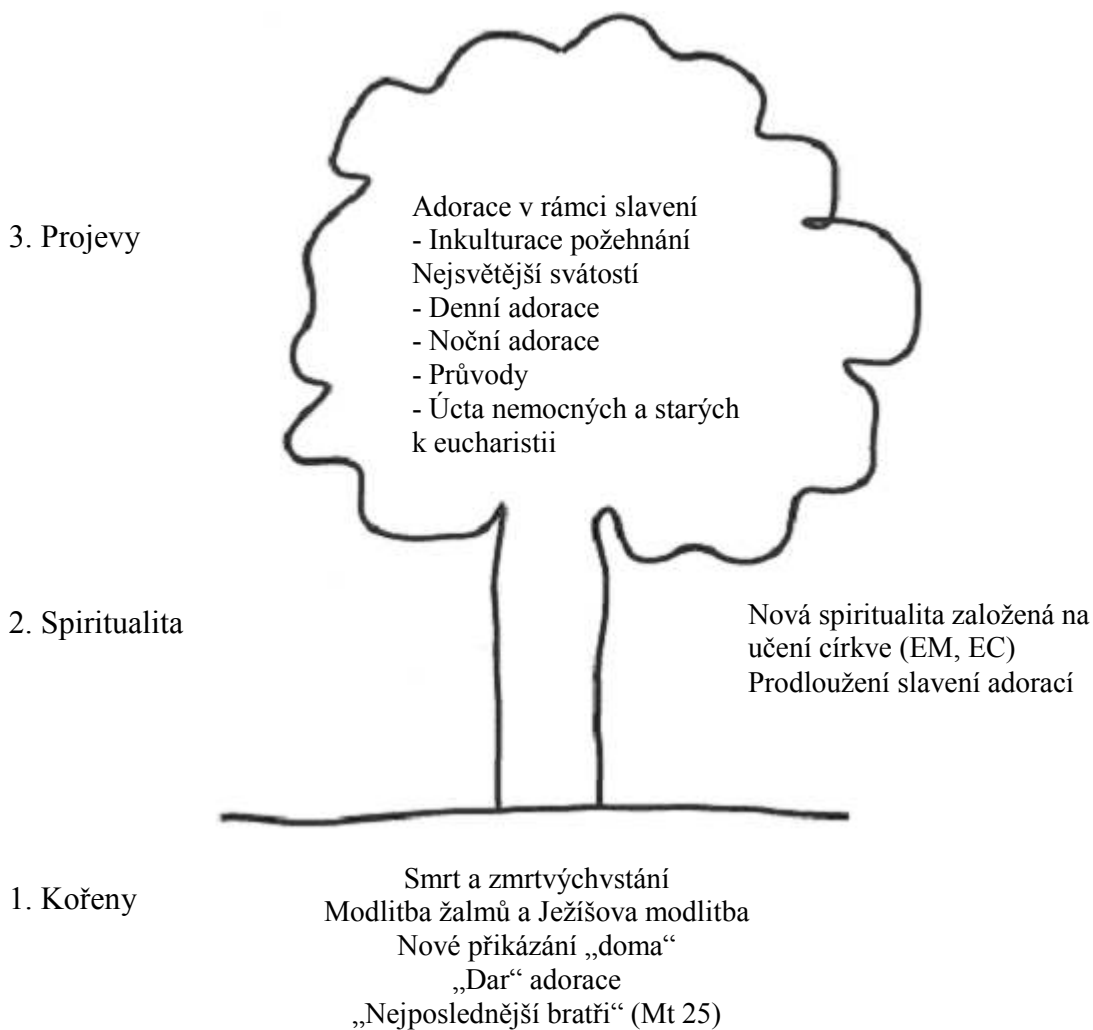
- Z popelu krize se rodí nová květina, citlivá na hlas nových časů (GS 44), který má proměnit křesťana nové doby.

- To vystihuje následující schéma:

Rekonstrukce 1985 – 2000

znovuzaložení 20 %

Mystagogie slavení

Vlastnosti

- Změna terminologie: modlit se před Eucharistií.

- Kontemplace – adorace – vnitřní ticho.

- Adorující je poznat mimo adoraci.

- Člověk na úrovni po lidské a křesťanské straně.

Následně se vysvětlí *kořeny* (1), *spiritualita* (2) a *způsoby modlitby* (3).

Následek

Narodila se nová tvář adorujícího, svědka a proroka Eucharistie v kultuře každého národa.

Vysvětlení stromu „rekonstrukce“

1. Adorující „nové evangelizace“ má dostatečnou znalost o tom, co pro Ježíše znamenalo ustanovit Eucharistii jako *dynamický skutek stále přítomný* v průběhu dějin a jejích hlavních událostí: *Smrt a zmrtvýchvstání*. A uvědomuje si *proměnu* přítomnosti zmrtvýchvstalého Pána v *pokrm* pro své Tělo: *přijímání*.

2. Rád přijímá první plod pravé adorace: nové přikázání (Jan 13,34–35) a žije ho „ve svém vlastním domově“, mezi svými blízkými, aby tak zažil pravého Boha a zaručil přítomnost Ducha v něm (Jan 14,15–16). Z té zkušenosti žije ve spojení se všemi.

3. Protože vidí to v Ježíši, je přesvědčen o absolutní nezbytnost modlitby a snaží se poznat způsob modlitby, který nám učil Bůh v žal mech a v samotném Ježíšovi.

4. Každý den prosí Ducha o „dar“ adorace, aby ho tím učinil svědkem toho způsobu modlitby.

5. Miluje „nejmenší bratry Ježíše“ (Mt 25,31–46) jako něco, co patří k adoraci. Z těchto kořenů žije zvláštní spiritualitu.

Na základě předchozího rekonstrukce Pedro Nuñez Goenaga navrhuje tyto formy adorace:

1. Na základě slavení

Jeden způsob jak adorovat Pána v eucharistii může spočívat v kontemplaci tím, že se ožívují různé okamžiky adorace, které proběhly při slavení a strávit v kontemplativním tichu poselství, které předaly. Promítat si slavení od úvodních obřadů až po propuštění. Pro tento způsob adorace před eucharistií je velmi užitečný misál, nebo konkrétněji brožurka „denní mše“, kterou nedávno publikovali klaretáni. Za tu iniciativu vroucně děkujeme.

2. Čtyři cíle

Další způsob, jak se modlit před eucharistií je metoda *čtyř cílů*, která spočívá v rozdělování času do čtyř úseků podle cílů eucharistie, které Tridentický koncil prohlásil: klanění, děkování, dostiučinění a prosebný. Během tiché adorace se prožívají čtyři Ježíšovy city.

3. *Lectio divina*

Další možný způsob je používat texty, které byly nebo budou čtené při slavení eucharistie (podle toho, jestli se někdo modlí před nebo po slavení) a strávit je ve čtyřech momentech *lectio divina*: lectio, meditatio, oratio, contemplatio. Toto je praktický způsob, v němž hlavní slovo má ticho.

4. *Dynamika z Emauz*

Tento způsob, spočívá v tom, že člověk vstoupí do školy z Emauz a žije s Pánem čtyři kroky, které dal ujít těm dvěma učedníkům: krize, Slovo, lámání chleba a návrat do společenství, kde se připravují na poslání. V tomto způsobu modlitby se začíná životem, nasloucháním různým hlasům naší doby (srov. GS 44), aby je osvěcoval Slovem.

5. *Alfa a omega*

Další způsob jak se modlit před eucharistií je chválit a děkovat za knihu stvoření a prožívat Ježíše jako Alfa a Omega, v eucharistické škole Teilhard de Chardin. Tento způsob vyžaduje, aby stvoření obklopovalo vystaveného Pána. IV. eucharistická modlitba může nás orientovat. Tady má slovo úžas.

6. *Modlitba Jména*

Další praktický způsob je „modlitba srdce“ podle východní tradice, v které opakování „Ježíši, smiluj se nade mnou“ nám umožňuje vstoupit do mystiky Jména. „Ruský poutník“ je velmi užitečná pomoc.

7. *Znamení časů*

Jiný den se třeba můžeme modlit skrze *znamení časů* jako hlas našeho Pána. Vycházíme ze IV. eucharistické modlitby, která zvýrazňovala hlas Pána proměnit historii v modlitbu tím, že jsme kontemplativní v historii. Tento způsob nás usmíří s lidmi a historií.

Závěr

Adorující „nové vlny“ (praktická připomínka)

- a) Je to člověk, který přijímá Pána - eucharistii. Cítí se součástí národa. Není sám. Nejde sám na „rendez-vous“ s Pánem. Je v modlitbě před Pánem ve jménu

Církve a národa (=společenství).

- b) Je přesvědčen o důležitosti adorace a že ty dlouhé časy společné a tiché modlitby mu poskytnou duchovní eucharistické bohatství a potřebnou rovnováhu pro život.
- c) Na začátku jeho zkušenosti, autodisciplína zajišťuje mu určitý čas každý den (15 nebo 30 nebo 60 minut). Je obtížné začít tu zkušenost bez dodržení stanoveného času.
- d) Pokud je to možné adoruje ve stejnou hodinu a na stejném místě.
- e) Je přesvědčen o tom, že jakmile uvádí do života velké příkázání, stupeň duchovního života udává život modlitby a v našem případě adorace.
- f) Je soustředěn na slavení Památky jako střed jeho života a činí svou adoraci v souladu s Církví.
- g) Prodlužuje svou adoraci v prosté službě potřebnému bratrovi doma a mimo domov.
- h) Je svědek a prorok eucharistie.

Příloha číslo 3. Přehled literatury obsahující konkrétní podněty k adoraci

Jako doplnění také uvádím knihy, které obsahují konkrétní podněty k adoraci:

COURTOUS Gaston, *Důvěrně s Ježíšem*, Zvon, Praha 1997;

EYMARD Petr Julián, *Nejsvětější svátost oltářní*, I. díl a II. díl., 1. díl, Kongregace Nejsvětější svátosti, Brno 1937; Tato kniha je také dostupná na internetové adrese: <http://www.eucharistie.cz>;

KUCHAŘ Leo, *Vždyť jsem to já*, Cesta, Brno 1997;

LIGUORI A. M., *Návštěvy Pána Ježíše v Nejsvětější svátosti a Neposkvrněné Panny Marie, Matky Boží*, Laiwa Press, Plzeň 1991;

OBEREDER Ingeborg, *V paprscích lásky, Podněty k tiché adoraci*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005;

ORPALLO Luigi, *Davanti al Signore, Tracce per l'adorazione eucaristica*, Edizioni ADP, Roma 2001;

POSPÍŠIL Zdenek (ed.), *Pastorační příručka pro veřejné pobožnosti*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002;

SYPTÁK Petr (ed.), *Adorace před Nejsvětější svátostí*, Sypták, Brno 1999;

THURIAN Max, Leonardo SAPIENZA (ed.), *Pramen života*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005.

Příloha číslo 4. Summary

The Theology and the Spirituality of the Eucharist adoration in the Doctrine and the Profession of the Church at the Second Vatican Council

In this work I proceed from interpretation of Eucharist and Eucharistic reverence as it is stated in the Council and After-council documents of Magisteria. The first chapter is devoted to a conception of Eucharist as a thanks giving, praise, sacrifice, remembrance and feast. As a precondition of Eucharist reverence I also add a sub heading about a presence of Christ in Eucharist.

In the second chapter, for better understanding of the after-council development, I firstly submit a brief summary of Eucharist reverence in history of church until the Second Vatican Council. Afterwards I focused on the Council and After-council documents of Magisteria, which are dedicated to a theme of Eucharistic reverence. These documents mainly emphasize the association of Eucharist adoration with a celebration of Eucharist, from which adoration and actually all manifestations of Eucharist reverence come from and again lead back to. A treatise of a different means of Eucharistic reverence and its criteria then follows this part. The third chapter is dedicated to a spirituality of adoration. Eucharist adoration is substantially focused on Christ, contemplation the Christ, his mystery and unification with him.

To achieve this target it is helpful listening to the God's word, quietening, different body postures or singing and music. As well as celebration of Eucharist, Eucharist adoration includes a posture of veneration, prayer of glorification, thanks giving, praise and supplication. This chapter is finished with my thoughts of a connection of Eucharistic adoration with our life; especially of the way adoration supports a conversion of a man to the God and an active relationship to a fellowman.

Key terms:

Adoration

Eucharist

Permanent Presence

Eucharist reverence out of Mass

Veneration

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

Zkratky citovaných biblických knih

Zkratky biblických knih uvádím podle ČESKÁ LITURGICKÁ KOMISE, *Nový zákon*, Praha 1989, s. 6 – 8.

Zkratky citovaných dokumentů

AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
CIC	<i>Kodex kanonického práva</i>
DC	<i>Domicae cenae</i>
EC	<i>De sacra communione et de cultu misterii eucharistici extra Missam</i>
Ede	<i>Ecclesia de eucharistia</i>
EM	<i>Eucharisticum mysterium</i>
EV	<i>Enchiridion Vaticanorum</i>
KKC	<i>Katechismus Katolické církve</i>
LG	<i>Lumen gentium</i>
MF	<i>Mysterium fidei</i>
PO	<i>Presbyterorum ordinis</i>
RS	<i>Redemptionis sacramentum</i>
SC	<i>Sacrosanctum Concilium</i>
VPŘM	<i>Všeobecné pokyny k Římskému misálu</i>

Ostatní zkratky

cit. dle	citováno podle
ČBK	Česká biskupská konference
ČEP	Český ekumenický překlad
ed.	editor
EDB	Centro Editoriale Dehoniano Bologna
eed.	editoři
KN	Karmelitánské nakladatelství
Kol. autorů	Kolektiv autorů
<i>MKR communio</i>	<i>Mezinárodní katolická revue Communio</i>
s.	strana
srov.	srovnej

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

Prameny

- BENEDIKT XVI., Encyklika *Deus caristas est*, Paulínky, Praha 2006, s. 28;
- Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona*, Český ekumenický překlad, Praha 1985.
- CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Direttorio su pieta popolare e liturgia, principi e orientamenti*, Città del Vaticano 2002;
- , *Institutio generalis liturgiae horarum*, in: *Enchiridion Vaticanorum* 4. svazek, EDB, Bologna 1991;
- ČESKÁ LITURGICKÁ KOMISE, *Nový zákon*, Praha 1989;³⁴²
- JAN PAVEL II., Apoštolský list *Dominicae Cenaе*, Křesťanská akademie, Velehrad – Řím 1981;
- , *Dopis biskupovi z Liège při příležitosti 750. výročí svátku Těla a Krve Páně 28 května 1996*, in: KOL. autorů, *Eucharistie – srdce církve*, Biskupství královéhradecké, Hradec Králové 2001;
- , Encyklika *Ecclesia de eucharistia*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2003;
- , Posynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Europa, o Ježíši Kristu žijícím v církvi, prameni naděje pro Evropu*, ČBK, Praha 2003;
- , Katecheze při generální audienci 27. 9. – 15. 11. 2000, in: http://deskacmtf.upol.cz/upload/Euchar._katecheze_Jana_Pavla_II.doc, staženo 21. 3. 2006;
- , *Kristus vás miluje, Jan Pavel II. mládeži*, Paulínky, Praha 2005;
- , Encyklika *Mane nobiscum Domine*, ČBK 2004;
- , Apoštolský list *Novo millennio ineunte*, ČBK, Praha 2001;
- , Encyklika *Veritatis splendor*, Zvon, Praha 1994;
- , Apoštolský list *Rosarium Virginis Mariae*, ČBK, Praha 2002;
- Katechismus Katolické církve*, Zvon, Praha 1995;
- Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994, kán. 934 – 944;
- KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, Instrukce *Inaestimabile donum*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981;

³⁴² K citacím z Nového zákona jsem použil tohoto překladu. Pokud jsem citoval ze Starého zákona, použil jsem ekumenického překladu a v odkazu jsem ho označil „ČEP“. Zkratky (označení) biblických knih uvádím podle *Nového zákona*, s. 6 – 8.

- , Instrukce *Redemptionis sacramentum*, ČBK, Praha 2005, 129 – 133;
- , *Rok Eucharistie – podměty a návrhy*, ČBK, Praha 2005;
- , *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, český překlad ČBK, Praha 2003;
- PAVEL VI, Encyklika *Mysterium fidei*, in :

http://deskacmtf.upol.cz/upload/Mysterium_fidei.doc, staženo 21. 9. 2005.

Sekundární literatura

- ADAM Adolf, *Liturgika, Křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Vyšehrad, Praha 2001;
- ALDAZÁBAL José, *L'Eucaristia*, in: Dionisio BOROBIO (ed.), *La celebrazione nella Chiesa, I sacramenti*, Elle Di Ci, Leumann 1994;
- AMBROSANIO Antonio, heslo *Eucaristia*, in: Giuseppe BARBAGLIO e Severino DIANICH (edd.), *Nuovo Dizionario di Teologia*, Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo 1988, s. 462 – 463;
- ANGOT Marie-Benoîte, *La vita di adorazione*, Elle Di Ci, Leumann 2002;
- AUGÉ Matias, *Liturgia, storia, celebrazione, teologia, spiritualita*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 1992;
- BEINERT Wolfgang, *Slovník katolické dogmatiky*, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 1994;
- BERTAUD Émile, heslo *Dévotion eucaristique*, in: KOL. autorů, *Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique, doctrine et histoire*, tome IV., deuxième partie, Beuchesne, Paris 1961, s. 1621 – 1629;
- BUX Nicola, *Dove egli dimora – Il senso dell'adorazione nella vita cristiana*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2005;
- CABIE Robert, *L'eucaristia*, in: Aime Georges MARTIMORT, *La chiesa in preghiera, Introduzione alla Liturgia*, Queriniana, Brescia 1985, s. 286 – 293;
- CANALS Joan Maria, *Pregare davanti all'eucaristia*, in: Maurice BROUARD (ed.), *Enciclopedia dell'eucaristia*, EDB, Bologna 2004, s. 735 – 742;
- CANTALAMESSA Raniero, *Eucharistie naše posvěcení*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997;
- , *Questo e il mio corpo, L'Eucaristia alla luce dell'Adoro te devote e dell'Ave verum*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2005;
- CASTELLANO Jesús, heslo *L'Eucaristia*, in: *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, 2. svazek, E. Ancilli (ed.), Città Nuova Editrice, Roma 1990, s. 956 – 974;

- COSTA Eugenio, heslo *Canto e musica*, in: Domenico SARTORE, Achille M. TRIACCA, Carlo CIBIEN (edd.), *Liturgia*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsano 2001;
- , *La preghiera, respiro della vita*, Edizioni ADP, Roma 2001, s. 61 – 64;
- CROCETTI Giuseppe, *L'adorazione a Cristo redentore – presenza nell'eucaristia*, in: *La scuola cattolica* 110/1982, s. 3 – 28;
- DONGHI Antonio, *Gesta a slova*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1995;
- DRISCOLL Michael S., heslo *Adorazione*, in: Michael DOWNEY, Luigi BORRIELLO (edd.), *Nuovo dizionario di spiritualità*, Libreria editrice Vaticana, Città del Vaticano 2003, s. 40 – 41;
- Duka Dominik, *Úvod do Starého zákona*, Česká provincie Řádu bratří kazatelů, Praha 1992, s. 126 – 127.
- EYMARD Petr Julián, *Nejsvětější svátost oltářní, skutečná přítomnost Krista*, 1. díl, Kongregace Nejsvětější svátosti, Brno 1937, s. 26 – 34;
- FIORENZA Francis S., John P. GALVIN (edd.), *Systematická teologie 3, Římskokatolická perspektiva*, CDK, Vyšehrad, Brno 2000.
- GASPARINO Andrea, *La messa cena del Signore*, Elle Di Ci, Leumann 1993, s. 147 – 150.
- GERARDI Renzo, heslo *Eucharistia* in: Luciano PACOMIO, Vito MACCLUSO (edd.), *Lexicon Dizionario Teologico Enciclopedico*, Piemme, Casale Monferrato 1994, s. 386 – 388.
- , heslo *Presenza reale*, in: Luciano PACOMIO, Vito MACCLUSO (edd.), *Lexicon Dizionario Teologico Enciclopedico*, Piemme, Casale Monferrato 1994, s. 820 – 821;
- , heslo *Transustanzione*, in: Luciano PACOMIO, Vito MACCLUSO (edd.), *Lexicon Dizionario Teologico Enciclopedico*, Piemme, Casale Monferrato 1994, s. 1079 – 1080;
- GIGLIONI Paolo, *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996;
- GOENAGA Pedro Nuñez, *La adoración en la nueva evangelización*, in: PONTIFICIO COMITATO PER I CONGRESSI EUCHARISTICI INTERNAZIONALI (edd.),

- Christus lumen gentium, eucharisi aet evangelizatio, XLV conventus eucharisticus internationalis, Sevilla 7. – 13. VI. 1993, Ex Aedibus Vaticanis, Roma 1994;*
- GRANAT Wincenty, *K člověku a Bohu v Kristu*, 3. svazek, Křesťanská akademie, Řím 1983;
- GRÜN Anselm, *Modlitba jako setkání*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1993;
- GUARDINI Romano, *O modlitbě*, Zvon, Praha 1991;
- Guardini Romano, *O posvátných znameních*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1992;
- HÄRING B., heslo *Modlitba*, in: Stefano De FIORES, Tullo GOFFI (edd.), *Slovník spirituality*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999;
- KODET Vojtěch, *O eucharistii*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005;
- Eucharistie a svoboda, 46. světový eucharistický kongres, Wroclaw, 25.5. – 1.6. 1997*, Sekretariát ČBK, Praha 1997;
- KUNETKA František, *Eucharistie v křesťanské antice*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2004;
- , *Slavnost našeho vykoupení*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997;
- LUTHE Hubert (ed.), *Incontrare Cristo nei sacramenti, Sussidio teologico per una pastorale sacramentaria*, Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo 1989;
- MACHAN Richard, *Eucharistie a církev*, in: *Eucharistie – mysterium fidei*, Trinitas, Svitavy 2002;
- MALÝ Vincent, *Mezinárodní eucharistické kongresy*, in: *Liturgia, časopis pro liturgickou obnovu*, 2/1998, s. 132 – 151;
- MAZZA Enrico, FALSINI Rinaldo, *Il silenzio nell'adorazione eucaristica*, in: *Rivista liturgica* LXXVI/1989;
- MERELL Jan, *Malý bohovědný slovník*, heslo Adorace, Česká katolická charita, Praha 1963, s. 15;
- Michael FIGURA, *Eucharistie – sakramentální vtělení*, in: *MKR Communio* 1 – 2/2003, s. 56 – 71;
- MISCHLER Daniel, *L'adorazione eucaristica, riflessione teologica e pastorale*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2003;

- MITCHELL Nathan, BUX Nicola, *Il culto eucaristico*, in: Anscar J. CHUPUNGCO (ed.), *Scientia liturgica, Manuale di Liturgia*, 3. svazek, Edizioni Piemme, Casale Monferrato 1999, s. 278 – 291;
- MORETTI Roberto, heslo *Adorazione*, in: *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, 2. svazek, E. Ancilli (ed.), Città Nuova Editrice, Roma 1990, s. 28 – 32;
- MÜLLER Bernard Ludwig, *Dogmatica cattolica, Per lo studio e la prassi della teologia*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 1999.
- NEPŠINSKÝ Vojtech, *Vznik a dějiny Mezinárodných eucharistických kongresov*, Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín 2005;
- NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Vyznání víry církve, Překlad 1. dílu katolického katechizmu pro dospělé*, Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, České Budějovice 1999;
- NOVOTNÝ Adolf, *Biblický slovník*, 1. svazek, heslo *Klaněti se; Klekati, Kalich* – Česká biblická společnost, Praha 1992, s. 327;
- PHILIPS Gérard, *La chiesa e il suo ministero*, Jaca Book, Milano 1993, s. 144;
- PISTOIA Alessandro, *Adorazione, riparazione, espiiazione, esposizione, benedizione: sinfìcati e contenuti*, in: *Rivista liturgica* LXVII/1980, s. 48 – 62;
- POKORNÝ Ladislav, *Obnovená liturgie*, Česká katolická charita, Praha 1976;
- POSPÍŠIL Ctirad Václav, *Trojice a eucharistie* in: Kol. autorů, *Eucharistie – mysterium fidei*, Trinitas, Svitavy 2002;
- RAFFA Vincenzo, *Liturgia eucharistica*, Centro Liturgico Vicenziano, Roma 1998;
- RAK Romuald, *Eucharystia w wypowiedziach papiezy i innych dokumentach stolicy apostolskiej XX w.*, Katolický osrodek wydawniczy Veritas, London 1987;
- , *Eucharystia w życiu chrześcijańskim. Studium teologiczno-pastoralne o integralnym rozumieniu i pełnym przeżywaniu eucharystii*, Księgarnia św Jacka, Katowice 1984;
- RATZINGER Joseph, *Duch liturgie*, Dobrá kniha, Trnava 2005, s. 159;
- , *Il Dio vicino, L'eucaristia, cuore della vita cristiana*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsano 2005;
- RIDOUARD André, heslo *Chvála*, in: Xavier LÉON-DUFOUR, *Slovník biblické teologie*, Křesťanská akademie, Řím 1981, s. 145 – 146;

- RIGETTI Mario, *La messa, commento storico-liturgico alla luce del concilio vaticano II*, Editrice Ancora, Milano, rok vydání neuveden;
- RICHTER Klemens, *Liturgie a život*, Vyšehrad, Praha 1996;
- ROGUE Matthieu, *Eucharistie trinitární zkušenost podle Viléma ze Saint-Thierry*, in: *MKR Communio* 2/2000;
- RUFFINI E., heslo *Eucharistie*, in: Stefano De FIORES, Tullo GOFFI (edd.), *Slovník spirituality*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 239 – 254;
- , heslo *Zbožná cvičení*, in: Stefano De FIORES, Tullo GOFFI (edd.), *Slovník spirituality*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 523 – 532;
- SARKA Róbert, *Liturgia a ticho*, in: *Liturgia, časopis pre liturgickú obnovu* 1/2003, s. 44 – 50;
- Sartore Domenico, heslo *Silenzio*, in: Domenico SARTORE, Achille M. TRIACCA, Carlo CIBIEN (edd.), *Liturgia*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsano 2001, s. 1869 – 1871;
- SMRČEK Jaroslav, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, in: KOL. autorů, *Liturgická úcta eucharistie v proměnách času*, Biskupství královéhradecké, Hradec Králové 2002;
- ŠPIDLÍK Tomáš, *Eucharistie lék nesmrtnosti*, Refugium Velehrad-Roma, Velehrad 2005;
- , *Prameny světla*, Refugium Velehrad-Roma, Velehrad 2000;
- , *Procesí Božího Těla, Myšlenka k evangeliu slavnosti Těla a Krve Páně*, http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php4?id=3895&PHIPSESSID=0f050920b20b2, staženo 7. 5. 2005;
- TORRELL Jan-Pierre, *Adoro Te Devote: nejkrásnější modlitba sv. Tomáše Akvinského*, in: *Salve, Revue pro teologii a duchovní život* 2/2005 s. 65 – 71;
- VAULX Jules de, GUILLET Jacques, heslo *klanět se*, in: Xavier LÉON-DUFOUR, *Slovník biblické teologie*, Křesťanská akademie, Řím 1981, s. 170 – 171.

OBSAH

ÚVOD	3
1. Slavení eucharistie	5
1.1 Eucharistie – pramen, střed a vrchol života církve	5
1.1.1 Koncilní vyjádření <i>fons et culmen</i>	5
1.1.2 Vztah Nejsvětější Trojice a eucharistie.....	7
1.2 Pojetí eucharistie	8
1.2.1 Eucharistie jako díkyvdání a chvála.....	9
1.2.1.1 Díkyvdání ve Starém zákoně.....	10
1.2.1.2 Židovské modlitby díky	10
1.2.1.3 Díkyvdání při slavení eucharistie.....	11
1.2.1.4 Díkyvdání jako naše odpověď Bohu	12
1.2.2 Eucharistie jako oběť	13
1.2.2.1 Oběť Ježíše Krista.....	13
1.2.2.2 Oběť církve	15
1.2.3 Eucharistie jako památka	17
1.2.4 Eucharistie jako hostina	22
1.2.4.1 Eucharistie je pokrmem.....	23
1.2.4.2 Spojení s Kristem	24
1.2.4.3 Spojení hostiny a oběti	24
1.2.4.4 Eschatologická hostina.....	25
1.2.5 Přítomnost Krista v eucharistii.....	26
1.2.5.1 Způsoby přítomnosti	26
1.2.5.2 Reálná přítomnost	27
1.2.5.3 Transsubstanciace	28
1.2.5.4 Transsubstanciace – transsignifikace	29
1.2.5.5 Dynamická a statická přítomnost.....	29
2. EUCHARISTICKÁ ÚCTA MIMO MŠI SVATOU	31
2.1 Vývoj eucharistické úcty.....	31
2.1.1 Vývoj od 1. do 11. století.....	31
2.1.2 Vývoj od 12. do 15. století.....	33
2.1.2.1 Vývoj liturgie	34
2.1.2.2 Procesí.....	35
2.1.2.3 Výstavy a požehnání Nejsvětější svátostí	36
2.1.3 Vývoj od 15. století do Druhého vatikánského koncilu.....	36
2.2 Dokumenty magisteria věnující se eucharistické úctě	39
2.2.1 Encyklika papeže Pavla VI. <i>Mysterium fidei</i>	40
2.2.2 Instrukce Posvátné kongregace obřadů <i>Eucharisticum mysterium</i>	41
2.2.3 Kongregace pro bohoslužbu: <i>De sacra communione et de cultu misterii eucharistici extra Missam (Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši)</i>	43
2.2.4 Apoštolský list papeže Jana Pavla II. <i>Dominicae cenae</i>	44
2.2.5 Instrukce <i>Inaestimabile donum</i>	45
2.3 Vztah slavení eucharistie a eucharistické úcty mimo mši svatou	46
2.3.1 Eucharistická úcta prodlužuje slavení eucharistie.....	47
2.3.2 Eucharistická úcta připravuje na slavení.....	48
2.3.3 Eucharistická úcta prohlubuje sjednocení s Kristem	49
2.3.4 Eucharistická úcta posiluje postoj vydanosti, obětování sebe samého	49
2.3.5 Adorace se inspiruje v eucharistickém slavení	50
2.3.6 Vyplyvající pokyny	50
2.4 Klanění, adorace.....	51

2.4.1 Význam slova adorace	51
2.4.2 Klanění v některých textech Písma svatého	51
2.4.3 Latreia, důlia	53
2.5 Různé způsoby úcty Nejsvětější svátosti	54
2.5.1 Důvody uchovávání eucharistie	54
2.5.2 Místo uchovávání, uctívání Nejsvětější svátosti	55
2.5.3 Výstav Nejsvětější svátosti	57
2.5.4 Eucharistické průvody	58
2.5.5 Eucharistické kongresy	60
2.6 Teologická reflexe o adoraci	60
2.6.1 Nová terminologie	60
2.6.2 Kritéria adorace	62
2.6.2.1 Teocentrická adorace	62
2.6.2.2 Kristocentrická adorace	62
2.6.2.3 Adorace v církvi	63
2.6.2.4 Spojení adorace se svátostmi	63
2.6.2.5 Adorace ve společenství	64
2.6.2.6 Osobní adorace	64
2.6.2.7 Adorace v pohledu eschatologickém	65
2.6.3 Nevhodné formy adorace	65
2.6.4 Požadavek posílení osobní eucharistické úcty	66
2.6.5 Syntéza osobní a společné adorace	66
2.6.6 Vztah adorace a jiných modliteb	67
2.6.7 Různé komentáře k současné podobě adorace	68
3. SPIRITUALITA ADORACE	70
3.1 Rysy eucharistické spirituality zaměřené na Krista	70
3.1.1 Přítomnost Krista	71
3.1.2 Kontemplace Krista	72
3.1.3 Jednota s Kristem	73
3.1.4 Obětování vlastního života	73
3.2 Naslouchání Slovu	74
3.3 Ticho	75
3.3.1 Ticho jako prostor pro setkání s Bohem	76
3.3.2 Ticho v liturgii	76
3.3.3 Ticho a eucharistická adorace	77
3.4 Postoje při adoraci	78
3.4.1 Stání	78
3.4.2 Klečení	79
3.4.3 Prostrace	80
3.4.4 Sezení	80
3.5 Modlitba	81
3.5.1 Velebení a klanění	81
3.5.2 Prosby a přímlyvy	82
3.4.3 Děkuvzdání	83
3.4.3.1 Důvody díky	83
3.4.3.2 Naučit se děkovat	84
3.4.3.3 Děkuvzdání a eucharistie	84
3.4.4 Chvála	85
3.5 Hudba, zpěv	86
3.6 Propojení adorace se životem	87
3.6.1 Soulad adorace a života	87
3.6.2 Obrácení	88

3.6.3 Vykročení k bližnímu.....	88
ZÁVĚR	90
PŘÍLOHY	92
Příloha číslo 1. Petr Julián Eymard, Klanění na čtverý způsob mše svaté.....	93
Příloha číslo 2. Pedro Nuñez Goenaga, Klanění v rámci nové evangelizace	97
Příloha číslo 3. Přehled literatury obsahující konkrétní podněty k adoraci	104
Příloha číslo 4. Summary	105
PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK	106
PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	107
OBSAH	113

Údaje o počtu znaků a stran:

Počet stran: 115

Počet znaků včetně mezer: 258 306